

M M G A R O N

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİ E-DERGİSİ
YILDIZ TECHNICAL UNIVERSITY FACULTY OF ARCHITECTURE E-JOURNAL

PLANLAMA, MİMARLIK, TASARIM VE YAPIM
PLANNING, ARCHITECTURE, DESIGN AND CONSTRUCTION

CİLT (VOLUME) 8 - SAYI (NUMBER) 2 - YIL (YEAR) 2013

TÜBİTAK ULAKBİM, EBSCO Host Art & Architecture Complete, DOAJ ve Gale/Cengage Learning,
Akademia Sosyal Bilimler İndeksi (ASOS indeks) ve DRJI dizinlerinde yer almaktadır.

*Indexed in TUBITAK ULAKBIM, EBSCO Host Art & Architecture Complete,
DOAJ, Gale/Cengage Learning, ASOS Index, and DRJI.*



M M G A R O N

PLANLAMA, MİMARLIK, TASARIM VE YAPIM
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİ E-DERGİSİ

PLANNING, ARCHITECTURE, DESIGN AND CONSTRUCTION
THE E-JOURNAL OF YTU FACULTY OF ARCHITECTURE

GENEL YAYIN YÖNETMENİ (MANAGING DIRECTOR)

Murat Soygeniş

Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi (Dekan)

EDİTÖR (EDITOR)

Faruk Tuncer

Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi

YARDIMCI EDİTÖRLER (CO-EDITORS)

M. Tolga Akbulut (*Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi*)

Yiğit Evren (*Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi*)

YAYIN KURULU (ASSOCIATE EDITORS)

Aynur Çiftçi (*Yıldız Teknik Üniversitesi*)

Sevgül Limoncu (*Yıldız Teknik Üniversitesi*)

Elif Örnek Özden (*Yıldız Teknik Üniversitesi*)

Alev Erkmen Özhekim (*Yıldız Teknik Üniversitesi*)

Ebru Seçkin (*Yıldız Teknik Üniversitesi*)

BİLİMSEL DANIŞMA KURULU (EDITORIAL BOARD)

- | | |
|--|--|
| Peter Ache (<i>Helsinki Teknoloji Üniversitesi, Finlandiya</i>) | Deniz İncedayı (<i>Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi</i>) |
| Gül Akdeniz (<i>Yıldız Teknik Üniversitesi</i>) | Yehuda Kalay (<i>The Technion, İsrail / California Üniversitesi, Berkeley, ABD</i>) |
| Ferah Akıncı (<i>Yıldız Teknik Üniversitesi</i>) | Funda Kerestecioğlu (<i>Yıldız Teknik Üniversitesi</i>) |
| İlhan Altan (<i>Yıldız Teknik Üniversitesi</i>) | Güzin Konuk (<i>Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi</i>) |
| Dennis A. Andrejko (<i>Rochester Teknoloji Enstitüsü, ABD</i>) | Manuel da Costa Lobo (<i>CESUR, Teknik Enstitüsü, Portekiz</i>) |
| Steve Badanes (<i>Washington Üniversitesi, ABD</i>) | John Lovering (<i>Cardiff Üniversitesi, İngiltere</i>) |
| Ayşe Balanlı (<i>Yıldız Teknik Üniversitesi</i>) | Michael Lucas (<i>California Politeknik Üniversitesi, ABD</i>) |
| Harun Batırbaygil (<i>Okan Üniversitesi</i>) | Ali Madanipour (<i>Newcastle Üniversitesi, İngiltere</i>) |
| Can Binan (<i>Yıldız Teknik Üniversitesi</i>) | Izabela Mironowicz (<i>Wrocław Teknoloji Üniversitesi, Polonya</i>) |
| Cengiz Can (<i>Yıldız Teknik Üniversitesi</i>) | Ayşe Nur Ökten (<i>Yıldız Teknik Üniversitesi</i>) |
| Brian Carter (<i>Buffalo Üniversitesi, ABD</i>) | Ashraf Salama (<i>Katar Üniversitesi, Katar</i>) |
| Hüseyin Cengiz (<i>Yıldız Teknik Üniversitesi</i>) | Willem Salet (<i>Amsterdam Üniversitesi, Hollanda</i>) |
| Feridun Çılı (<i>İstanbul Teknik Üniversitesi</i>) | Güven Arif Sargın (<i>Orta Doğu Teknik Üniversitesi</i>) |
| Simin Davoudi (<i>Newcastle Üniversitesi, İngiltere</i>) | Robert G. Shibley (<i>Buffalo Üniversitesi, ABD</i>) |
| İclal Dinçer (<i>Yıldız Teknik Üniversitesi</i>) | Murat Şahin (<i>Özyeğin Üniversitesi</i>) |
| Zeynep Enlil (<i>Yıldız Teknik Üniversitesi</i>) | Bülent Tarım (<i>Yıldız Teknik Üniversitesi</i>) |
| Arzu Erdem (<i>İstanbul Teknik Üniversitesi</i>) | Seda Tönük (<i>Yıldız Teknik Üniversitesi</i>) |
| <i>Gülşay Zorer Gedik</i> (<i>Yıldız Teknik Üniversitesi</i>) | Gülşay Keleş Usta (<i>İstanbul Kültür Üniversitesi</i>) |
| Anna Geppert (<i>Paris Üniversitesi, Sorbonne, Fransa</i>) | Güner Yavuz (<i>Yıldız Teknik Üniversitesi</i>) |
| Gülçin Pulat Gökmen (<i>İstanbul Teknik Üniversitesi</i>) | Zekiye Yenen (<i>Yıldız Teknik Üniversitesi</i>) |
| Suna Güven (<i>Orta Doğu Teknik Üniversitesi</i>) | |

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi adına

Sahibi (Owner) Murat Soygeniş
Genel Yayın Yönetmeni (Managing Director) Murat Soygeniş
Editör (Editor) Faruk Tuncer
Editör yardımcıları (Co-Editors) Yiğit Evren
M. Tolga Akbulut

Yazışma adresi (Correspondence address) Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi,
Merkez Yerleşim, Beşiktaş, 34349 İstanbul, Turkey

Tel +90 (0)212 2366537
Faks (Fax) +90 (0)212 2610549
e-posta (e-mail) megaron@yildiz.edu.tr
Web www.megaronjournal.com

Yayına hazırlama (Publisher): KARE Yayıncılık | karepublishing
Tel: +90 (0)216 550 6 111 - Faks (Fax): +90 (0)216 550 6 112 - e-posta (e-mail): kareyayincilik@gmail.com

Yayınlanma tarihi (Publication date): Ekim (October) 2013

Yayın türü (Type of publication): Süreli yayın (Periodical)

Sayfa tasarımı (Design): Ali Cangül

İngilizce editörü (Linguistic editor): Katherine Hunter

Megaron amblem tasarımı (Emblem): M. Tolga Akbulut

Dört ayda bir yayınlanır. (Published three times a year).

Megaron Dergisi 2008 yılından itibaren EBSCO Host Art & Architecture Complete tarafından taranmaktadır. Dergi 07.04.2008 tarihinde TÜBİTAK tarafından ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanı listelerinde "Ulusal Hakemli Dergi" statüsüne alınmıştır. DOAJ, Gale/Cengage Learning, Akademia Sosyal Bilimler İndeksi (ASOS indeks) ve DRJI dizinlerinde dizinlenmektedir. As from 2008 Megaron has been indexed in EBSCO Host Art & Architecture Complete. On 07.04.2008 it was recognised as national refereed journal in the Social Science Data Base of ULAKBİM by TUBITAK. Indexed in DOAJ, Gale/Cengage Learning, ASOS Index, and DRJI.

© 2013 Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi - © 2013 Yıldız Technical University, Faculty of Architecture

Türkçe ve İngilizce tam metinlere İnternet ulaşımı ücretsizdir. (www.megaronjournal.com)
Free full-text articles in Turkish and English are available at www.megaronjournal.com.

İçindekiler / Contents

Yazarlara Bilgi iv

MAKALELER (ARTICLES)

- Genel Hastanelerde Kullanıcı Memnuniyeti Açısından Hasta Odalarında
Mimari Mekân Kalitesinin İrdelenmesi: Gaziantep İlinde Bir Alan Çalışması
*Evaluation of Architectural Spatial Quality in Patients' Rooms in the Context of User Satisfaction in
General Hospitals: A Case study in Gaziantep*
Sungur Ergenoğlu A, Tanrıtanır A 61
- Yeni Gelişen Planlama Yaklaşımları Çerçevesinde Akıllı Yerleşme Kavramı ve Temel İlkeleri
The Concept of "Smart Settlement" and Basic Principles in the Framework of New Developing Planning Approaches
Sınmaz S 76
- Gençler ve Alışveriş Merkezleri (AVM'ler): AVM Kullanım Tercihleri Hakkında Bir Alan Çalışması
Youth and Shopping Malls: A Case Study about Youth Preference in Mall Use
Muğan Akıncı G 87
- Büyük Ölçekli Kentsel Projeler, Mekanın Üretimi ve Neo-Liberal Hegemonya:
İzmir Örneğinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma
*Large-Scale Urban Projects, Production of Space and Neo-liberal Hegemony:
A Comparative Study of Izmir*
Penpecioğlu M 97
- Ankara-Altındağ Tepesi Gecekondu Bölgesi'nde Mekansal Ayrışmanın Gözlenmesine Yönelik Bir Araştırma
Research Regarding Observation of Spatial Segregation in Ankara-Altındağ Hill Squatter Region
Bektaş Y, Yücel C 115

Yazarlara Bilgi

Megaron Dergisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi'nin yayın organıdır. Megaron, planlama, mimarlık, tasarım ve yapı alanındaki orijinal makaleleri, araştırma özetlerini, kitap incelemelerini ve meslek alanına ilişkin güncel tartışma ve görüşleri yayınlar. Dergide araştırma yazılarına öncelik verilmekte, bu nedenle derleme türündeki yazılarda seçim ölçütleri daha dar tutulmaktadır. Bir e-dergi olan Megaron yılda üç kez yayınlanmaktadır. 2008 yılından itibaren EBSCO Host Art & Architecture Complete tarafından taranmakta olan Megaron Dergisi, 07.04.2008 tarihinde TÜBİTAK tarafından ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanı listelerinde "Ulusal Hakemli Dergi" statüsüne alınmıştır.

Dergide Türkçe ve İngilizce yazılmış makaleler yayınlanabilir. Makaleler için tercih edilen yazı uzunluğu dipnotlar ve kaynakça dahil 6000, görüş ve araştırma özetleri için 2000-2500 kelimedir. Tüm yazılar önce editör ve yardımcıları tarafından ön değerlendirmeye alınır; daha sonra incelenmesi için danışma kurulu üyelerine gönderilir. Tüm yazılarda yazar adları gizlenerek anonim değerlendirme ve düzeltmeye başvurulur; gerektiğinde, yazarlardan bazı soruları yanıtlanması ve eksikleri tamamlanması istenebilir. Dergide yayınlanmasına karar verilen yazılar yayına hazırlık sürecine alınır; bu aşamada tüm bilgilerin doğruluğu için ayrıntılı kontrol ve denetimden geçirilir; yayın öncesi şekline getirilerek yazarların kontrolüne ve onayına sunulur.

Dergiye yazı teslimi, çalışmanın daha önce yayınlanmadığı, başka bir yerde yayınlanmasının düşünülmediği ve Megaron Dergisi'nde yayınlanmasının tüm yazarlar tarafından uygun bulunduğu anlamına gelmektedir. Yazar(lar), çalışmanın yayınlanmasının kabulünden başlayarak, yazıya ait her hakkı Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'ne devretmektedir(ler). Yazar(lar), izin almaksızın çalışmayı başka bir dilde ya da yerde yayınlamayacaklarını kabul eder(ler). Gönderilen yazı daha önce herhangi bir toplantıda sunulmuş ise, toplantı adı, tarihi ve düzenlendiği şehir belirtilmelidir. Lisansüstü tez çalışmalarından üretilmiş yazılarda tezin ismi ve hazırlandığı kurum yazının başında dipnot ile belirtilmeli ve tez yürütücüsü ikinci yazar olarak eklenmelidir.

Yazıların hazırlanması: Yazılar (A4) kağıda, 12 punto büyüklükte "Times New Roman" yazı karakterinde iki satır aralıklı olarak hazırlanmalıdır. Sayfanın her bir yüzünde üçer cm boşluk bırakılmalı ve tüm sayfalar numaralandırılmalıdır. Sayfalara göre sıralama, başvuru mektubu (1. sayfa); başlık sayfası (2. sayfa); Türkçe özet (3. sayfa); yazının İngilizce başlığı ve özeti (4. sayfa) şeklinde yapılmalıdır. Sonraki sayfalarda ise yazının bölümleri ile varsa teşekkür ve kaynaklar yer almalıdır.

Başvuru mektubunda yazının tüm yazarlar tarafından okunduğu, onaylandığı ve orijinal bir çalışma ürünü olduğu ifade edilmeli ve yazar isimlerinin yanında imzaları bulunmalıdır. Başlık sayfasında yazının başlığı, yazarların adı, soyadı ve unvanları, çalışmanın yapıldığı kurumun adı ve şehri, eğer varsa çalışmayı destekleyen fon ve kuruluşların açık adları yer almalıdır. Bu sayfaya ayrıca "yazışmadan sorumlu" yazarın isim, açık adres, telefon, faks, mobil telefon ve e-posta bilgileri eklenmelidir. Özetler 250 kelimeyi geçmeyecek şekilde hazırlanmalıdır.

Tablo, şekil, grafik ve resimler: Tüm tablo, şekil ve grafikler metnin sonunda, her biri ayrı bir kâğıda basılmış olarak ve her birinin altına numaraları ve açıklayıcı bilgiler yazılmış olarak gönderilmelidir. Şekillerin ana metin içerisindeki yerleri metin içinde, ayrı bir paragraf açılarak yazı ile (örneğin "Şekil 1 burada yer alacaktır" ifade-

si kullanılarak) belirtilmelidir. Yazarlara ait olmayan, başka kaynaklarca daha önce yayınlanmış tüm resim, şekil ve tablolar için yayın hakkına sahip kişilerden izin alınmalı ve izin belgesi yazıyla birlikte gönderilmelidir.

Kaynak gösterimi: Makale içinde geçen kaynaklar, "kısaltılmış kaynak bilgisi" olarak, diğer açıklama notları ile birlikte metin içindeki kullanım sırasına göre numaralandırılarak ve sayfa sonuna dipnot halinde verilmelidir. Kısaltılmış kaynak bilgisinde, aşağıdaki örnekte olduğu gibi, sadece yazarın soyadı, yılı ve alıntı yapılan sayfası belirtilmelidir.

1 Kuban, 1987, s. 43.

2 Ünsal, 1972, s. 135.

3 Alkım, 1958, s. 201.

4 Yazar her ne kadar bu konuda...

5 Kuban, 2002, s. 97.

Kullanılan tüm kaynakların bir listesi ise alfabetik sıra ile ana metnin sonunda aşağıdaki örneğe uygun olarak verilmelidir. Eğer kullanılan kaynaklarda aynı yazarın o yıla ait birden fazla eseri varsa 2008a, 2008b, 2008c düzeninde gösterilmelidir.

Sürelili yayın için; (makale, ansiklopedi maddesi)

Andreasyan, H.D. (1973) "Eremya Çelebi'nin Yangınlar Tarihi", Tarih Dergisi, Sayı 27, s. 57-84.

Kitap içinde bölüm için;

Tekeli, İ. (1996) "Türkiye'de Çoğulculuk Arayışları ve Kent Yönetimi Üzerine", Ed.: F. Bayramoğlu Yıldırım (editör) Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne, İstanbul, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Yayınları, s. 15-27.

Kitap için;

Demircanlı, Y. (1989) İstanbul Mimarisi için Kaynak Olarak Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.

Basılmış bildiri için;

Kılınçaslan, T., Kılınçaslan, İ. (1992) "Raylı Taşıt Sistemleri ve İstanbul Ulaşımında Gelişmeler", İstanbul 2. Kentiçi Ulaşım Kongresi, 16-18 Aralık 1992, İstanbul, İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi, s. 38-48.

Basılmamış tez için;

Agat, N. (1973) "Boğaziçi'nin Turistik Etüdü", Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi.

İnternet kaynakları ise kaynakça listesinin en sonunda ve ayrı bir başlık altında aşağıdaki gibi verilmelidir:

<http://www.ia.doc.gov/media/migration11901.pdf> [Erişim tarihi 14 Nisan 2008]

Makale gönderme: Yazılar (şekil, resimler ve tablolar ile birlikte) üç takım çıktı halinde ve CD'ye kopyalanmış olarak Megaron Dergisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Merkez Yerleşim, Beşiktaş, 34349 İstanbul adresine gönderilmelidir. CD üzerine okunaklı bir şekilde yazı başlığı, birinci yazarın adı ve gönderildiği tarih yazılmalıdır. Bu şartlara uymayan yazılar değerlendirmeye alınmaz. Editörün, kabul edilmeyen yazıların bütününe ya da bir bölümünün (tablo, resim, vs.) iade etme zorunluluğu yoktur.

İletişim: Tel: +90 (0)212 2366537 Faks: +90 (0)212 2610549

E-posta: megaron@yildiz.edu.tr



Genel Hastanelerde Kullanıcı Memnuniyeti Açısından Hasta Odalarında Mimari Mekân Kalitesinin İrdelenmesi: Gaziantep İlinde Bir Alan Çalışması¹

Evaluation of Architectural Spatial Quality in Patients' Rooms in the Context of User Satisfaction in General Hospitals: A Case study in Gaziantep

Aslı SUNGUR ERGENOĞLU,¹ Anıl TANRITANIR²

Sağlık yapılarının yeni gelişmelerle bağlantılı şekilde kanıta dayalı olarak yeniden değerlendirilip, mevcut ihtiyaçları karşılayacak şekilde tasarlanması dünya çapında yoğun şekilde ele alınan bir konu haline gelmiştir. Türkiye’de de tasarlanacak hastanelerin kullanıcıların ihtiyaç ve memnuniyetini sağlaması açısından kanıta dayalı araştırmalar önem kazanmaktadır. Makale kapsamında genel sağlık yapılarında kullanıcı memnuniyeti bağlamında hasta odalarında mimari mekân kalitesinin irdelenmesi amacı ile yapılan alan çalışmasının sonuçları sunulmaktadır. Yapılan alan çalışmasında Gaziantep ilindeki örnekler incelenmiştir. Alan çalışması kapsamında incelenecek kurumların, fiziki şartlarının daha olumlu olduğu varsayılan, akreditasyon hazırlıkları yapan ve cerrahi bölümleri yoğun çalışan, tek kişilik oda kullanımının yoğun olduğu, dolayısıyla hasta odalarının öneminin ve kullanım süresinin fazla olduğu, özel hastaneler olmaları ölçütleri gözetilmiştir. Alan çalışmasında değerlendirme yöntemi olarak bir anket çalışması yürütülmüştür. Anket çalışmasını takiben, hazırlanan bir kontrol listesi doldurulmuştur. Seçilen örneklerin, akreditasyon alma hazırlıkları ve özel hastaneler olmalarının getirdiği rekabete dayalı hizmet ve fiziksel mekâna ait çabalar ile belirgin bir gelişme göstermelerine rağmen mimari mekân kalitesi açısından sorunlarının bulunduğu tespit edilmiştir. Alan çalışmasının sonucunda elde edilen veriler gözönüne alınarak, hasta odalarında kullanıcı memnuniyeti açısından mimari mekân kalitesi bağlamında dikkat edilmesi gereken tasarım ölçütleri; sonuçlar bölümünde; işlev, estetik ve güvenlik başlıkları altında toplanarak sunulmuştur.

Healthcare facilities are being evaluated throughout the world determine to what extent they are meeting the needs of patients. Evidence-based research is gaining importance in Turkey as hospital designers strive to increase patients' satisfaction. In this paper, we will examine the results of a case study conducted to evaluate the spatial quality of patients' rooms in the context of their satisfaction. Two private general healthcare buildings in Gaziantep were examined in the case study. We chose to evaluate private hospitals because we assumed they would have better conditions than state hospitals. We also took into consideration that these healthcare institutions are in the process of accreditation. Surgeries are frequently conducted here and long-term stays are common. In order to evaluate the subject thoroughly, we used a both a questionnaire and a checklist to gather information. Problems with the spatial quality of the rooms will be identified in the discussion chapter. The examples chosen for the study have showed significant development in available services and space. Using the data obtained from the case study, we have chosen three categories of design criteria through which to evaluate these facilities. Findings will be presented under the headings of function, aesthetics and safety in the results chapter.

¹Bu makalenin alan çalışması kurgusu, Tanritanır A. tarafından, Sungur Ergenoğlu A. yürütücülüğünde hazırlanmış olan 'Sağlık Yapılarında Hasta Yatak Katlarının Kullanıcı Güvenliği ve Memnuniyeti Bağlamında İrdelenmesi ve Bir Tasarım Klavuzu Önerisi' adlı tez çalışmasına dayanmaktadır.

¹Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, İstanbul; ²Zirve Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Gaziantep.

¹Department of Architecture, Yıldız Technical University, Faculty of Architecture, Istanbul, Turkey; ²Department of Architecture, Zirve University, Faculty of Architecture, Gaziantep, Turkey.

Başvuru tarihi: 01 Nisan 2013 (Article arrival date: April 01, 2013) - Kabul tarihi: 13 Eylül 2013 (Accepted for publication: September 13, 2013)

İletişim (Correspondence): Aslı SUNGUR ERGENOĞLU. **e-posta (e-mail):** asungur@gmail.com

© 2013 Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi - © 2013 Yıldız Technical University, Faculty of Architecture

Giriş

Günümüzde, teknoloji ve tıp alanında varılan nokta, birçok hastalığın oluşmadan önlenmesini olanaklı kılmaktadır. Aynı şekilde, hastalık ve sağlık ile ilgili sahip olunan bilgiler, hastalıkla savaşmak yerine, sağlığın korunmasını ön plana çıkarmaktadır.

Bu gelişmelere paralel olarak uzayan yaşam süresi, sağlık alanında yeni hizmetler sunulmasını gerektirmektedir. Sağlık yapılarının, yeni gelişmelerle bağlantılı şekilde, bilimsel yöntemler kullanılarak, kanıta dayalı olarak yeniden değerlendirilip, mevcut ihtiyaçları karşılayacak şekilde tasarlanması, dünya çapında yoğun şekilde ele alınan bir konu olmuştur.

Türkiye’de ise son 25 yılda hastane binalarıyla ilgili yapılan çalışmalar oldukça sınırlı kalmıştır. Bu nedenle, tasarlanacak hastanelerin kullanıcıların ihtiyaç ve memnuniyetini sağlaması açısından kanıta dayalı araştırmalar önem kazanmaktadır.

Hastaneler tasarlanırken; ihtiyacı karşılayacak şekilde mümkün olan en düşük yapı, işletim ve bakım maliyetine sahip, hasta bakımı ve tedavisi için en iyi şekilde hizmet veren, hastanın konforu ve memnuniyetini sağlayan yapılar olmaları hedeflenmektedir. Dünya Sağlık Örgütü’nün (WHO)² tanımına göre sağlık; fiziki, akli ve sosyal tam bir iyilik halidir. Dolayısıyla, sağlıklı olma halini ve sağlık alanındaki beklentileri sınırlandırmak oldukça güçtür.

Hastane yapıları temelde; yatan hasta, ayakta tedavi gören hasta, tanı ve tedavi, idari, hizmet, eğitim ve araştırma fonksiyonlarını kapsamaktadır. Bu fonksiyonlar arasındaki ilişkiler hastanenin düzenini belirler. Günümüzde bir hastane; üç temel kullanım alanından oluşmaktadır;

A. Hasta bakım alanı; hastanede kaldıkları sürece hastalara ayrılan alan

B. Klinik alan; tanı/tedavi servislerinin ve teknik donanımın oluşturduğu alan

C. Destek birimler; mutfak, kafeterya, çamaşırhane, dönüşüm istasyonu, depolar vb. gibi hastanenin işlevini sürdürmesini sağlayan tüm servis birimleridir (Önal³).

Hastane planlaması öncelikle tüm bu alanlar ve ilişkilerin bir araya getirilerek biçimlendirilmesine dayanmaktadır. Önal³ göre, hasta bakım alanları, hastane bütünü’nün yaklaşık %40’ını oluşturmaktadır.

Hastane yapısının tasarım sürecinde, hasta bakım ünitelerinin büyüklüğünün önem kazanması sebebiyle, bu mekanlar, hastanelerin büyüklük, biçim ve karakteri

rini belirleyici ana unsur konumundadır. Bu makalede, hastanenin temel bölümlerinden olan hasta bakım üniteleri ve odaları tasarımı üzerine yoğunlaşmıştır.

Hasta bakım ünitelerinde, farklı oda tiplerinin sınılanması ve sonuçların yeni tasarımlara yansıtılması, tasarımcının ihtiyacı olan tasarım ölçütlerini belirlemeye yardımcı olacaktır. Bu bağlamda, makale kapsamında, genel sağlık yapılarında, kullanıcı memnuniyeti bağlamında hasta odalarında mimari mekân kalitesinin irdelemesi amacı ile yapılan alan çalışmasının sonuçları sunulmaktadır.

Hasta Odalarında Yeni Yaklaşım ve Değişimler

Hasta bakım üniteleri yalnızca hastanenin kapasitesini belirlemekle kalmamakta, aynı zamanda mimari biçim ve karakterin başlıca belirleyicisi olarak da rol oynamaktadırlar. Hasta bakım ünitelerinin bakım odaları dışında kalan servis bölümleri birkaç uzmanlık dalı dışında (çocuk hastalıkları, kadın hastalıkları, doğum ve intaniye) standart hacimlerden oluşmaktadır. Hemşire istasyonu, doktor ve hemşire odaları, wc, banyo, kat laboratuvarı, ofis, odası bir hasta bakım servisinde bulunması gereken mekânlardır (Hacıhasanoğlu⁴). Bakım işlemleriyle ilgili verimlilik kaygıları da tasarıma etki eden faktörler arasındadır.

Bakım katındaki tüm oda ve alanlar, “hizmet edilen” alanlar, “hizmet” alanları veya erişim sağlayan alanlar olmak üzere üçe ayrılabilir. İlk kategoridekiler “birincil alanlar”, ikinci kategoridekiler “ikincil alanlar” ve üçüncü kategoridekiler “dolaşım alanları” olarak belirlenmiştir (Düzgüneş⁵). Tüm hasta alanları, yatak odaları, dinlenme odaları, gezinti alanları, izolasyon odaları hasta odalarındaki banyo/tuvaletler birincil alan sayılmaktadır. Dolaşım alanları dışındaki diğer tüm alanlar, ortak hasta tuvaletleri ve banyoları, doktor ve hemşire alanları, muayene odaları, temiz ve kirli çamaşır odaları, paspas odaları, mekanik ve elektrik odaları, tıbbi malzeme ve cihaz depo odaları, hemşire istasyonları, ziyaretçi bekleme odaları ve tüm diğer destek hizmet alanları ise ikincil alanlar kategorisinde yer almaktadır.

Günümüzde birincil alanlarda, ‘akutluk uyumlu’ veya ‘evrensel odalar’ öne çıkan kavramlar haline gelmiştir. Bu kavramlar, hastanın sağlık durumu ve gereken bakım seviyesi hastanede kaldığı süre değiştiğinde, farklı birimlere naklini ortadan kaldırmayı amaçlar. ‘Akutluk uyumluluk’, hastalarda görülen kısa süreli sağlık durumu seviyelerine uyumluluk olarak da tanımlanabilir. Örneğin; ameliyat sonrası durumun,

² Dünya Sağlık Örgütü, 1946, s. 100. ⁴ Hacıhasanoğlu, 1990.

³ Önal, 2000, s.40.

⁵ Düzgüneş, 2003.

çoğu halde yalnızca birkaç gün devam etmesi ve ilerleyen zamanlarda ise süregelen hastalıklarla karşılaştırıldığında daha hızlı iyileşme sağlanması gibi. Kat tasarımıdaki bu değişikliğin hasta için daha az rahatsız edici ve hasta bakımı açısından daha verimli olacağı öngörülmektedir. Bu oda tipinin avantajları, hasta ve aile memnuniyetini artırması, ilaç tedavisi, test ve iletişim aktarma hatalarını azaltmasıdır. Evrensel Oda, çeşitli hasta tiplerine ve uzayan kullanım süresi boyunca giderek farklılaşan, hastanın tıbbi durumuna, uyum sağlayabilecek, esnek bir hasta odası tasarım kavramı olarak gelişmeye başlamıştır.

Bu gelişme ile bağlantılı olarak, hasta odalarında diğer bir değişiklik ise özelleşmiş hasta odalarına verilen önemin günümüzde yeniden artmaya başlamış olmasıdır. LDR (Labour-delivery-recovery) veya izolasyon odaları gibi özelleşmiş mekanların tasarımına daha fazla önem verilmekte ve teknolojik gelişmelerle birlikte bu odalar, aynı isimle bambaşka mekanlar haline gelmektedirler.

Hasta Odalarında Bakım Kalitesi ve İyileşmeyi Etkileyen Faktörler

Hasta odaları, çok amaçlı alan olarak kullanılmalari ve hasta tedavisinde en etkin çevre faktörlerini ortaya koymaları açısından hastane planlamasında başlangıç noktası niteliğindedir.

Bugüne kadar yapılan çalışmalarda (Glod vd.⁶, Baker vd.⁷, Berg⁸, Morrison vd.⁹, Topf ve Dillon¹⁰, Topf ve Thompson¹¹, Topf vd.¹², Parthasarathy ve Tobin¹³, Beauchemin ve Hays¹⁴, Benedetti vd.¹⁵), hasta odası ortam koşullarının, stres, personel yaralanmaları, hasta güvenliği, operasyonel etkinlik, hasta memnuniyeti, hasta bakım hızı ve tıbbi hatalar üzerinde etkisi olduğu belirtilmektedir. Hasta odalarındaki kullanım alanlarının tasarım sorunları, hastabakıcıların mesleki stres etkenlerini ve hata oranını da artırmaktadır. Bu sorunlar, aydınlatma, gün ışığı, gürültü, odalardaki yatak sayısı, materyaller ve yerleşim düzeni dahil, pek çok faktöre bağlıdır.

Sağlık alanındaki teknolojik ve bilimsel gelişmeler, sağlık yapıları tasarımında da yeni yaklaşımlar getirmiştir. Kullanıcı ihtiyaçları dahilinde hasta psikolojisi, çalışan psikolojisi gibi kavramlar öne çıkmakta, kullanıcı odaklı ve tedaviyi destekleyici yaklaşımıyla hastaya

güven ve memnuniyet sağlayabilen mekanlar tercih edilmektedir.

Hasta odasında bakım kalitesini ve iyileşmeyi etkileyen faktörler olarak;

- işlev,
- esneklik ve genişleyebilirlik,
- güvenlik,
- estetik,
- verimlilik

sıralanabilir.

Bu faktörler bağlamında hasta odasındaki fiziksel ve psiko-sosyal gereksinimler;

- mahremiyet,
- huzur ve sessizlik,
- (yardım gerektiği durumlarda) izleniyor olduğu hissi,
- temizlik,
- güvenlik,
- olumlu dikkat dağıtıcıların varlığı,
- (gerektiğinde) diğer hastalardan izolasyon,
- (uygun olduğu hallerde) diğer hastaların arkadaşlığı,
- hasta odasının dışında dolaşmayı teşvik edecek unsurlar,
- banyo ve duşa erişim,
- doğru ve yeterli aydınlatma,
- yatak ve televizyon kumandalarına, telefona, hemşire çağrı işaretine kolay erişim,
- kişisel eşyalar için yeterli ve erişilebilir bir alan,
- ziyaretçiler için konaklama alanı,
- dışarıyı görebilme ve
- estetik, hoş giden ortam'dır.

Bu gereksinimler; mimari tasarımda çeşitli plan tipleri ve özelliklerdeki odalarda, farklı şekilde karşılanmaktadır. Teknik olarak aynı özellik ve bileşenlere sahip hasta odalarının mekân kalitesi, bu gereksinimler doğrultusunda farklılık göstermektedir.

Hasta odalarının mekân kalitesini etkileyen plan tipleri ve bileşenlerinin genel özellikleri; odada kalması düşünülen hasta sayısı, odanın özel bir amaca hizmet edip etmeyeceği kararı (evrensel oda, LDR vb.) gibi faktörler tarafından belirlenmektedir.

⁶ Glod vd.,1994, s. 558.

⁷ Baker vd., 1993, s. 415.

⁸ Berg, 2001, s. 289.

⁹ Morrison vd., 2003, s. 113.

¹⁰ Topf ve Dillon, 1988, s. 567.

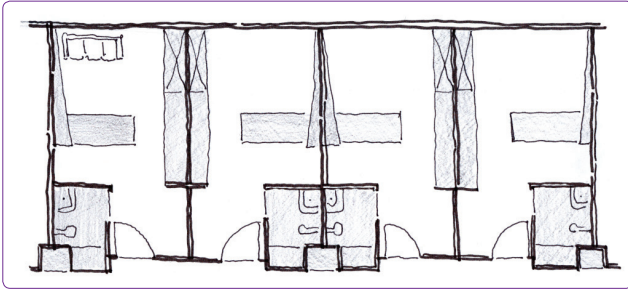
¹¹ Topf ve Thompson, 2001, s. 237.

¹² Topf vd., 1996, s. 545.

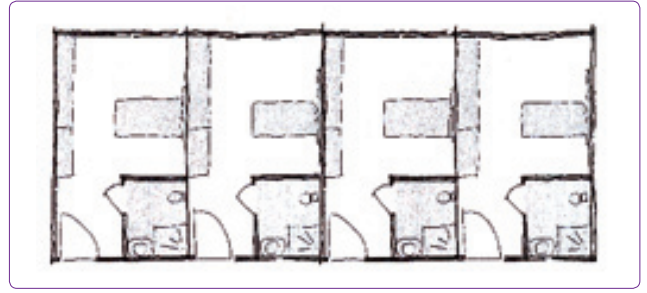
¹³ Parthasarathy ve Tobin, 2004, s. 197.

¹⁴ Hays, 1998, s. 352.

¹⁵ Benedetti ve vd., 2001, s. 221



Şekil 1. Yansımali oda planı.



Şekil 2. Standart oda planı.

Hasta Odası Plan Tipleri ve Bileşenleri

Hasta odası plan tipleri ve bileşenleri, temel olarak, odanın yansımali veya standart olması kararı, baş duvarının konumu, tedavi donanımının açık/gizlenmiş olması, tuvaletin konumu gibi birçok karar doğrultusunda şekillenmelidir.

Hasta Odası Plan Tipleri

Yansımali ve Standart Odalar

Yansımali odalarda, baş duvarı her oda çiftinde sırt sırtıdır (Şekil 1).

Standart oda ise, tüm odaların bir örnek olması anlamına gelir (Şekil 2). Odalar standart hale getirildiğinde, personel hangi odada olursa olsun, donatıların yerini tam olarak bilecektir. Acil durumlarda, zaman harcamak zorunda kalmaksızın, ihtiyaç duyulan malzemeye, gaza vs. uzanabileceklerdir. Bununla birlikte, bugüne kadar yapılan araştırmalar, bu tip odaların hataları azalttığını veya verimliliği artırdığını kanıtlamamaktadır.

Doktor ve hemşireler, genelde hastanın sağ tarafından hastaya yaklaşmak üzere eğitilmektedir. 'Standart odalar' bu açıdan olumlu görünmekle birlikte, ekipman veya hastanın durumu zaman zaman buna engel oluşturmaktadır. Standart modelin başlıca dezavantajlarından biri, odalar arasındaki tesisat bacasını kullanmak yerine, her tuvalet için ayrı tesisat temin etmek zorunluluğudur.

Tek ve Çok Kişilik Odalar

Tek kişilik odaların avantajları, enfeksiyon riskinde azalma ve hasta bakımı kolaylığı olarak sayılabilir. Hastaların çoğunluğu mahremiyet, gürültü denetimi, daha kaliteli uyku ve aile üyelerinin refakatçi olanağına bağlı olarak tek kişilik odaları tercih etmektedir (Douglas vd.¹⁶, Kirk¹⁷, Pease ve Finlay¹⁸). Hastalar, ortamı ihtiyaçlarına göre ayarlayabildiklerinden, tek kişilik odalarda

hasta kontrolü daha fazladır. Müzik de hastaların stresini azaltmaya yardımcı olabilir. Hastalar, özel odalarda oda arkadaşlarını rahatsız etmeden müzik dinleyebilir (Cabrera ve Lee¹⁹). Kalabalık, kan basıncının daha yüksek olmasına sebep olabilmektedir. Özel odaların kullanımı genellikle hastanın kalabalık duyarlılığını en aza indirmektedir (Baum ve Davis²⁰, D'Atri²¹).

Aile refakati için alanı bulunan odaların, hasta düşmelerini azalttığı görülmüştür ve bu tür odalarda, bakım sürecine ailenin de katılımından dolayı, hemşire bakımına daha az ihtiyaç duyulmaktadır. Aile üyelerinin varlığı, stresi azalttığı için, iyileşme daha kolay olmaktadır. Tasarımda, özellikle hasta merkezli bakımı ve ailenin katılımını teşvik eden hastanelerde, evrensel odalar tercih edilmektedir. Bu odaların hepsi özel odalardır. Sınırlı sayıdaki çalışmalardan edinilen sonuçlar, akutluk uyumlu odalarda ilaç tedavilerinin, hasta düşmelerinin ve bazı problemlerin azaltılabildiğini göstermiştir (Bobrow ve Thomas²², Gallant ve Lanning²³, Spear²⁴).

Tek kişilik odaların, ağrı kesici kullanımına etkisi net değildir. Bazı araştırmacılar, özel odalarda kalan hastaların, yarı özel odalarda kalan benzer hastalara göre daha fazla ağrı kesici kullandığını bulmuştur (Dolce vd.²⁵, Lawson ve Phiri²⁶). Çok kişilik odalara kıyasla, tek kişilik odalarda ilaç tedavisi hatalarının daha düşük olduğu bulunmuştur (Bilchik Bobrow²⁷ ve Thomas²⁸, Morrisey²⁹).

Hasta düşmeleri açısından, özellikle, güçsüz veya psikiyatrik hastalarda olduğu gibi sürekli gözetim gerektiren hastalar söz konusu olduğunda, fazla gözetim altında tutulan çok kişilik hasta odaları daha uygun olabilir (Jones ve Simpson³⁰, Sutton vd.³¹, Tutuarima vd.³²).

¹⁶ Douglas vd., 2002, s. 28.

¹⁷ Kirk, 2002, s. 39.

¹⁸ Pease ve Finlay, 2002, s. 445.

¹⁹ Cabrera ve Lee, 2000, s. 339.

²⁰ Baum ve Davis, 1980, s. 471.

²¹ D'Atri, 1975, s. 237.

²² Bobrow ve Thomas, 2000, s. 145.

²³ Gallant ve Lanning, 2001, s. 59.

²⁴ Spear, 1997, s. 81.

²⁵ Dolce vd., 1985, s. 91.

²⁶ Lawson ve Phiri, 2000, s. 24.

²⁷ Bilchik, 2002, s. 10.

²⁸ Bobrow ve Thomas, 2000, s. 145.

²⁹ Morrisey, 1994, s. 32.

³⁰ Jones ve Simpson, 1991, s. 30.

³¹ Sutton vd., 1994, s. 63.

³² Tutuarima vd., 1997, s. 297.

Plan tipi ile ilgili karar oluştuktan sonra, hasta odasında bulunması gereken tıbbi bakım ile ilgili ihtiyaçlar ile hasta ve refakatçi ihtiyaçlarını karşılamak üzere gerekli olan bileşen ve alanlar, tasarım aşamasında belirleyici rol oynarlar.

Hasta Odası Bileşenleri

Hasta odaları temel olarak; hastayla ilgili alan, refakatçi alanı, dolaşım alanı, doktor, hemşire bakım alanı ve tuvalet olarak bölümlendirilebilir.

Uyarlanabilir veya değiştirilebilir oda düzenlemeleri ile çok sayıda hasta tipi ve hastalık derecesine uygun bir hasta bakım ortamı haline getirilebilecek esnek bir hasta odası oluşturmak mümkündür.

Ayak Duvarı

Ayak duvarı, hastanın ilk görsel odak noktası olduğu için, görsel kargaşa, ayak duvarına monte edilen tıbbi bakımla ilgili donatıların sayısını en aza indirerek ve tüm unsurları birleştirerek ve basitleştirerek azaltılmalıdır. Ayak duvarı, eğlence veya internet erişim noktası veya tıbbi bilgilere ve dijital ortama bağlantı görevi görebilecek bir ekran gibi, günümüz teknolojisine uyacak şekilde tasarlanır.

Baş Duvarı

Baş duvarı, personelin teknik gereklilikleri en uygun şekilde uygulamasına imkan vererek, tıbbi alet ve tesisatın görünebilirliğini hasta ve ziyaretçiler açısından en aza indirecek şekilde tasarlanır. Tıbbi gaz ve elektrik tesisatı, öngörülen tıbbi müdahale ve personel tarafına yerleştirilir ve kullanımını en rahat hale getirebilecek şekilde konumlandırılır.

Önerilen baş duvarı kurulumu, duvar yüzeyinin önünde, 10 cm genişliğinde bir aydınlatma ve alet kutusudur ve hepsi ergonomik bir bölgede toplanmış şekilde, elektrikli aletler için kompozit bir ön panel ve yan kullanım yüzeyleri, tıbbi gaz çıkışları, cihazlar ve personel tarafından yer alan eldiven kutularından oluşur. Ön panel, tıbbi donanım ve aksesuar kargaşasını aile bölgesinden gizlemeye yardımcı olacak şekilde genişletilir.

Uzun süreli kullanım ve esneklik sağlamak için kullanılan bir yöntem, başlangıçta, tıbbi gaz donanımının baş duvarının bir parçası olarak kurulması, fakat duvarın arkasında ilave boru tesisatı kapasitesi ve daha sonra bağlantısı yapılabilecek duvar panellerinin olmasıdır.

Evrensel odalar için baş duvarı çözümleri sağlama konusunda yöntemler; baş duvarının, yoğun bakım ünitesi seviyesinde ihtiyacını karşılayacak tıbbi gaz, elektrik çıkışı ve iletişim veri portları ile donatılması ve ayrıca, duvara monte bir hasta monitörü ve diğer hasta

cihazlarının da baş duvarında yer alması, daha sonra takılabilecek esnek hortum çıkışları sayesinde kapasitesinin arttırılabilecek esneklikte bulunması ve diğer tıbbi cihazların eklenebilmesi, priz ve cihazların sürgü paneller veya katlanır kapıların arkasına saklanacağı şekilde tasarlanması ve bunların genellikle, daha “evi andıran” malzemelerle kaplanmış bir kabin görünümünde olması olarak sıralanabilir.

Refakatçi Alanı

Aile; hasta yatağına yakın olmalı, oturma alanından hastayı ve televizyonu rahatça görebilmeli, ailenin hastabakıcı alanından ayrı, yeterli alanı ve uyuma bölgesi mevcut olmalıdır.

Dolaşım Alanı

Hastanın başucuna erişimde yeterli personel alanı olmalı, hasta etrafında dolaşımında hastabakıcı yardımı için ilave yer olmalı, hastayı oda içi ve dışına taşınmada sedye için engelsiz taşıma yolu olmalıdır.

Birden fazla yatak bulunan odalarda donanım ve yataklara geçiş mümkün olacak şekilde her yatağın ayak kısmının önünde 110 cm ve iki yatak arasında 120 cm’lik bir açıklık olmalıdır. Tek kişilik odalarda yatak etrafında, ayak kısmı ve her iki yanında en az 110 cm’lik açıklık bulunmalıdır.

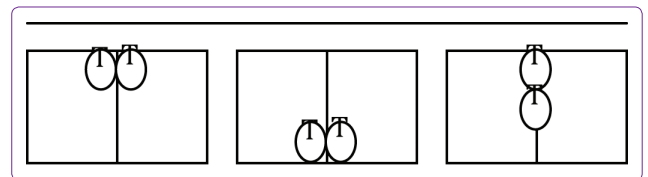
Doktor / Hemşire Bakım Alanı

Personel engellere takılmaksızın yatak etrafında hareket edebilmeli ve ekipman için yeterli yer olmalı, malzemelere erişimde hasta odasının bitişiğinde veya içinde malzemeler için yer olmalı, odada veya koridordaki sabit bir yerde bilgi erişimi için bilgisayar bulunmalı, tıbbi personelin kullanımı için el yıkama alanları olmalıdır.

Hasta ve Refakatçinin Ortak Alanı-Tuvalet /Banyo

En yaygın üç hasta odası tuvaleti yerleşim düzeni; iç tuvalet odası, dış tuvalet odası ve iç içe geçmiş veya ortada yer alan tuvalet odası şeklindedir (Şekil 3).

Hasta odasında, tuvaletin ideal yeri hakkında kesin bir fikir birliği bulunmamaktadır. İç kısımda (koridora yakın), dış kısımda (dış pencere duvarında) veya iç içe



Şekil 3. Tuvalet yerleşim seçenekleri.



Şekil 4. Gaziantep Primer Hastanesi.

(hasta odaları arasında sırt sırta) olan konumlandırmalar arasında henüz, bakım performansı ile ilgili en iyi yeri tesbit etmiş kanıta dayalı bir veri yoktur (Cahnman³³).

Bununla birlikte, iç baş duvarı banyosu, hasta tuvaleti açısından en güvenli ve personel açısından en etkin yer olarak görünmektedir. İç baş duvarı, banyoyu kendi başına kullanabilen hastalar için, hasta yatağından banyoya giden en kısa mesafedir. Bu konum, aynı zamanda yataktan banyoya taşınan serum askısı gibi ekipmanların düşme riskini de azaltır. İç baş duvarında bulunan ıslak hacim, aynı zamanda, yardım gerektiğinde personele gerekli hareket alanını ve odanın ayak ve pencere tarafında toplanmaya eğilimli aile üyelerinin rahatlığını da sağlar.

Islak hacim donatılarının (lavabo, tuvalet, banyo tuvaleti, duş, vb.) tasarımı ve konumu, banyonun işlevini artırmayı amaçlar. Yer kullanımını en aza indirmek ve döşemeye monte su tesisatlarını ve yüzey birleşim noktalarını en aza indirerek temizliği kolaylaştırmak ve enfeksiyon olasılığını azaltmak için yerinde üretilen bir lavabo uygulaması gerçekleştirilebilir. Tekerlekli sandalye ve serum askısı gibi tekerlekli destek aletler kullanan hastaların düşme riskini azaltmak için, kapı ve duşta eşik bulunmamalıdır.

³³ Cahnman, 2006.

Buraya kadar sözü edilen hasta odalarının, hastalar üzerindeki etkilerinin saptanması ve hasta odaklı tasarım kriterlerinin ne ölçüde yerine getirildiğinin, hasta algısı ve önceliklerinin hangi kriterler olduğunun anlaşılmasının gerekliliğinden yola çıkılarak bir alan çalışması planlanmıştır. Alan çalışması ile mevcut durumun incelenmesi ve memnuniyet derecesinin değerlendirilerek, tasarımda ve düzenlemede eksik olan yönlerin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir.

Alan çalışması sonunda, mevcut sağlık yapılarının kullanıcı bakış açısından eksiklerinin tesbit edilmesi ile elde edilen bulguların, ileriye yön verecek tasarım girişimleri sağlayacağı öngörülmüştür.

Alan Çalışması

Kapsam ve Yöntem

Hasta odalarında mimari mekân kalitesinin irdelenmesine yönelik olarak yapılan alan çalışmasında genel hastane örnekleri incelenmiştir. Çalışmada; Amerikan Hastanesi ve Gaziantep Özel Primer Hastanesi inceleme alanları olarak seçilmiştir. Hastanelerin seçiminde, incelenecek kurumların, fiziki şartlarının daha olumlu olduğu varsayılan, akreditasyon hazırlıkları yapan ve cerrahi bölümleri yoğun çalışan, dolayısıyla hasta odalarının önemini ve kullanım süresinin fazla olduğu, özel hastaneler olmaları ölçütleri gözetilmiştir. Ayrıca özel hasta-



Şekil 5. Gaziantep Amerikan Hastanesi.

nelerde tek kişilik oda kullanımının daha fazla olması da göz önünde bulundurulmuştur. Yapılan çalışma süreci ve veri analizlerinde, hastaneler, etik açıdan isim verilmemek üzere, (A) ve (B) hastaneleri olarak anılmaktadır.

B Hastanesi'nde, 33 hasta odası, yoğun bakım, kardiyoloji, yeni doğan olmak üzere 3 bakım ünitesi, 4 ameliyathane ve toplam 69 yatak bulunmaktadır (Şekil 4). A Hastanesi'nde, cerrahi, koroner ve genel yoğun bakım ünitelerinde 6 yatak ve 1 izole oda, yenidoğan yoğun bakım ünitesi, 4 ameliyathane ve 50 hasta odası bulunmaktadır (Şekil 5).

Alan çalışmasında değerlendirme yöntemleri olarak; kontrol listesi ve anket ile sorgulama kullanılmıştır. Anket formu, Ergenoğlu'nun (Ergenoğlu³⁴) alan çalışması için hazırladığı anket formu örnek alınarak hazırlanmıştır. Sağlık yapılarında hasta yatak katlarının kullanıcı memnuniyeti bağlamında irdelenmesine ilişkin olarak oluşturulan anketteki sorular 5'li ölçek ile değerlendirilmektedir. Değerlendirmede, 1: çok zayıf, 5: mükemmel olarak verilmiştir. Bazı soruların cevapları ise evet/hayır şeklindedir (Ek1. Anket formu). Ankette, hastalardan hastanede kalışları boyunca deneyimledikleri mekânları; işlev, estetik ve güvenlik konularında değerlendirmeleri istenmiştir.

Alan çalışmasında ikinci olarak, anket çalışmasını desteklemek üzere bir kontrol listesi doldurulmuştur. Kontrol listesi, anket formuna göre daha detaylı oluşturulmuş olup, teknik sorular da içermektedir. Anket formu esas alınarak oluşturulan kontrol listesi, alan çalışmasını yürüten mimar tarafından doldurulmuştur.

Alan Çalışmasının Uygulanması

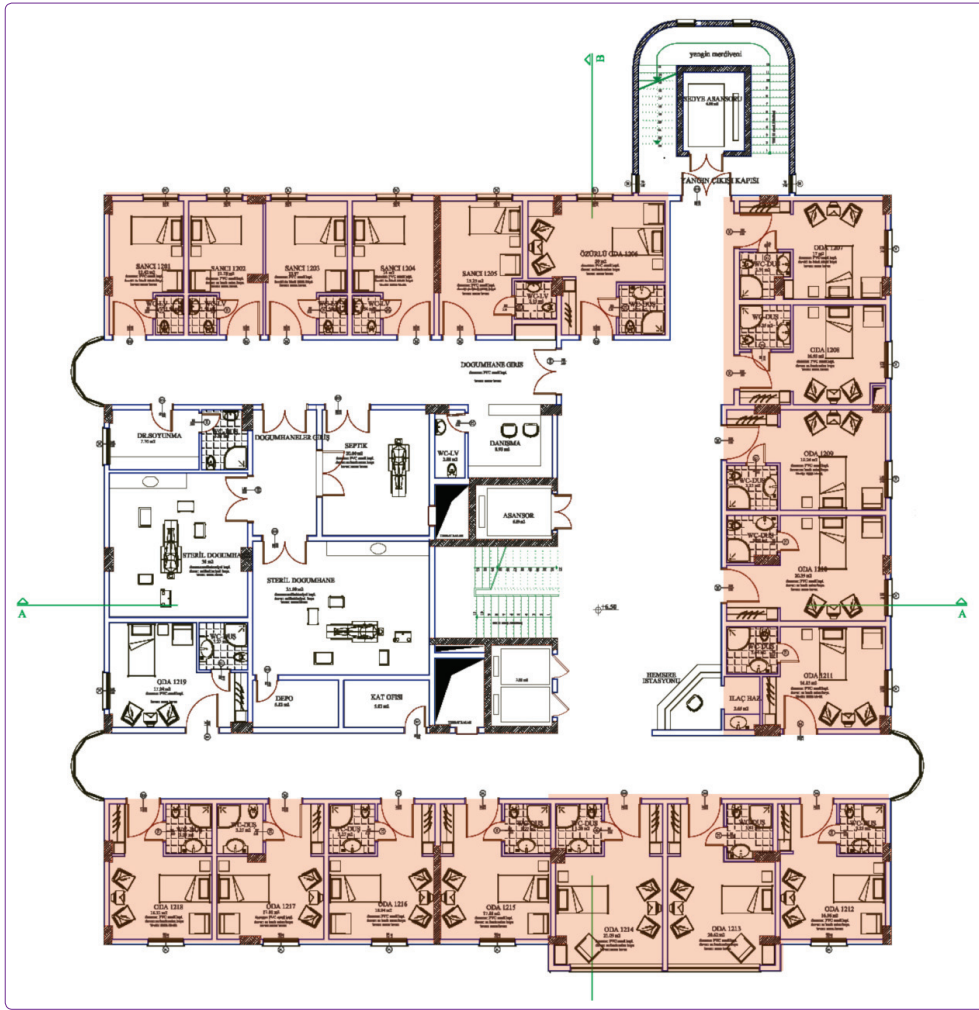
Seçilen her iki hastaneden 50'şer hastaya anket çalışması uygulanmıştır. Araştırmaya katılan hastalar, hastanede en az 1 gece yatmış ve yaş aralığı 18 ile 60 arasında değişen, farklı eğitim seviyelerinde kullanıcılardan oluşmaktadır.

Anket formu en fazla 15 dakikada yanıtlanabilecek şekilde düzenlenmiştir. Anket uygulanan her hasta, kendi seçimi doğrultusunda; anketi uygulayanın soruları okuması ve cevapları yazması, ya da anketin hastaya teslim edilip 30 dakika sonra toplanması yoluyla ankete cevap vermiştir.

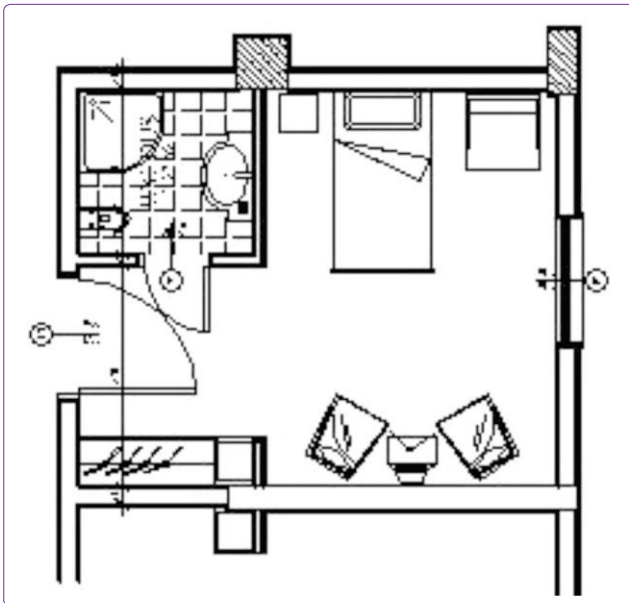
Daha önce de bahsedildiği gibi, yapılan çalışma süreci ve veri analizlerinde, hastaneler, etik açıdan isim verilmemek üzere, (A) ve (B) hastaneleri olarak anılmaktadır. B hastanesinde alan çalışması yapılan hasta odaları, tek kişilik odalardır. Odalar, yansımali plan tipinde yerleştirilmiştir (Şekil 6 ve Şekil 7).

A hastanesinde alan çalışması yapılan hasta odaları,

³⁴ Ergenoğlu, 2006.



Şekil 6. B hastanesi plan şeması içinde hasta odalarının konumu.



Şekil 7. B hastanesi hasta odası planı.

B hastanesi gibi tek kişilik odalar olmakla birlikte, yerleşimleri standart oda tipindedir. Bu hastanedeki odalar da tek kişiliktir (Şekil 8 ve Şekil 9).

Değerlendirme ve Tartışma Anket Sonuçlarının Analizi

Hastalar tarafından yanıtlanan anket çalışmasının sonuçları SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) programında analiz edilmiştir. Güvenilirlik analizi olan Cronbach's alfa değeri 0.883 olarak hesaplanmış ve anket sonuçlarında %88 güvenilirliğin bulunduğu tespit edilmiştir.

Çalışma yapılan iki hastanenin, araştırılan parametrelerde aldıkları değerleri net bir biçimde görebilmek ve hastanelerin birbirlerine göre durumlarını karşılaştırabilmek açısından; işlev, estetik ve güvenlik başlıklarının altına giren soru yanıtlarının aritmetik ortalaması alınarak bir radar grafiği oluşturulmuştur (Grafik 1).



Şekil 8. A hastanesi plan şeması içinde hasta odalarının konumu.

Oluşturulan radar tablosunda, her iki hastanenin aldıkları ortalama değerler farklı çizgi tipi ile ifade edilmiştir. Her iki hastanede de işlev, estetik ve güvenlik sorularına verilen yanıtlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlemlenmemiştir.

Hastalardan hasta odasından beklentilerini önem sırasına göre sıralanması istendiğinde bu konuya ilişkin bir faktör analizi yapılmış (Tablo 1) ve her iki hastanede en çok önem verilen faktörler tesbit edilmiştir. Hastalar için her iki hastanede de güvenlik ve işlev faktörlerinin öne çıktığı görülmektedir.

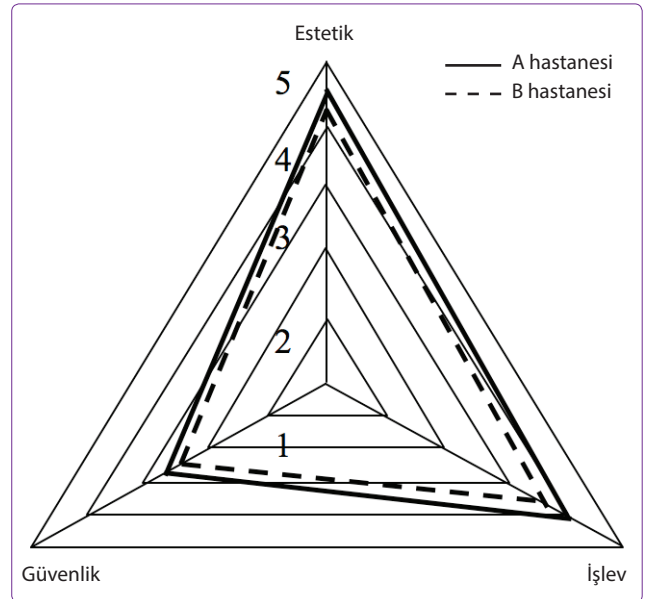
Anketteki her soruya ait analizler yapıldıktan sonra,



Şekil 9. A hastanesi hasta odası planları.

sonuçlar ayrıntılı olarak incelenmiş ve her bir soruya verilen yanıtların en yüksek yüzdeleri seçilerek, aşağıda verilen özet tabloya ulaşılmıştır (Tablo 2).

Tablo 2'de verilen anket yanıtları dökümü ayrıntılı olarak incelendiğinde; odada gerekli donatılara yeterli alanın ayrıldığı konusunda her iki hastane için verilen



Grafik 1. A hastanesi hasta odası planları.

Tablo 1. Hasta yanıtları faktör analizi yorumları

	A hastanesi	B hastanesi
1. Faktör	İşlev Güvenlik	Güvenlik
2. Faktör	Rahatlık Estetik	İşlev Rahatlık Estetik
3. Faktör	Mahremiyet	Mahremiyet

cevaplarda önemli bir farklılık olduğu belirlenmiştir. B hastanesinde yatan erkek hastaların %61.1'i 'orta' yanıtı ile tam bir memnuniyet göstermezken, kadın hastalar %33.3 oranı ile ayrılan alan 'çok iyi' olarak nitelemişlerdir. Aynı konu için A hastanesinde, hem kadın hem de erkek hastalar, çoğunlukla 'mükemmel' yanıtını vermişlerdir. Odada kullanılan malzemeler, A hastanesinde kadınların %50'si, erkeklerinse %52.9'u tarafından 'mükemmel' bulunurken, B hastanesindeki hem kadın hem de erkek hastaların %55.5'ince 'orta' seviyede bulunmuştur.

Banyo tasarımı, A hastanesinde çoğunluk olarak 'çok iyi' veya 'mükemmel' bulunurken, B hastanesinde bu oran kadınlarda %66.7 ile, ve erkeklerde %55 ile 'orta' olmuştur. Banyoda duş alanının 'herkes' tarafından kolay kullanımı, A hastanesinde kadınlarda %36.6 ve erkeklerde %63.6 oranları ile 'çok iyi' bulunurken, B hastanesinde bu oran kadınlarda %66.7 ve erkeklerde %83.4 ile 'orta' olmuştur. A ve B hastanelerinin banyo planları Şekil 10 ve 11'de verilmiştir.

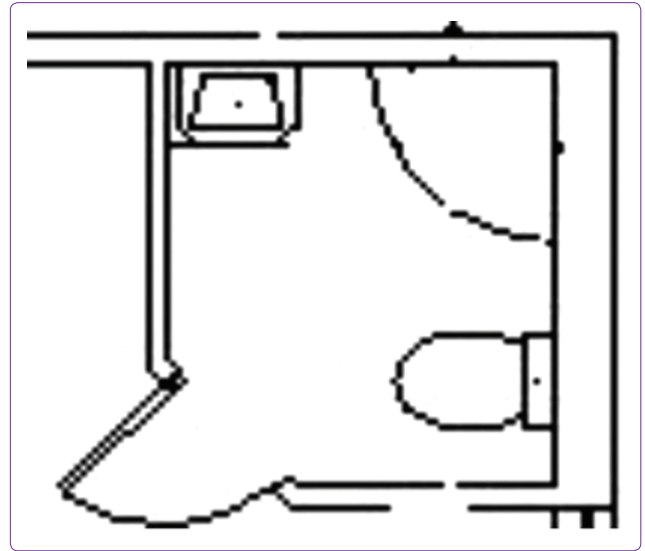
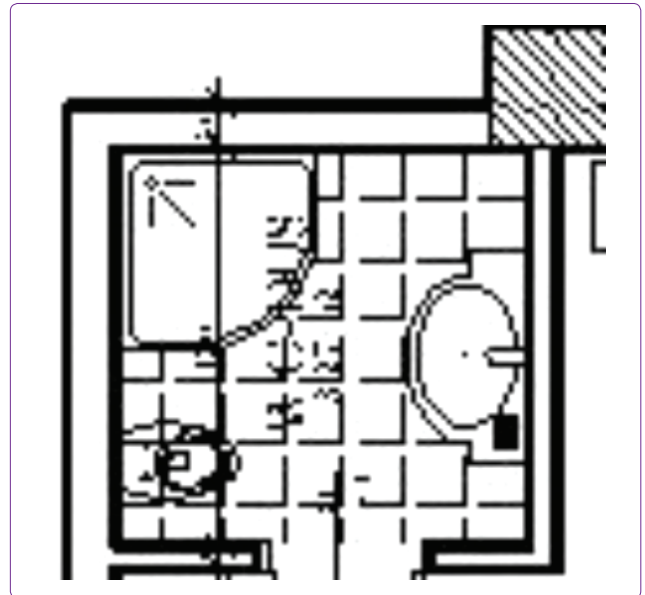
Erişilebilirlik ile ilgili soruda; A hastanesinde kadınların 36.7'si tarafından 'mükemmel' ve erkeklerin %41.2'si tarafından çok iyi bulunurken; B hastanesi bu konuda kadın ve erkek hastaların %94.5'i tarafından 'orta' derecede bulunmuştur.

Gün ışığı, A hastanesinde yatan kadın hastaların %43.4'ü tarafından 'orta' derecede içeri alınıyor olarak değerlendirilirken, aynı hastanede yatan erkek hastalardan bu değer, %41.2 ile 'mükemmel' olarak belirtilmiştir. Bununla birlikte, toplamda %38.3 ile 'orta' yanıtı verilmiş olup, boyutlandırma açısından daha uygun bulunmalarına rağmen; odalarda gün ışığının yeterince sağlanamamış olduğu sonucuna varılmaktadır. B hastanesinde durum; kadınlarda %44.4 ile 'çok iyi' ve erkeklerde %38.3 ile 'orta' olarak derecelendirilmiştir. Bu soruyla ilgili olduğu düşünülen pencere büyüklükleri ile ilgili sorunun yanıtları incelendiğinde ise; her iki hastanede de 'mükemmel' veya 'çok iyi' yanıtlarının verilmiş olduğu görülmüştür. Bu nedenle, alan çalışması

yapılan hasta odalarında gün ışığı alımının yetersizliği, pencere boyutları ile ilişkilendirilememiştir.

Manzara; A hastanesinde yatan erkek hastalar hariç (%35.3 ile 'çok iyi'), her iki hastanede yatan diğer hasta gruplarının çoğunlukta 'orta' olarak işaretlenmiştir. Estetik ve sanatsal öğelerin yeterince kullanımı ve malzeme seçiminin estetikliği sorularına verilen yanıtlar ise; her iki hastanenin hem kadın hem de erkek hastaları tarafından 'orta' derecede olmuştur.

İsısal konfor, aydınlatma ve havalandırma ile ilgili her iki hastanede de hem kadınlar hem de erkekler tarafından verilen 'mükemmel' veya 'çok iyi' yanıtları; bu konuda sorun olmadığını göstermekle birlikte, ses

**Şekil 10.** A hastanesi hasta odaları banyo planı.**Şekil 11.** B hastanesi hasta odaları banyo planı.

Tablo 2. Analiz özet tablosu

Sorular	A hastanesi		B hastanesi		A hastanesi	B hastanesi
	K	E	K	E	Toplam	Toplam
1. Uygun boyut?	50	35.3	50	63.6	38.3	44
	Mük.	Çok iyi	Çok iyi	Mük.	Çok iyi	Çok iyi
2. Mahremiyet ?	70	41.2	55.6	33.3	59.6	44.4
	Mük.	Mük.	Çok iyi	Çok iyi	Mük.	Çok iyi
3. Görsel işitsel mahremiyet?	63.3	41.2	50	38.9	51.1	44.4
	Mük.	Çok iyi	Çok iyi	Çok iyi	Mük.	Çok iyi
4. Yeterli alan?	53.3	41.2	33.3	61.1	48.9	33.3
	Mük.	Mük.	Çok iyi	Orta	Çok iyi	Orta
5. Malzeme kullanıma uygunluğu?	50	52.9	55.5	55.5	51.1	55.5
	Mük.	Mük.	Orta	Orta	Mük.	Orta
6. Banyo tasarımı?	36.7	35.3	66.7	55.6	34	61.1
	Çok iyi	Mük.	Orta	Orta	Çok iyi	Orta
7. Duş alanında herkes tarafından kolay kullanım?	36.6	63.6	66.7	83.4	34	75
	Çok kötü	Çok iyi	Orta	Orta	Mük.	Orta
8. Özürlüler için uygun tasarım?	36.7	41.2	94.5	94.5	31.9	94.4
	Mük.	Çok iyi	Orta	Orta	Mük.	Orta
9. Gün ışığının yeterince içeri alınmış mı?	43.4	41.2	44.4	44.4	38.3	41.7
	Orta	Mük.	Mük.	Çok iyi	Orta	Mük.
10. Pencere büyüklükleri?	43.8	40	33.3	44.4	42.2	41.7
	Mük.	Mük.	Mük.	Çok iyi	Mük.	Çok iyi
11. Manzara düşünülmüş mü?	46.7	35.3	88.9	72.3	40.4	80.5
	Orta	Çok iyi	Orta	Orta	Orta	Orta
12. İç mekan tasarımı rahatlatıcı mı?	30	35.3	72.2	72.3	31.9	72.2
	Çok iyi	Çok iyi	Orta	Orta	Çok iyi	Orta
13. Renkler nasıl olmalı?	53.3	47.1	38.9	61.1	51.1	50
	Nötr	Nötr	Nötr	Nötr	Nötr	Nötr
14. Estetik ve sanatsal öğeler yeterince kullanımı?	56.7	47	77.8	77.8	53.2	77.7
	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta
15. Malzeme seçiminin estetik mi?	40	41.1	83.3	66.7	40.4	75
	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta
16. Isısal konfor sağlanmış mı?	63.3	52.9	55.6	55.6	59.6	55.6
	Mük.	Mük.	Çok iyi	Çok iyi	Mük.	Çok iyi
17. Rahatsız kokulara karşı önlem alınmış mı?	30	35.3	30	35.3	31.9	31.9
	Orta	Çok iyi	Çok iyi	Çok iyi	Çok iyi	Çok iyi
18. Işıklandırma doğru tasarlanmış mı?	46.7	41.2	72.2	55.6	44.7	63.9
	Mük.	Mük.	Çok iyi	Çok iyi	Mük.	Çok iyi
19. Banyo havalandırması iyi yapılıyor mu?	30	52.9	50	44.4	27.7	41.7
	Mük.	Çok iyi	Çok iyi	İyi	Çok iyi	Çok iyi
20. Banyo ses açısından izole ediliyor mu?	40	58.8	50	66.7	40.4	55.5
	Mük.	Orta	Çok iyi	Orta	Orta	Orta
21. Refakatçiler için gerekli düzenleme yapılmış mı?	49	41.1	77.7	72.2	46.8	75
	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta
22. Dolaşım alanlarında estetik öğ. kullanılmış mı?	60	64.7	50	61.2	61.7	55.5
	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta

açısından izolasyonda; erkek hastalar A hastanesinde %58.8 ve B hastanesinde %66.7 ile 'orta' olduğu fikrini belirtmişlerdir.

Refakatçiler için gerekli düzenlemelerin yeteri kadar yapılmış olamdığı; A hastanesinde kadın hastalarda %49, erkek hastalarda %41.4 ve B hastanesinde kadın-

larda %77.7, erkeklerde %72.2 ile 'orta' olarak değerlendirilmesiyle saptanmıştır. Bu oranlar A hastanesinde toplamda %46.8 ve B hastanesinde toplamda %75 ile 'orta' olmuştur.

Kontrol Listesi Sonuçlarının Analizi

Kontrol listesinde, B hastanesinde, odadaki donatılar için yeterli alan bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Bu sonuç anket sonucunu desteklemektedir. Her iki hastanede de hasta odaları özürlü bireyler için uygun tasarlanmamış olduğu görülmektedir. Her iki hastanede de; duş alanı, hastanın tekerlekli sandalyeden direk duş taburesine geçebileceği şekilde tasarlanmamış olup, banyoda tutunma barları mevcut değildir. Tekerlekli sandalye ve serum askısı ile B hastanesinde rahatça dolaşamayacağı, her iki hastanede de banyolardaki aynaların, yine B hastanesinde banyo raflarının tekerlekli sandalyedeki kişiler tarafından kullanılamayacağı sonucu ise, anketteki erişilebilirlikle ilgili memnuniyetsizliği kısmen açıklamaktadır.

Banyolarda, her iki hastanede de gerekli malzemenin konulacağı bir alan mevcut değildir. B hastanesinde duş alanında herkes için kolay kullanım düşünülmüştür ve duş bataryaları ve duş başlığına hem ayakta hem de oturur pozisyonda ulaşılamamaktadır. Yine B hastanesinde; duş için ayrılan alanda, hastaya yardımcı olmak üzere iki kişilik daha yer mevcut değildir. Aydınlatma düğmeleri her iki hastanede de geceleri kullanılmak üzere ışıklandırılmamıştır.

Her iki hastanede de kullanılan sanat eserleri yataktan rahatça görülebilecek şekilde konumlandırılmamış olup, kullanılan sanat eserleri soyut eserlerden oluşmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Tarihteki ilk hastane yapılarından, günümüzdeki hastane yapılarına kadar geçirilen evrimde hastalık ve sağlık tanımlarının birçok kereler değiştiği ve tıp bilminde birçok ilerlemeler kaydedildiği görülmektedir. Hastane binalarının hasta ve hastalık üzerindeki etkileri göz önüne alındığında, bu binaların, iyileşme sürecini hızlandırıp, hastaları hem fiziksel, hem de ruhsal yönden destekleyecek ortamlar haline gelmelerinin önemi büyüktür. Hastane binalarının birincil işlevi, hasta teşhis ve bakımı olmakla birlikte, hastanın sosyal ve psikolojik gereksinmelerine cevap verebilecek nitelikte olmasıdır. Günümüzde hasta bakım ünitelerinde, 'bakım merkezli' bir sağlık anlayışından 'hasta odaklı' bir anlayışa doğru gidilmektedir.

Sınırlı bir örneklem üzerinde yapılan bu çalışmada seçilen örneklerin, akreditasyon alma hazırlıkları ve

özel hastaneler olmalarının getirdiği rekabete dayalı hizmet ve fiziksel mekana ait çabalar ile belirgin bir gelişme göstermelerine rağmen; mimari mekân kalitesi açısından sorunlarının bulunduğu tespit edilmiştir.

Alan çalışmasında yapılan araştırma ve analizler; hasta odalarının erişilebilir olmadığı, estetik ve sanatsal öğelerin kullanımıyla ilgili ölçütlerin yeterince göz önünde bulundurulmadığı gibi eksiklikleri ortaya koymuştur. Hastalar için her iki hastanede de hasta odalarında, güvenlik ve işlev faktörleri öne çıkmıştır. Alan çalışmasının sonucunda elde edilen veriler gözönüne alınarak, hasta odalarında kullanıcı memnuniyeti açısından mimari mekân kalitesi bağlamında dikkat edilmesi gereken tasarım ölçütleri; işlev, estetik ve güvenlik başlıkları altında toplanmıştır.

İşlev

Oda, aile üyelerinin gece kalmalarını teşvik edecek, hasta ve aile etkileşimlerini destekleyecek şekilde tasarlanmalıdır. Refakatçilerin tek kişilik odalarda fazla zaman geçirmeleri daha olası olduğu ve dolayısıyla hastaya yardımcı oldukları için bu odalar, destekleyici bir faktör olarak görülmektedir. Bununla birlikte, hasta, aile ve personel ihtiyaç, görev, faaliyet ve etkinliklerinin çakışması en aza indirgenmelidir.

Refakatçinin hasta odası içinde televizyonu görebilmesi için doğal görüş hattına sahip olması, hasta yatağına yakın olması ve oturma alanından hastanın başını rahatça görebilmesi gerekir.

Sağlık personeli, engellere takılmaksızın yatak etrafında hareket edebilmeli, donanım için yeterli alan, malzemelere erişimde hasta odasının bitişiğinde veya içinde malzemeler için yer, el yıkama alanları olmalı ve bu alanlar personelin evrak işlerini yürüttüğü alandan ayrı olmalıdır.

Hasta odaları banyolarda, açık bir duşun bulunması, hastanın etrafında yeterli erişim alanının bulunması ve gerektiği hallerde, yardımcı bir kişi için de gerekli yer gereksinimlerinin hesaba katılarak düzenlemelerin de yapılması gerekir.

Hasta odaları, yasal düzenlemelerdeki minimum şartların karşılanmasına ek olarak, geçici veya süreğen engelleri bulunan pek çok hastanın kolaylıkla kullanılabileceği şekilde tasarlanmalıdır. Erişilebilirlik, yalnızca tekerlekli sandalye kullanıcılarını değil, her özürüllük tipi ve farklı insanlık halini de kapsmalıdır. Hasta odalarının; kullanıcı ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için; yalnızca boyutlandırma ile ilgili değil, yukarıda bahsedilen diğer kriterler ile de ilgili uygun tasarım standartları mevzuatta yer bulmalıdır. İlgili mevzuata kapsamlı eri-

şilebilirlik standartlarının eklenmesi gerekmektedir.

Odanın ilk kullanımı için öngörülen “ideal” çözümlerin, gelecekte ortaya çıkabilecek daha ileri hedeflere ulaşması gerekebilecek ihtiyaçları, hasta profillerini, faaliyet ve etkinlikleri tatmin etmeyeceği bilinmektedir. Bu nedenle, oda, çeşitli düzenlemelere veya odanın kullanım süresi boyunca oluşabilecek olası sorunlara uygun esnekliğe sahip olacak şekilde tasarlanmalıdır. Tıbbi ihtiyaçlar ve tedavi yöntemleri değişmeye devam edeceğinden, hastaneler; modüler, kolay erişilebilir ve kolaylıkla uyarlanabilir mekanik ve elektrik sistemleriyle donatılmalı, ileride yapılacak genişleme için iyi planlanmış olmalıdır.

Güvenlik

Oda, hasta bakımı için gerekli zaman, hareket ve eforu en aza indirmelidir. Hasta ve personel güvenliğini desteklemeli ve tıbbi hataların, düşmelerin ve hastane kaynaklı enfeksiyonların azaltılmasına yardımcı olurken, doğrudan ve dolaylı hasta bakım faaliyet ve görevlerinin kendiliğinden en iyi duruma getirecek bir ortama sahip olmalıdır.

Hastanın güvenliği için hasta düşmelerini göz önünde bulundurmak gereklidir. Fiziksel ortam, riski arttırmaya veya azaltmaya hizmet edebilecek bir faktördür. Gevşek bir kilim veya kapı girişinde bulunan yüksek bir eşik, tamamen sağlıklı veya ayakta tedavi gören bir bireyin de takılıp düşmesine sebep olabilir.

Koridor ve hasta yatağı arasındaki mesafe ve yoldaki olası engeller düşünülerek hasta bakıcının hastaya erişimi kolaylaştırılmalıdır. Hasta yatağından koridora olan mesafede hastabakıcının cihaz alarmlarını ve hastanın sesini duyabilmesi gereklidir.

Son yıllarda her iki hasta oda arasına yerleştirilen bakım istasyonlarının tercih edilmesi, hasta memnuniyeti ve güvenliği açısından önemli tasarım ölçütlerindedir. Bakım istasyonunun merkezi olmaktan uzaklaştırılması eğilimi, müdahale süresini, hizmet ve güvenliği arttırmış, personelin kat ettiği yürüme mesafesini azaltmıştır. Hemşire istasyonlarından hastanın başının görünmesi ve o bakış çizgisinde olası engellerin düşünülmesi (perde, araç gereç, açık durumdaki kapı) gerekmektedir.

Hasta yatağının tuvalete olan uzaklığı ve yoldaki olası engellerin düşünülerek hastanın güvenliğini sağlamak için gerekli önlemler alınması ve bu yol üzerine tutunma barları düşünülmesi gerekmektedir.

Enfeksiyon denetim stratejileri de hasta odası tasarımını şekillendiren etkenlerdendir. Hasta odalarında enfeksiyon yayılmasını önlemek için; hasta odalarının

girişine ve tüm üniteye göze çarpan noktalara lavabo veya el dezenfektanlarının konulması gerekir. Kullanılan malzemelerin kolay temizlenebilen, derz uygulaması gerektirmeyen malzeme olması da enfeksiyon denetimi açısından önemlidir.

Estetik

Odalarda ve yatak katlarında estetik öğelerin kullanılmasının hastalar üzerinde olumlu psikolojik etkileri olduğu, ev sıcaklığını hissetmelerinin, korku, endişe ve stresi azaltarak rahatlamalarını sağladığı tesbit edilmiştir. Hastaların büyük çoğunluğunun hasta odalarında ve yatak katlarında dolaşım alanlarında soyut ve grafik anlatımlı resimlerden somut eserleri tercih ettikleri ve refakatçilerle ilgili düzenlemelerin yapılması konularına önem verdikleri sonucuna varılmıştır.

Hasta odalarının, ev benzeri, çekici bir ortam oluşturacak şekilde tasarlanması, hastaların kendilerini daha iyi hissetmelerine ve daha hızlı iyileşmelerine katkıda bulunması açısından önemlidir. Bu yüzden, doğal ışık, doğal malzeme ve dokuların, sanatsal objelerin hasta odası ve bekleme alanlarında kullanılması gibi konulara özen gösterilmelidir.

İyileştirici bir ortam yaratmada, olağan ve kültürel olarak alışıldık malzemelerin kullanımı önemlidir. Doğal yüzey, döşeme ve malzemeler kullanılarak sağlıklı bir iç mekan ortamı temin edilmelidir. Uygun olduğu yerlerde bol doğal ışık alımı, iç alanlarda doğal gün ışığına yaklaşan aydınlatma kullanımı, her hastanın yatağından ve mümkün olan her yerden dış ortamın görünmesinin sağlanması; doğal manzara fotoğrafları oda tasarımlarında düşünülmesi gereken konulardandır.

Tüm bu çıkarımlar, sağlık yapıları için oluşturulan standart ve akreditasyon gibi kalite sistemlerinin oluşumunda, boyutsal özelliklerin yanında, estetik ve ulaşılabilirlik konularının daha dikkatli irdelenmesi gereğine işaret etmektedir.

Teşekkür

Makalenin oluşum sürecinde yapıcı eleştirilerini esirgemeyen Sayın Doç. Dr. Çiğdem Polatoğlu'na vakti ve sabrı için teşekkürlerimizle.

Kaynaklar

1. WHO (Dünya Sağlık Örgütü). (1946), 'Dünya Sağlık Örgütü resmi kayıtları', International Health Conference, New York, no. 2, s. 100.
2. Önal, F. ve Önal, B. (2000). 'Hastane Yapıları Gelişim Süreçleri Ve Tasarım İlkeleri Bağlamında Değerlendirilmesi', 3.Ulusal Sağlık ve Hastane Yönetimi Sempozyumu Bildiri Kitabı, s. 40.
3. Hacıhasanoğlu, I. (1990). 'Genel Hastanelerde Bir Kapa-

- site Belirleme Yöntemi', Yayınlanmamış Doktora Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
4. Düzgüneş, A. (2003). 'Case Study Report Form: A Handbook for Architects', ODTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, Ankara.
 5. Glod, C. A. Teicher, M. H., Butler, M., Savino, M., Harper, D., Magnus, E., et al. (1994) 'Modifying quiet room design enhances calming of children and adolescents', Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 33(4), s. 558-66.
 6. Baker, C. F., Garvin, B. J., Kennedy, C. W., & Polivka, B. J. (1993) 'The effect of environmental sound and communication on CCU patients' heart rate and blood pressure', Research in Nursing & Health, 16(6), s. 415-21.
 7. Berg, S. (2001) 'Impact of reduced reverberation time on sound-induced arousals during sleep', Sleep, 24(3), s. 289-92.
 8. Morrison, W. E., Haas, E. C., Shaffner, D. H., Garrett, E. S., & Fackler, J. C. (2003) 'Noise, stress, and annoyance in a pediatric intensive care unit', Critical Care Medicine, 31(1), s. 113-9.
 9. Topf, M., & Dillon, E. (1988) 'Noise-induced stress as a predictor of burnout in critical care nurses', Heart & Lung, 17(5), s. 567-74.
 10. Topf, M., & Thompson, S. (2001) 'Interactive relationships between hospital patients' noiseinduced stress and other stress with sleep', Heart & Lung, 30(4), s. 237-43.
 11. Topf, M., Bookman, M., & Arand, D. (1996) 'Effects of critical care unit noise on the subjective quality of sleep', Journal of Advanced Nursing, 24(3), s. 545-51.
 12. Parthasarathy, S., & Tobin, M. J. (2004) 'Sleep in the intensive care unit', Intensive Care Medicine, 30(2), s. 197-206.
 13. Beauchemin, K. M., & Hays, P. (1998) 'Dying in the dark: Sunshine, gender and outcomes in myocardial infarction', Journal of the Royal Society of Medicine, 91(7), s. 352-4.
 14. Benedetti, F., Colombo, C., Barbini, B., Campori, E., & Smeraldi, E. (2001) 'Morning sunlight reduces length of hospitalization in bipolar depression', Journal of Affective Disorders, 62(3), s. 221-3.
 15. Douglas, C., Steele, A., Todd, S., ve Douglas, M. (2002) 'Primary Care Trusts, A Room with a View', Source Health Service Journal, 112(5827), s. 28-9.
 16. Kirk, S. (2002) 'Patient Preferences for a Single or Shared Room in a Hospice', Nursing Times, 98(50), s. 39-41.
 17. Pease, N. J. F., ve Finlay, I. G. (2002) 'Do Patients and Their Relatives Prefer Single Cubicles or Shared Wards?', Palliative Medicine, 16(5), s. 445-6.
 18. Cabrera, I. N., & Lee, M. H. M. (2000) 'Reducing Noise Pollution in The Hospital Setting by Establishing A Department of Sound: A Survey of Recent Research on The Effects of Noise and Music in Health Care', Preventive Medicine, 30, s. 339-45.
 19. Baum, A. & Davis, G. (1980). 'Reducing The Stress of High Density Living: An Architectural Intervention', Journal of Personality and Social Psychology, 38, s. 471-81.
 20. D'Atri, D. A. (1975) 'Psychophysiological Responses to Crowding', Environment and Behavior, 7(2), s. 237-52.
 21. Bobrow, M. ve Thomas, J. (2000). 'Multibed versus Single Bed Rooms', Building Type Basics for Healthcare Facilities, s. 145-57.
 22. Gallant, D. ve Lanning, K. (2001). 'Streamlining Patient Care Processes Through Flexible Room and Equipment Design', Critical Care Nursing Quarterly, 24(3), s. 59-76.
 23. Spear, M. (1997) 'Designing The Universal Patient Care Room', Journal of Healthcare Design, 9, s. 81-3.
 24. Dolce, J. J. Doleys, D. M. Raczynski, J. M. ve Crocker, M. F. (1985) 'Narcotic Utilization for Back Pain Patients Housed In Private and Semi Private Rooms', Addictive Behavior, 10, s. 91-5.
 25. Lawson, B. ve Phiri, M. (2000) 'Hospital Design, Room for Improvement', Health Service Journal, 110(5688), s. 24-6.
 26. Bilchik, G. S. (2002) 'A Better Place to Health', Health Forum Journal, 45(4), s. 10-5.
 27. Bobrow, M. Thomas, J. (2000) 'Multibed versus Single Bed Rooms', Building Type Basics for Healthcare Facilities, s. 145-57.
 28. Morrissey, J. (1994) 'Cooperative Care Acutely Less Costly', Modern Healthcare, 24(38), s.32-5.
 29. Jones, W. J., Simpson, J. A., and Pieroni, R. E., (1991) 'Preventing Falls in Hospitals', 69(3), s. 30-3.
 30. Sutton, J. C. Standen, P. J. and Wallace, W. A. (1994) 'Patient Accidents in Hospital: Incidence, Documentation and Significance', British Journal of Clinical Practice, 48(2), s. 63-6.
 31. Tutuarima, J. A. van der Meulen, J. H. de Haan R.J. van Straten, A. and Limburg, M. (1997) 'Risk Factors for Falls of Hospitalized Stroke Patients', Stroke, 28(2), s. 297-301.
 32. Ergenoğlu, A.S., (2006). Sağlık Kurumlarının İyileştiren Hastane Anlayışı ve Akreditasyon Bağlamında Tasarımı ve Değerlendirilmesi, Basılmamış Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

İnternet Kaynağı

1. Cahnman, S.F. 'Key Considerations In Patient Room Design, Part 2: The Same Handed Room', Healthcare Design Magazine, http://www.healthcaredesignmagazine.com/Past_Issues.htm?CD=998, [Erişim tarihi: 20 Şubat 2012].

Anahtar sözcükler: Hasta bakım ünitesi; hasta yatak katı; hasta odaları; kullanıcı memnuniyeti; mimari mekân kalitesi; sağlık yapıları.

Key words: Healthcare buildings; patient room floor; patient room; patient care unit; architectural space quality; patient satisfaction.

Ek 1. Hasta anket formu

Tedavi gördüğünüz hastanenin **HASTA ODALARI** ile ilgili görüşlerinizi bizimle paylaşmanızı rica ediyoruz.

Soruların karşılına, 5 üzerinden not verirken, **1: çok zayıf/çok kötü, 5: mükemmel/çok iyi** olduğunu düşünerek not vermeniz gerekmektedir. Vereceğiniz puan için sayının üzerine örnekteki gibi bir işaret koymanız yeterlidir.

Vaktiniz ve sabrınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Örnek 1.....

☒				
---	--	--	--	--

Mesleğiniz.....

Cinsiyetiniz.....

Hastanede kalış süreniz.....

İşlev

1. Hasta odaları kullanıma uygun boyutlandırılmış mı?

--	--	--	--	--

2. Hasta odaları mahremiyeti koruyacak şekilde tasarlanmış mı?

--	--	--	--	--

3. Mahremiyet hem görsel hem de işitsel açıdan sağlanmış mı?

--	--	--	--	--

Hasta yatağı, gardırop ve diğer eşyalar için yeterli alan var mı?

--	--	--	--	--

4. Tekerekli sandalye ve serum askısıyla oda içinde rahatça dolaşmak mümkün mü?

--	--	--	--	--

5. Hasta odalarında kullanılan malzemeler kullanıma uygun mu?

--	--	--	--	--

6. Odalarda banyo kullanıma uygun tasarlanmış mı?

--	--	--	--	--

7. Duş alanında herkes tarafından kolay kullanım düşünülmüş mü?

--	--	--	--	--

8. Hasta odaları özürülüler için uygun tasarlanmış mı?

--	--	--	--	--

Estetik ve konfor

1. Hasta odalarında gün ışığının yeterince içeri alındığını düşünüyor musunuz?

--	--	--	--	--

2. Hasta odalarında dışarıyı görebilmeniz için pencere büyüklükleri yeterli mi?

--	--	--	--	--

3. Odalarda dışarıyı görüş, manzara düşünülmüş mü?

--	--	--	--	--

4. İç mekan tasarımı rahatlatıcı mı? Odalarda kullanılan renkler sizce nasıl olmalıydı?

Sıcak (kırmızı, turuncu, sarı) Soğuk (mavi, yeşil) Nötr (beyaz ve tonları)

Malzemelerde (koltuk vb.) kullanılan kumaşların dokuları ya da duvar kağıtlarının dokuları sizce nasıl olmalıydı?

5. Odalarda estetik ve sanatsal öğeler doğru biçimde ve yeterince kullanılmış mı?

--	--	--	--	--

Tablo vb. öğelerin soyut eserler mi, somut eserler mi (natürmont) olmasını tercih ederdiniz?.....

6. Malzeme seçimi estetik mi?

--	--	--	--	--

Değilse ne malzeme tercih ederdiniz?.....

7. Isısal konfor sağlanmış mı?

--	--	--	--	--

8. Odalarda rahatsız edici kokulara (ilaç, tuvalet, yemek vb.) karşı önlem alınmış mı?

--	--	--	--	--

9. Işıklandırma, gereksiz parlama ve göz alıcılığı önleyecek şekilde doğru tasarlanmış mı?

--	--	--	--	--

10. Banyo havalandırması iyi yapıyor mu?

--	--	--	--	--

11. Banyo ses açısından izole ediliyor mu?

--	--	--	--	--

12. Refakatçiler için gerekli düzenlemeler yapılmış mı?

--	--	--	--	--

Değilse ne gibi düzenlemeler yapılmalıydı?.....

13. Yatak katlarında dolaşım alanlarında estetik öğeler kullanılmış mı?

--	--	--	--	--

Güvenlik

1. Hasta odalarında hiç düşme yaşadınız mı?

Evet Hayır

Nasıl?.....

2. Hemşirelerin gelip yanlış bir uygulama yaptığı oldu mu?

Evet Hayır

Olduysa ne gibi?.....

3. Güvenlikle ilgili başka sıkıntılarınız oldu mu?

Evet Hayır

Olduysa ne gibi?.....

4. Hasta odasından beklentilerinizi önem sırasına göre sıralarsanız hangisi ilk sırada yer alır?

İşlev Güvenlik Estetik Rahatlık Mahremiyet



Yeni Gelişen Planlama Yaklaşımları Çerçevesinde Akıllı Yerleşme Kavramı ve Temel İlkeleri

The Concept of “Smart Settlement” and Basic Principles in the Framework of New Developing Planning Approaches

Serkan SINMAZ

Artan nüfus, kentleşme oranı ve tüketim unsurları karşısında kentsel çevre, doğal çevre ve enerji sorunları büyümektedir. Aynı zamanda gelişen teknoloji ise kentsel yaşam ve kentsel tasarım sürecine yenilikler getirmektedir. Buna dayanarak 90'lı yıllardan itibaren, kentlerin doğa ve insan üzerinde bıraktıkları negatif izlerin minimuma indirilmesi, nüfus ve kentleşme baskısının kaldırılabilmesi, daha verimli, yaşanılır kentler için yeni planlama yaklaşımları ve çeşitli girişimler (yeşil kent, ekokent, yaşanabilir kent, dijital kent, akıllı kent girişimleri vb.) geliştirilmektedir. “Akıllı kent” birçok yaklaşımın temel niteliklerini içinde barındıran yeni gelişen bir kavram olarak öne çıkmaktadır. Henüz genelleşmiş net bir tanımı bulunmamakla birlikte farklı kentsel gelişme senaryoları kapsamında ele alınan bir niteleme olarak gündemdedir. Akıllı yerleşme kavramı temelinde kentlerin doğa ve insan için maksimum verimlilik sağlayacak şekilde yeniden yapılandırılması düşüncesini yansıtmaktadır. Bu çalışma akıllı yerleşme kavramının kapsamlı bir şekilde açıklanmasını, bu kapsamda geliştirilen güncel planlama yaklaşımı ve çeşitli girişimler çerçevesinde akıllı yerleşme ilkelerinin ortaya konmasını amaçlamaktadır.

Urban environment, natural environment and energy requirements are growing in the face of increasing population, urbanization rates and consumption factors. At the same time, new technologies also bring innovation to urban life and process of urban design. Based on this, since the 1990s, new planning approaches and initiatives (greencity, ecocity, liveable city, digital city, smart city initiatives etc.) have been improved to minimise the negative effects of cities on nature and humans, to reduce the pressure of population and urbanization and create effective and liveable cities. The term “Smart City” is a new, ever-developing concept. Although there is not a clear definition yet, it exists within different scenarios of urban development. The concept of “Smart Settlement” reflects the idea of urban reconstruction that makes cities better for humans and nature. The purpose of this study is to explain the smart settlement in a comprehensive manner and reveal the principles of smart settlement within the framework of the current planning approach and various initiatives.

Yıldız Teknik Üniversitesi, Şehir Ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul
Yıldız Technical University, City and Regional Planning, Istanbul, Turkey.

Başvuru tarihi: 28 Haziran 2013 (Article arrival date: June 28, 2013) - Kabul tarihi: 28 Ekim 2013 (Accepted for publication: October 28, 2013)

İletişim (Correspondence): Serkan SINMAZ. **e-posta** (e-mail): serkansinmaz@gmail.com

© 2013 Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi - © 2013 Yıldız Technical University, Faculty of Architecture

Giriş

20. yy'ın son yarısı birçok kentin canlılık ve kalitesinin önemli ölçüde düşüşüne sahne olmuştur. Büyüyen kentsel arazi ile birlikte merkez dışında gelişen kentsel fonksiyonlar, hızla gelişen toplu konut bölgeleri yoğun, sancılı bir sosyal, ekonomik ve fiziksel parçalanma perspektifleri ortaya koymuştur.¹ Kentsel yayılma olarak bilinen 20. yy fenomeni 21. yy da düzeltilmesi gereken yapıları çevre bırakmıştır. Hızla artan dünya nüfusu ve kentleşmeye koşut olarak daha fazla enerji ihtiyacı ve ekonomiye dayalı küresel rekabet insan doğasına aykırı yaşam alanlarını ve çevresel deformasyonu arttırmaya devam etmektedir.²

Jenks'e göre arazi ve kaynakların savurganca kullanımını neticesinde, dünya nüfusunun büyük bir kısmını barındıran kentlerde kaçınılmaz olarak sorunlar giderek yoğunlaşacak, bu durum toprak, su ve enerji kaynaklarının yoğun kullanımını, altyapı deformasyonunu, sağlık sorunlarını, sosyal ve ekonomik eşitsizlikleri arttıracaktır.³ 15 yıl önce kaleme alınan bu durum günümüzde de geçerli olmakla birlikte, 20 yıl sonrası için, 2 milyar nüfus artışı, %70'e varacak kentleşme oranı, gelişmekte olan ülkelerdeki 200.000 km² kent arazisinin 600.000 km²'ye taşınacağı ve bu gelişme eğilimine küçük ve orta ölçekli kentlerinde katılacağı tahminleri,^{4,5} yerleşmelerin yeniden yapılanması bakımından önemli gerekçeler olarak ortadadır.

Kentlerin dünya yüzeyinin %2'sini kapsadığı, sera gazlarının önemli bir miktarı ile birlikte dünyadaki toplam karbondioksit miktarının %80'ini açığa çıkardığı ve bu emisyonların %75'ini enerji kullanımının sağladığı⁶ hesaba katıldığında, kentsel gelişmenin enerjiye dayalı yönetim ve enerji destekleri için yapılacak akıllı seçimlerle ele alınması çevresel geleceğimiz bakımından kritik bir rol oynayacak, bu tarz müdahaleler daha yaşanabilir, verimli ve sürdürülebilir yaşam alanları olarak geri dönecektir.⁷

Bu nedenle son yıllarda planlama gündeminde yer edinen akıllı gelişme stratejilerinin yerleşmeler özelinde irdelenerek planlama ve tasarım sürecine entegre edilmesi önem taşımaktadır. 1990'lı yılların başında yeni kentleşme hareketi (New Urbanism) ile başlaya-

rak "Sürdürülebilir Kentler (Sustainable Cities), Ekolojik Kentler (Ecological Cities, Green Cities), Akıllı Büyüme (Smart Growth), Yavaş Kentler (Slow Cities), Düşük Karbon Kentler (Low Carbon Cities), Yaşanabilir Kentler (Liveable Cities), Dijital Kentler (Digital Cities) ve Akıllı Kent Girişimleri (Smart Cities Initiatives) vb. adları altında gelişen planlama ve tasarım yaklaşımları benzer kaygılarla çeşitlenen çözümler sunmaktadır. Sözkonusu planlama yaklaşımlarından "akıllı kent girişimleri" özelleşen yoğun tüketim unsurları karşısında yerleşmeleri teknolojik uyum ve ekolojik duyarlılık çerçevesinde yeniden değerlendirilmektedir.

Bu yazıda 1990 sonrası gelişen planlama yaklaşımları ve son yıllarda geliştirilen akıllı kent girişimleri irdelenerek tümünü kapsayabilecek "akıllı yerleşme kavramı" ortaya konmaktadır. Tüm yaklaşımların incelenmesi sonucunda akıllı yerleşme ilkeleri ve ülkemiz açısından söz konusu kavramın önemi tartışmaya sunulmaktadır.

Akıllı yerleşme kavramı temelinde kentlerin doğa ve insan için maksimum verimlilik sağlayacak şekilde yeniden yapılandırılması düşüncesini yansıtmakta,⁸ kavram doğrultusunda kentlerin gelişimine kapsayıcı bir bakış açısının katılması amaçlanmaktadır. Çünkü nüfus ve kentleşmenin giderek artışına paralel olarak kentler gezegenimizin daha sürdürülebilir geleceği açısından büyük bir umut nedenidir.⁹

Akıllı Yerleşme Kavramı

Bu çalışma akıllı gelişme konseptini herhangi bir ölçekten bağımsız ele aldığı için akıllı kentsel gelişme kavramı "akıllı yerleşme" terimi ile ifade edilmektedir. Ancak "akıllı yerleşme" terimi literatüre henüz yerleşmediği için kavram ağırlıklı olarak "akıllı kent" terimi ile açıklanmaktadır. Bu nedenle "akıllı yerleşme" kavramına yaklaşımımız "akıllı kent" terimi üzerinden ele alınmaktadır.

"Akıllı kent" terimi genellikle akademik araştırmalar ve pazarlama konsepti olarak şirketler tarafından kullanılmış, ancak henüz net bir tanımı ortaya konulmamıştır. Genel olarak akıllı kent teriminin açıklanmasında üç temel nitelik öne çıkmaktadır; Bunlar; çevre ile dostluk, akıllı yönetim için bilgi teknolojilerinin kullanımı ve sürdürülebilir gelişme hedefleridir.¹⁰

Akıllı kent vizyonu; iletişim ve otomasyon sistemleri-

¹ Neal, 2003, s. 2.

² Yüzyılın başında 1,6 milyar olan dünya nüfusu 1970 yılına kadar 2 milyar artmış, sonraki 40 yılda ise 3,3 milyar ararak günümüzde 6,9 milyara ulaşmış, 2030 yılına kadar 8 milyar olacağı tahmin edilmektedir (United Nations, 2004, s:4-5). Kentleşme ise 2008 yılı itibarıyla ilk defa dünya çapın-

da %50 yi aşmış, 2050 yılına kadar yaklaşık %70 olacağı tahmin edilmektedir (<http://esa.un.org/unup/CD-ROM/Urban-Rural-Population.htm>).

³ Jenks, 1996, s. 2.

⁴ Suzuki vd., 2010, s. 29.

⁵ United Nations, 2004, s. 3-10.

⁶ Lugaric vd., 2010, s. 1-2.

⁷ Suzuki H. vd., 2010, s. 227.

⁸ Congress of the New Urbanism, 2001, Smart Growth Network, 2001, Environmental Protection Agency, 2001, Ecocity Builders, 2011, European Green Cities, 2001, Urban Task Force, 1999,

Cittaslow International Charter, 2009.

⁹ Beatley, 2000, s. 4.

¹⁰ Caragliu, 2009, s.3-6, Fernandes vd., 2011, s. 16.

nin (dış mekan sensorları, mobile terminaller, vb.) özel ve kamusal mekanlar ile entegrasyonu olarak açıklanabilirken, diğer yanda akıllı teknolojilerin kente entegre edilerek tarihi kenti eko-dost ve enerji verimli yapma hedefini yansıtmaktadır. Yeşil enerji altyapısının (ısı ve elektrik üreten güneş panelleri, ev rüzgar türbinleri, elektrikli araç şarj istasyonları, akıllı şebekeler ile verimli enerji dağılımı ve kontrolü vb.) sağlanmasıyla kentin karbon ayak izinin azaltılmasını hedeflemektedir.¹¹ Lugaric vd.'e göre akıllı bir kentin bileşenleri; güvenilir enerji ve su tedarigi, kent ve şehirler arası verimli ulaşım, verimli kamusal idare, kamusal data'lara 7/24 erişim, yüksek kalitede entelektüel sosyal sermaye, yarışmacı üretici ve açık yerel ekonomi¹² olarak belirtilmektedir.

Bir başka yaklaşımda ise, Giffinger vd. akıllı kent terimini bir kentin birçok alanda gösterdiği kabiliyet olarak tanımlamaktadır. Terim planlama literatüründe henüz yaygın bir şekilde kullanılmamakla birlikte, detayda birçok faaliyet alanı (endüstri, eğitim, katılım, teknik, alt yapı vb.) çerçevesinde tanınmaktadır. Örneğin ekonomik açıdan akıllı kent terimi bir kenti akıllı endüstriler çerçevesinde ele almakta ve özellikle bilgi teknolojilerinin işleyiş süreci ile ilgili konulara odaklanmaktadır.¹³ Literatürde belirtilen sınırlı düzeydeki tanımlara göre akıllı kent ağırlıklı olarak enerji verimliliğini gözetildiği ve bilgi teknolojilerinin kent hayatına aktarıldığı yerleşmeleri işaret etmektedir.

Bu açıklamalara ek olarak 1990'lı yılların başında gelişen yeni kentleşme akımını takiben verimli kentsel arazi kullanımı, sosyal yaşam kalitesi, yerel ekonomi, doğal kaynakların korunumu ölçütleri üzerine kurgulanan kentleşme yaklaşımları da "akıllı/verimli yerleşme" kavramının çapını genişletmektedir. 20. yy sonunda Britanya'da yoğunluk, sürdürülebilirlik, entegre ulaşım, değişken istihdam dokusu, gelişmemiş bölgeler ve eski endüstri alanlarına yön veren Urban Task Force "kentsel rönesans" için kendi manifestosunu yayınlamış, ABD'de ise akıllı büyüme planlarıyla birçok eyalet daha geleneksel kent formunun gelişimine uyum sağlama çabası içine girmiştir.¹⁴

Sürdürülebilir kentsel gelişmenin, dolayısıyla akıllı/verimli bir yerleşmenin, kent formu, arazi kullanım kararları ve ulaşım ilişkileri ile doğrudan bağlantıları bulunmaktadır. Bu kapsamda öne çıkan kent modelleri "kendine yeterli kent" ve "kompakt kent" formlarıdır. "Kendine yeterli kentler" doğal kaynakları korumak ve şehirleri doğayla en uygun biçimde bütünleşecek şekil-

de tasarlanmaktadır. Sürdürülebilirliğe ulaşmanın yolu olarak; doğa merkezli bir yaşam tarzını benimsemesi, ekolojik bilinçliliğin artırılması ve bu sayede doğal kaynakların tüketimini azaltılması ön görülmektedir.¹⁵ Kompakt kent konsepti ise bir çok Avrupa kentinin yüksek yoğunluklu gelişme dokusundan ilham almıştır. 1990'da Avrupa Komisyonu'nun Green Paper on the Urban Environment adında yayınladığı raporda ilk defa ileri sürülen kompakt yerleşme, kentsel yayılmayı önleyecek, kentsel açık mekanları koruyacak, enerji tüketimini azaltacak, çeşitlilik ve canlılık içerecek bir yaklaşım olarak ortaya koyulmuştur.¹⁶ Bu modelde kentlerin daha kompakt formlarda, daha yüksek yoğunluklu konut alanlarına, karma arazi kullanımlarına, yürünebilir erişim mesafelerine, toplu ulaşım sistemlerine ve az enerji tüketimine olanak verecek biçimde yeniden tasarlanması temel hedeflerdir. Amaç kentin zararlı etkilerini kısıtlı bir alanda tutup, olumsuz dışsal etkileri azaltmaktır.¹⁷ Kompakt kent gelişme prensiplerine göre yerleşme olabildiğince mevcut yapılaşmış alanda gelişmekte, kent arazisi yeniden geliştirilmekte ve kent merkezleri yeniden canlandırılmaktadır. Ayrıca kompakt kent koşulsuz yüksek yoğunluklu gelişme anlamına gelmemektedir, bütünleşik yaşam mekanlarına, motorsuz ulaşım sistemlerine, konforlu, temiz ve güvenli çevreye referans vermektedir.¹⁸

Bu bağlamda, akıllı/verimli bir yerleşme idealinde son yıllarda öne çıkan enerji verimliliği ve teknolojik uyum ile verimli bir kent formu (kompakt, kendine yeterli) bütünleşmelidir. Ayrıca yerel ekonomi ve sosyal fayda kavramları verimli bir yerleşmenin sürdürülebilirliği için güç unsurlarıdır. Bu çerçevede akıllı yerleşme; günümüzde her alanda giderek artan tüketim etkenleri karşısında mevcut kentsel araziye verimli kullanma, enerji tüketimi için önlemler geliştirme, yaşam kalitesini artırma, yerel ekonomik potansiyelleri destekleme stratejilerini benimseyen ve gelişen teknolojiyi bu stratejilerin projelendirilme ve uygulaması yönünde kullanan yerleşmedir.¹⁹

Akıllı Yerleşme İlkeleri

90'lı yılların başından itibaren, benzer kaygılarla geliştirilen, temelde bir yerleşmenin verimli kullanılmasını öngören, benzeyen veya farklılaşan vurgu nok-

¹¹ Castineira F.G., vd., 2011, s. 48. ¹³ Giffinger R., vd. 2007, s. 10.

¹² Lugaric vd., 2010, s. 1.

¹⁴ Neal, 2003, s. 48.

¹⁵ Beatley, 2000, s. 23.

¹⁶ Hongjie and Ming, 2009, s. 2.

¹⁷ Beatley, 2000, UTF; 1999.

¹⁸ Hongjie and Ming, 2009, s. 3.

¹⁹ Neal, 2003, Congress of the New Urbanism, 2001, LeRoy, 2002, Smart Growth Network, 2001, Environmental Protection

Agency, 2001, Ecocity Builders, 2011, European Green Cities, 2001, Bongardt vd. 2002, Jia 2009, Urban Task Force, 1999, Timmer ve Seymoar, 2006, Salzano, 1994, Cittaslow International Charter, 2009: 26-29, Ishida, 2000.

talari ile ortaya konan sürdürülebilir kentsel gelişme yaklaşımları (Yeşil Kent, Ekokent, Yaşanabilir Kent, Dijital Kent, Akıllı Kent Girişimleri vb.) akıllı yerleşme prensiplerinin tespit edilmesinde dikkat unsurudur. Akıllı bir yerleşme olgusunun bu yaklaşımların tümünün temel vurgu noktalarını dikkate alarak gelişme prensipleri belirlenebilir. Bu kapsamda Tablo 1’de yeni gelişen kentsel planlama yaklaşımları incelenerek temel prensipleri ortaya konmuş ve yaklaşımların ortak paydaları tespit edilerek sonuca ulaşılmıştır.

Tabloda açıklanan yaklaşımlara ek olarak son yıllarda gelişen “akıllı kent girişimleri” ve prensipleri kavramın sınırlarının tespit edilmesinde önemli bir etkidir. Bu girişimler bir kent planını, lokal bir uygulamayı, bilimsel ve toplumsal destek organizasyonlarını kapsayabilmektedir. Zeki, hızlı kavrayan, akil anlamına gelen “smart (akıllı)”²⁰ kelimesinin kent nitelemesi (smart city) “kentin verimli, akil kullanımı” olarak kabul edilebilir. Akıllı kent, özellikle teknolojinin hızla gelişimi ile birlikte 90’lı yıllarda gelişmeye başlayan sürdürülebilir kent yaklaşımlarına, kent gelişimine fayda sağlayacak teknolojik uyum süreçlerini öne çıkaran bir yaklaşımdır. İletişim teknolojileri, otomasyon ve yapı malzeme teknolojileri ekolojik kaygıların giderek arttığı yerkürede doğaya duyarlı gelişme yaklaşımlarını desteklemektedir. Bu doğrultuda dünya çapında birçok organizasyon, proje ve girişim kentlerin geleceğine akıllı bir vizyon sunmayı misyon edinmiştir. Küresel girişimlerin (Europe Smart Cities, Concerto cities, Europe Smart Cities Ranking vb.) yanı sıra, kentler kendi çapında akıllı şehir projeleri (Smart Wien, Amsterdam Smart City vb.) geliştirmektedir. Başlıca akıllı kent girişimleri aşağıda özetlenmiştir;

“SETIS - SETPlan Akıllı Kentler” Girişimi; Avrupa Birliği’nde enerji verimliliği ve düşük karbon teknolojileri kullanımını tetiklemeyi, 2020 yılına kadar kentlerde sera gazı emisyonunu %40 azaltmayı, yaşam kalitesini arttırmayı, yerel istihdam, iş ilişkileri ve kamunun güçlenmesini hedeflemektedir.²² Plana göre, 20 milyon kişi için yeni yapıların sıfır enerji gereklilikleri karşılanacak,²³ mevcut binaların daha az enerji tüketimi

sağlamasına yönelik müdahaleler yapılacak ve 2015 sonrasında tüm binalar bu standarda getirilecektir. İnovatif, maliyet-verimli biyokütle, güneş ısı ve jeotermal uygulamalar, ısı koruma teknolojileri, bölgesel ısıtma sistemleri, akıllı şebekeler, araç şarj istasyonları, akıllı ölçüm-yönetim sistemlerin gelişimi ve akıllı araçların yayılması amaçlanmaktadır. Diğer yandan, 2020 yılına kadar düşük karbon kamusal ulaşım ve bireysel ulaşım sistemlerinin, akıllı trafik yönetiminin, talep yönetiminin, yolculuk bilgi ve iletişim sistemi ve alternatif yakıtlı araçların geliştirilmesi hedeflenmektedir.²⁴

“CONCERTO kentleri” girişimi; CONCERTO Avrupa çapında yerel otoriteler, teknik danışmanlar akademisyenler ve özel şirketleri içeren güçlü işbirliği aracıyla enerji verimliliği tedbirlerinin ve yenilenebilir enerji sistemlerinin kentlere entegre edebilmek amacıyla 2005’te yaratılmıştır. 58 kent ve 23 ülke tam üye ve 70 ilişkili kent bilgi birikiminden faydalanmaktadır. Bu kent ve toplulukların misyonu geniş ölçekte yapı ve kentlerde enerji verimliliği ve yenilenebilir enerjilerin nasıl kullanılacağı üzerine araştırma ve yol göstermektir.²⁵ CONCERTO kapsamında 1.830.000 m² yapı inşası ve sağlıklılaştırılması yapılmıştır. Yılda 530.000 ton CO₂ emisyonu azaltılmıştır, 5.2 milyon kişi CONCERTO kentlerinde yaşamaktadır. Her yerleşim CO₂ emisyonlarını farklı yaklaşımlarla düşürmek için kendi yerel durumlarına uygulamaktadır.²⁶ CONCERTO kentleri uygulamalarının temelinde kullanıcının enerji korumaya yönelik yapılacak tedbirler çerçevesinde davranış biçimini değiştirmek ve yenilenebilir enerjilerin kente uygulaması bulunmaktadır.

“Amsterdam akıllı kent (Amsterdam Smart City)” girişimi; Yaşayanlar, özel şirketler ve hükümet arasında şimdi ve gelecekte enerjinin nasıl korunabileceğini tanımlamak için yapılandırılan öncü bir birliktir. Amsterdam Smart City yaşayanların enerji korunumu çerçevesinde davranışlarının değişimini teşvik etmek için inovatif teknolojiler üzerine odaklanmaktadır. Daha verimli olmayı ortaya koyan, CO₂ emisyonlarının azaltılmasını sağlayan girişimler enerji ve iklim programları için katalizör etkisi sağlamaktadır. 2009 ve 2010’da kentin çeşitli noktalarında, 12 lokal proje “çalışma, yaşam, mobilite ve kamusal mekan” alanlarına odaklanarak başlamıştır. İlk üç alan kabaca Amsterdam karbondioksit emisyonunun 1/3 ünden sorumludur ve projelerden kazanılan tüm bilgi ve birikimler diğer kentlerle paylaşılmaktadır.²⁷

²⁰ <http://oxforddictionaries.com/definition/smart> (erişim tarihi: 15.02.2013).

defleyen stratejik planıdır (OECD, 2009: 3).

²² OECD, 2009, s. 3-15.

²¹ SETIS (Strategic Energy Technologies Information System) Avrupa Komisyonunun Joint Research Center tarafından ortaya koyulan SET-Plan için hazırlanan bilgi sistemidir. SET Plan (European Strategic Energy Technology Plan) AB’nin düşük karbon teknolojilerinin geniş alana yayılması ve gelişiminin hızlandırılmasını he-

²³ Sıfır enerji yapılar, gerekli ölçülerde inşa edilen, yüksek performanslı izolasyon, enerji korunumlu havalandırma sistemi, jeotermal sıcak su ile mekan ısıtma sistemi, pasif güneş enerjisi ile ısıtma sistemi, fotovoltaik güneş pilleri enerji üretim sistemi içeren binalardır (Kracauer, 2007: 3-4).

²⁴ OECD, 2009, s. 49.

²⁶ European Commission, 2010, s.11.

²⁵ European Commission, 2010, s. 10-11.

²⁷ <http://amsterdamsmartcity.com>, (erişim tarihi: 17.09.2013).

Tablo 1. Yeni gelişen planlama yaklaşımları ve prensipleri*

Planlama yaklaşımları	Açıklama	Planlama ve tasarım ilkeleri
Yeni Şehircilik (New Urbanism)	Yeni kentleşme hareketi formal olarak 1990'ların başında Alexandra, Virginia'da yapılan New Urbanism Kongresinde tanınmıştır. Toplantıda uygulamacılar alt kent yayılmasına alternatif çözüm bulmak amacıyla bir araya gelmişler tasarım odaklı bir yaklaşım geliştirmişlerdir. Yeni kentleşme hareketinin en güçlü ilgi grubu "Congress for the New Urbanism (CNU) plancıları ve topluma insan ve doğa ekolojisi ile uyum sağlayacak sürdürülebilir yapılar, mahalle ve bölgeler yaratmayı amaçlayan bir rehber sunmaktadır.	<ul style="list-style-type: none"> • Yere özgü mimari ve peyzaj tasarımı • Yapılarda enerji verimli malzeme kullanımı, yenilenebilir enerji üretimi, verimli su kullanımı • Kompakt yapı adası ve bağlantı kabiliyeti yüksek yürünebilir sokak dokusu • Isı ve ışık açısından konfor arzeden kamusal mekan formu • İnsan ölçeğinde kamusal mekanlar • Yerleşmenin meskun alanda gelişimi ve yıpranmış alanların yeniden kullanımı • Kompakt yerleşme formu, karma alan kullanımı, verimli yaya erişimi • Çok çeşitli konut tipolojileri • Tanımlı yerleşme ve bölge sınırları
Akıllı Büyüme (Smart Growth)	Akıllı büyüme terimi 1997'de Maryland valisi Parris Glendening tarafından kentsel yayılmayı engellemek amacıyla ortaya konulmuştur. 90'lı yıllara kadar söz konusu yayılma eğilimi ile büyüyen ABD şehirlerinden California, Connecticut, New Jersey, New York, Massachusetts, Maryland, Pennsylvania, North Carolina Virginia gibi başlıcaları, kapsamlı planlama politikalarında reform yapmaya yönelmiştir, bu doğrultuda en az 100 akıllı büyüme ile ilgili kanun 27 eyalette tanımlanmıştır. Akıllı büyüme hareketinin en güçlü savunucu grubu Smart Growth Network akımının yayılmasında aktif rol oynamaktadır.	<ul style="list-style-type: none"> • Kompakt yapı tasarımı • Farklı konut seçeneklerinin geliştirilmesi • Yürünebilir mahalleler yaratılması • Yerleşmede güçlü aidiyet hissi • Adil ve maliyet etkin gelişme kararları • Karma alan kullanımı • Açık mekan, tarım alanı, doğal güzellikler ve kritik çevresel alanların korunması • Çok çeşitli ulaşım seçenekleri • Mevcut yerleşim alanı çapında gelişme • Toplum ve uygulamacılar arası işbirliği
Sürdürülebilir Kentler (Sustainable Cities)	Sürdürülebilir gelişme "gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama becerisini tehlikeye atmadan günümüzün ihtiyaçlarını karşılama sürecidir. Sürdürülebilir kent bir çok otorite tarafından tam bir tanımlanamayan keskin sınırları olmayan bir kavram olarak nitelendirildiğini aklımızda tutarak, Gehl ve Nijkamp'a göre sürdürülebilir kentler, süreklilik içinde değişimi sağlamak amacıyla, sosyoekonomik çıkarların çevre ve enerji ile ilgili kaygılarla uyumlu hale getirildiği kenttir." denebilir.	<ul style="list-style-type: none"> • Uzun dönemli ekonomik ve sosyal güvenliğin sağlanması • Biyoçeşitlilik ve doğal ekosistemlerin korunması ve restore edilmesi • Kentlerin kültürel karakterlerinin tanınması • İnsanlara sürdürülebilir gelişme sürecinde yetki verilmesi • Sürdürülebilir gelecek doğrultusunda işbirliği ağları kurulması • Sürdürülebilir üretim tüketimin çevreci teknolojilerin kullanımı ve verimli talep yönetimi doğrultusunda geliştirilmesi • Şeffaf yönetim

* Neal, 2003: 11, 58-59, Congress of the New Urbanism, 2001: 2, LeRoy, 2002:60, Smart Growth Network, 2001: 4, Environmental Protection Agency, 2001: 1, World Commission on Environment and Development, 1987:43, Blassingame, 1998:1, Yazar, 2007 : 17, UNEP, 2002: 2-7, Ecocity Builders, 2011: 3,7, European Green Cities, 2001: 7, Jia, 2009: 7-8, Bongardt vd. 2002: 22 , Jia 2009: 1, Urban Task Force, 1999: 2, 19, 53, Timmer ve Seymoar, 2006: 3-4, Salzano, 1994:18-19, CittaSlow International Charter, 2009: 26-29, Ishida, 2000: 12-16, Gouveia ve Gouveia, 2002: 2. kaynaklarından derlenerek hazırlanmıştır.

Tablo 1 (Devamı). Yeni gelişen planlama yaklaşımları ve prensipleri*

Planlama yaklaşımları	Açıklama	Planlama ve tasarım ilkeleri
Ekolojik Kent/Ekokent (Ecological City/Ecocity)	Ekokent; bir eko sistemde yaşayan tüm organizmaları, organizmaların etkileşim içinde bulunduğu hava, toprak, su, güneş ışığı gibi çevrenin fiziksel öğelerini içeren biyolojik bir çevredir. Ekokent kendini idame ettiren esnek yapısı ve doğal ekosistemlerin bir fonksiyonu olarak modellenmiş sağlıklı insan yerleşmeleridir. Ekocity için ilk girişimler 1992 de Rio de Janeiro'da düzenlenen "United Nations Earth Summit" organizasyonundan sonra ortaya çıkmıştır. Ekolojist ve aktivistlerden oluşan "Ecocity Builders" akımın ana savunucusudur. 2002'de 5. International Ecocity Conference delegasyonu tarafından ekokent prensipleri belirlenmiştir.	<ul style="list-style-type: none"> • Temiz hava ve güvenilir yiyecek ve su destekleri, sağlıklı konut ve işyerleri • Tüm atıkların geri dönüşümü için maliyet verimli eko-mühendislik çözümleri • Yenilenebilir enerji üretim ve kullanımı • Verimli ulaşım sistemlerinin geliştirilmesi. • Yerleşmelerin doğal nitelikleriyle uyumlu altyapı entegrasyonu • Ekolojik (çevresel ve kültürel) farkındalığın geliştirilmesi.
Yeşil Kentler (Green Cities)	Yeşil kentler, temiz hava-su sağlayan, doğal felaketlere direnç gösteren, kamusal ulaşım vb. ekolojik davranış biçimi teşvik eden yerlerdir. Yeşil kentler teması altında gerçekleştirilen bazı girişimler ve projeler (örn. European Green Cities Network, European Green Cities, Green Solar Regions, Green City Building, ENPIRE, Green Solar Cities, European Housing Ecology Network vb.) yapı ve enerji korunumunu öne çıkarmaktadır. Bunlardan, 1996'da kurulan The European Green Cities Network girişimi enerji, kaynaklar, mekansal planlama, yenilenebilir enerjilerin yapılarla entegrasyonu vb. konularına dair bilgi ve tecrübe paylaşımı sunmaktadır.	<ul style="list-style-type: none"> • Yenilenebilir enerji araçlarının kent ve yapı ile entegrasyonu • Enerji verimliliği sağlayacak malzemelerin kullanımı ve havalandırma sistemlerinin geliştirilmesi • Yeşil bina kontrol sistemlerinin uygulanması • Ekolojik farkındalığın artırılmasının • Yeşil ışığının geliştirilmesi
Düşük Karbon Kentler (Low Carbon Cities)	Dünya çapında birçok kent enerji tüketimi ve CO2 emisyonlarını azaltabilmek için gelişme politikasını düşük karbon ekonomisine uyumlu hale getirmeye çalışmakta, düşük karbonlu kent yaratmayı hedeflemektedir. Çeşitli program ve girişimler (örn. Bristol, Leeds and Manchester kentlerini içeren Low Carbon Cities programı, Low Carbon City in China Girişimi vb.) genellikle düşük karbon salınımı için ekolojik farkındalığın artırılması ve yapı teknolojilerini öne çıkarmaktadır. Kent ölçeğinde bakıldığında motorsuz ulaşımı sağlayacak müdahaleler benimsenmektedir.	<ul style="list-style-type: none"> • Enerji korunumu farkındalığının artırılması • Enerji korunumu için yapı ve malzeme teknolojisinin gelişimi • Kompakt ve esnek kentsel mekansal yapı • Çevre dostu ulaşım planı • Ekolojik eşiklere dayalı sınırların tespiti • Kentsel yenileme ve yoğunluk denetimi ile verimli arazi kullanımı • Yeşil yaşam çevrelerinin yaratımı ve yeşil kent sistemi

Tablo 1 (Devamı). Yeni gelişen planlama yaklaşımları ve prensipleri*

Planlama yaklaşımları	Açıklama	Planlama ve tasarım ilkeleri
Yaşanabilir Kentler (Liveable Cities)	Yaşanabilir kent; İngiltere Urban Task Force'a göre sosyal ve ekonomik olarak işlevleri güçlü, çevre duyarlı, yaya ve motorsuz erişime olanak verecek şekilde ulaşım bağlantılarının güçlü, Hahlweg'e göre, yaşlı, engelli ve çocukların hizmetlere kolay erişebileceği kent herkes için kent, Salzano'ya göre tarihe saygı duyan, gelecek kuşaklara sağlıklı yaşam alanı sağlayan geçmiş ile gelecek arasında bir köprü niteliğindedir. Bu yüzden yaşanabilir kent aynı zamanda sürdürülebilir kenttir. Bir çok girişimin yanı sıra ABD ve Avrupa'da 1985'ten günümüze yılda iki kez düzenlenen konferanslar ve 8000'den fazla temsilcisi ile "International making Cities Livable" girişimi yaşanabilir kent teması altında faaliyetlerini sürdürmektedir.	<ul style="list-style-type: none"> • Yüksek iletişim ve etkileşim olanakları • Çekici, estetik ve işlevsel kamusal mekan • Temiz ve Güvenli kentsel mekan • İşlevsel çeşitlilik içeren kentsel mekan • İnsan ölçeğinde, yaşlı, çocuk, engelli bireyler için konfor arzeden kentsel mekan • Etnik ve kültürel çeşitliliğin sürdürülebilirliği • Katılım imkanları sunan yönetim yapısı • Sürdürülebilir ulaşım modlarının arz edilmesi • Doğal kaynakların korunumu ve enerji verimliliğinin desteklenmesi • Ekonomik konut olanakları • Motorlu ulaşım araçlarından bağımsız kent • Yerel ekonominin desteklenmesi
Yavaş Kentler (Slow Cities)	Yavaş kent yaklaşımı 1999'da ilk defa Greve in Chianti'nin eski belediye başkanı Paolo Saturnini tarafından ortaya konulmuş ve hızla yayılarak günümüzde 27 ülkede 147 yerleşmeyi kapsayan bir harekete dönüşmüştür. Yavaş kent hareketi küreselleşme ve standartlaşma eğilimleri karşısında sürdürülebilir kentsel gelişme bakımından alternatif bir yaklaşım sunmaktadır. Yavaş kent yaklaşımı 50'den fazla taahhüt içermektedir. 50000 altındaki yerleşmelerin katılabileceği topluluğun temel prensipleri, çevre politikaları, altyapı politikaları, kent dokusu kalitesi, yerel üretim ve farkındalık üzerine kurgulanmıştır.	<ul style="list-style-type: none"> • Enerji verimliliği, atık yönetimi ve alternatif enerji sistemlerinin kullanımı • Gürültü, ışık, elektromanyetik kirliliğin önlenmesi • Tarihi ve kültürel değerlerin korunması • Yaya, bisiklet ve toplu ulaşımın teşvik edilmesi • Yaşlı çocuk ve engelliler için konforlu bir yerleşme tasarlanması • Yerel ekonominin desteklenerek üretim pazarlama altyapısının işler kılınması • Kentin fiber optik ve kablosuz sistemle donatılması, • Doğal ve yapay tasarım unsurlarıyla kaliteli ve estetik bir fiziksel çevre yaratılması.
Kentsel Rönesans (Urban Renaissance)	Kentsel Rönesans hareketi İngiltere'de Urban Task Force'un 1999'da kent planlama ve kentsel gelişim üzerine hazırladığı rapor doğrultusunda ortaya çıkmıştır. İngiltere'nin %90'ının kentlerde yaşaması, 20 yıllık perspektifte 3,8 milyon hanenin daha artış göstereceği tahmini, 30 yıllık süreçte gerekli yapıların %90'ının şimdiden inşa edilmiş olması (1999), taşıt trafiğinin 20 yıl içinde üç kat artacağı tahmini kentlerin yeniden yapılanması görüşünü güçlendirmiştir. Rapor sürdürülebilir kent, kenti işler kılmak, kentsel değerlerin yeniden canlandırılması, yatırım olanakları ve Rönesans hareketinin sürdürülebilirliği üzerine kurgulanmıştır.	<ul style="list-style-type: none"> • Kompakt kentsel gelişim • Yaya, bisiklet ve toplu ulaşım sistemleri • Ulusal kentsel tasarım çerçevesinin yaratılması ve benimsenmesi • Yaratıcılık ve inovatif kapasitenin desteklenmesi • Yerel otoritelere kentsel çevre hakkında stratejik rollerin verilmesi • Kentsel müdahale öncelik alanları tespiti • Kentsel gelişme için bölgesel kaynak merkezleri ağının geliştirilmesi • Mevcut yapılaşmış alanda ve işsiz sanayi bölgelerinin gelişme önceliği • Kamu-özel işbirliğinde Bir Rönesans fonunun kurulması, vergi teşvikleri

Tablo 1 (Devamı). Yeni gelişen planlama yaklaşımları ve prensipleri*

Planlama yaklaşımları	Açıklama	Planlama ve tasarım ilkeleri
Dijital Kentler (Digital Cities)	Dijital kent yaklaşımı yeni teknolojilerin kent ile ilişkilendirilmesi düşüncesiyle gündeme gelmiştir. Dijital kent kavramı, “sanal mekanda kent bilgi sistemleri” ve “teknolojik araçlarla donatılmış kentsel mekan” bütünlüğünde ele alınmaktadır. Dijital kentler “yerel yönetimlerden bilgi edinme”, “bilgi alışverişini ve ağdaki bireylerin iletişimini düzenlemeleri”, “elektronik hizmetlerden ve dijital bilgiden faydalanma olanaklarını artırarak”, bilgi teknolojilerine erişimdeki eşitsizliklerin giderilmesine olanak sağlamaktadırlar.	<ul style="list-style-type: none"> • Yerel topluluklar için ağ altyapısının sağlanması ve geliştirilmesi • Kamusal iletişim ortamlarının sağlanması • Fiziksel ve sanal mekanın entegrasyonu • Kentsel yaşam için sosyal bilgi altyapısının sağlanması (iş, ulaşım, eğitim vb.) • Dijital kentlerin kurulmasında kamusal katılım için teknoloji tedarigi

“Avrupa akıllı kentler sıralaması” girişimi; Avrupa Akıllı Kentler sıralaması Vienna University of Technology, University of Ljubljana, Delft University of Technology işbirliğinde hazırlanmış orta ölçekli kentlere odaklanan bir araştırma projesidir. Bu projede Avrupa’da 70 orta ölçekli kent potansiyellerini ortaya koymak, imaj sorunlarını gidermek, yatırımcıları etkilemek, kentlerin yarışmacı kabiliyetlerini geliştirmek, sürdürülebilir gelişme perspektifindeki yerini belirlemek, halkı bilinçlendirmek amacıyla değerlendirilmiştir.²⁸ Projede “akıllı”nın anlamı altı özelliğe kentin yüksek performans göstermesidir. Bunlar akıllı ekonomi, akıllı yönetim, akıllı insan, akıllı çevre, akıllı mobilite, akıllı yaşamdır. Bu altı özellik 31 faktörde 72 gösterge ile ele alınarak Urban Audit²⁹ kapsamında 128 adet 100000-500000 aralığında nüfuslu kente uyarlanmıştır. Seçim önce en az bir üniversite içeren 101 kente indirgenmiş, sonra etki alanı 1.5 milyon altında olan 94 kente indirgenmiştir İkinci aşamada proje ekibi veri erişebilirliği ve veri kalitesi bakımından uyum ve detaylandırma çalışmaları yapmış ve sonuç olarak 70 kent değerlendirmeye alınmıştır. Veriler doğrultusunda ortaya çıkan değerlerin standardize edilmesi için Z-transformasyon metodu uygulanmış ve sonuç olarak her karakter için bir değer elde edilmiş ve kentler sıralanmıştır. Yapılan değerlendirmelere göre Lüksemburg toplamda en akıllı kent olarak belirlenmiştir.³⁰

“MIT Akıllı kent projeleri” girişimi; MIT akıllı kentler gurubu bireysel araç-gereçlerden binalara, kentlere ve bölgelere kadar akıllı yaklaşımlarına odaklanmaktadır. Projeler mobilite, kamusal mekan, ve üretim alt başlıklarına göre tasarlanmaktadır. Buna göre mobilite dalında, elektrikli kent araçları, roboscooter, elektrikli bisiklet tasarımları ve akıllı trafik yönetim sistemleri ile enerji korunumu hedeflenmektedir. Kamusal mekanlar dalında kentsel aydınlatma, algılayıcı ve harekete geçirici teknolojilerin düşük maliyet, çevre ve insan arasında ilişkinin geliştirilmesi üzerine projeler geliştirilmektedir. Üretim dalında ise ekolojik malzemeler, esnek formlar ve robot teknolojileri proje konusudur.³¹

“Daha akıllı kentler” girişimi; Smarter Cities Natural Resources Defense Council’in (NRDC)³² bir projesidir. Proje, yaşanabilir, eşitlikçi, sürdürülebilir, verimli başlıklarıyla nitelenen “smarter” kentleri yaratabilmek için kentleri karşılaştıran multimedya ortamında hazırlanan kar gütmeyen girişimdir. Projenin en önemli hedefi sürdürülebilirlik için en iyi örnekleri içeren, inovatif programları test eden, model olabilecek kanunlara geçiş yapan lider kentler tanımlamaktır. Bu doğrultuda ulaşım, su, yeşil bina, akıllı büyüme, çevresel adalet, atık korunumu, gıda korunumu, hava kalitesi, yeşil mekan, yaşam standartları, gibi sürdürülebilirlik faktörlerini içeren bir dizi araştırma alanları belirlenmiştir. Akademi ve yöneticilerden oluşan grup ile her faktör için

²⁸ Giffinger, 2007, s. 5.

²⁹ The Urban Audit: AB’nin Avrupa’da 258 kenti kapsayan kentsel istatistik birimidir. 300 istatistiksel gösterge ile demografik, ekonomi, çevre, ulaşım ve

bilgi toplumu konularında belge sağlamaktadır. (<http://www.urbanaudit.org/help.aspx> Erişim tarihi: 17 Ağustos 2012).

³⁰ Giffinger, 2007, s. 13.

³¹ <http://cities.media.mit.edu/> (erişim tarihi: 15.11.2012).

³² NRDC bir çevreci hareket grubudur. 1.3 milyon üye 350 avukat

bilim adamı ve profesyonel ve online aktivistlerle doğal yaşamı korumak, güvenli ve sağlıklı bir çevre için hizmet vermektedir.

araştırma planı geliştirilmiştir. Her konudaki veri koleksiyonu olabildiğince kapsamlı hazırlanmakta, anketler ve röportajlara başvurulmaktadır. Daha sonra veriler analiz edilerek üç ölçekte (büyük kent - >250,000, orta büyüklükte kent – 100,000-249,999 ve küçük kent – 100,000 altı) en akıllı kent nitelemesi kazanacak kentler tespit edilmektedir. Tüm bu bilgiler bir web sitesi aracılığıyla paylaşılmaktadır.³³

Açıklanan akıllı kent girişimlerinin tümü 2005 yılı ve sonrasında geliştirilmekle birlikte, “akıllı yerleşme” kavramı bakımından, dört girişim (SETplan Smart Cities Initiative, CONCERTO Cities, MIT Smartcity Project Group, Amsterdam Smartcity) ağırlıklı olarak enerji verimliliği ve bu yönde geliştirilecek teknolojilerin kente uygulaması olarak değerlendirilirken, son iki girişimde (European Smart Cities Rankings, Smarter Cities) ise kentlerin sürdürülebilirlik teması çerçevesinde yarışmacı kabiliyetlerinin geliştirilmesi olarak değerlendirilmektedir. Söz konusu planlama yaklaşımları ve girişimler değerlendirildiğinde akıllı yerleşme stratejileri aşağıdaki gibi özetlenebilir;

- Yaratıcı girişimlerle kentlerin yarışmacı kabiliyetini arttırmak
- Yaşam kalitesini arttırmak, entegre kamusal mekan ağı ve kamusal yaşama katılımı teşvik etmek
- Sosyal ve etnik çeşitliliği desteklemek
- Karar verme süreçlerine katılımın teşvik edilmesi
- Bilgi iletişim altyapısının geliştirilmesi ve kentsel mekan ile entegrasyonu
- Bilgi iletişim ve enerji ağı teknolojilerinin bütünleştirilmesi (akıllı şebekeler)
- Kentlerin yenilenebilir enerji teknolojilerinin entegrasyonu
- Doğal kaynakların korunumu, verimli su ve atık yönetimi
- Kompakt kentsel gelişme, meskun alanda gelişme, karma alan kullanımı ve maksimum düzeyde motorlu taşıtlardan bağımsız erişim
- Yerleşme dokusu gelişiminde iklimlendirmenin gözetilmesi (ışık, havalandırma, su ağı, ısı adası etkisi)
- Sıfır enerji yapı veya enerji verimli yapı uygulamalarının yaygınlaştırılması ve teşvik edilmesi
- Eğitim ve sağlık, kültürel etkinlikler, bireysel güvenlik olanaklarının güçlendirilmesi

Bu stratejiler farklı ölçeklerde kent plan ve tasarımlarına aktarılmaktadır.

Değerlendirme

Kentsel planlama bilimine göre günümüzün fiziksel yerleşmeleri, artan nüfus ve yükselen kentleşme eğilimine koşut olarak, insan ve doğa hareketlerine bağlı değişkenler ile uyumlu bir karakter ortaya koymalıdır. Akıllı gelişme mevcut yerleşmelerin doğa ve insanın temel nitelikleri ile teknolojik potansiyellerin uyumu biçiminde düşünülebilir. Bu doğrultuda, son 20 yıl içinde dünya çapında çeşitli planlama yaklaşımları geliştirilmiştir.

Söz konusu yaklaşımların ilkeleri farklılaşmakla beraber tümü verimli bir yerleşmenin ipuçlarını ortaya koymaktadır. Yukarıda değinilen girişimler doğayı ve insani değerleri ezerek yayılan kentlerin rehabilitasyonu üzerine kurgulanmıştır. Çalışmanın konusu olan akıllı yerleşme kavramı günümüzde ağırlıklı olarak teknolojik inovasyonların kentsel mekana aktarılması olarak ele alınsa da yukarıda sözü geçen tüm yaklaşımların bir parçasını teşkil etmektedir. Örneğin enerji korunumu için akıllı bir şebeke ile yönetilen kent yürünebilirliği veya kamusal mekan değerlerini yok saymamalıdır. Çeşitli planlama yaklaşımları (Tablo 1) ve akıllı kent girişimlerinde ifade edilen planlama ve tasarım ilkelerini beş alt başlıkta toplamak mümkündür. Bu ilkelere bağlı olarak günümüzde akıllı/verimli bir yerleşmenin fiziksel gelişimi temel olarak;

- Alan kullanımı (verimli)
- Enerji (verimli)
- Ağ (etkin)
- Toplumsal fayda (yüksek)
- Yerel ekonomi (güçlü)

faktörlerinin verimliliği ile ölçülebilir.

Bu kategoriler dolaylı olarak bir yerleşmenin, doğal ve beşeri değerlerinin korunması ve geliştirilmesi bakımından öne çıkan bileşenlerdir. Akıllı / Verimli bir yerleşme kurgusu için ilgili yerleşmeye dair bu bileşenleri tarif edecek parametrelerinin belirlenmesi ve yerleşmenin akıllı kentsel gelişme çizgisi yakalamak için bir yol haritası ve kontrol mekanizması üretmesi gerekmektedir.

Akıllı yerleşme stratejileri ülkemizde tektip planlama sistemine tabi olan kentlerimiz için önem arz etmektedir. Çok çeşitli coğrafi ve kültürel değerleri barındıran ülkemiz yerleşmelerinin planlanmasında yere özgü değerlerin öne çıkarılması gerekmektedir. Akıllı yerleş-

³³ <http://smartercities.nrdc.org/about> (erişim tarihi : 07.11.2012).

me ilkelerinden “verimli enerji” yerleşmelerin coğrafi yapısının irdelenmesi, “verimli alan kullanımı” coğrafi eşikleri ve insan hareketliliğinin öne çıkarılması, etkin ağ yerleşme içinde ve yerleşmeler arası ekonomik ve sosyal ilişkilerin düzenlenmesi, “toplumsal fayda” kamusal alan değerinin yükseltilmesi, “yerel ekonomi” ise yerleşmenin dışı bağımlılığının azaltılması bakımından önem arz etmektedir. Akıllı yerleşme konseptinin planlama sistemine entegrasyonu yerleşmelere özel plan uygulamalarını ortaya koyabilecek, yerleşmeleri geleceğin eğilimlerine (enerji verimliliği ve etkin iletişim) fiziksel ve toplumsal bakımdan hazırlayabilecektir.

Kaynaklar

1. Beatley T. (2000) Green Urbanism, Washington DC, Island Press
2. Blassingame L., 1998, “Sustainable cities: Oxymoron, Utopia or Inevitability?”, The Social Science Journal, Cilt:35, Sayı:1, s.1-13.
3. Bongardt D., Breithaupt M., Creutzig F. (2002) “Beyond the Fossil City: Towards low Carbon Transport and Green Growth”, German Technical Cooperation (GTZ), 44. Bölüm.
4. Caragliu, A. Nijkamp P. (2009) “Smart Cities in Europe”, Serie Research Memoranda 0048, VU University Amsterdam.
5. Castineira F.G. vd. (2011) “Experiences inside the Ubiquitous Oulu Smart City”, IEEE Computer Society, Cilt 44, Sayı 6, s.48-55
6. Ecocity Builders (EB) (2011) International Ecocity Framework And Standards, California, British Columbia Institute of Technology – School of Construction and the Environment.
7. European Green Cities (EGC) (2001) Final Technical Report: European Green Cities - European Global Renewable Energy and environmentally responsible neighbourhoods and cities, Denmark, Cenergia Energy Consultants.
8. European Commission (2010) Concerto: A Cities’ Guide To A Sustainable Built Environment, Belçika, European Communities.
9. Fillion Y.R. (2008) “Impact of Urban Form on Energy Use in Water Distribution Systems”, Journal Of Infrastructure Systems, Cilt:14, Sayı: 4. s.337-346
10. Giffinger R., Fertner C., Kramar H., Kalasek R., Milanović N.P., Meijers E. (2007) Final Report: Smart cities Ranking of European medium-sized cities, Vienna, Centre of Regional Science (SRF), Vienna University of Technology
11. Gouveia L.B. and Gouveia J.B. (2002) “Digital Cities: The Gaia Digital Approach”, IADIS International Conference, 13-15 November, Lisbon, s.340-344
12. Hongjie X. ve Ming C. (2009) “Toward a Compact settlement”, A Sustainable Development way of Settlements for Chinese City”, International Conference on Management and Service Science, Wuhan, s. 1-5.
13. Ishida T., Isbister K. (2000) “Digital Cities Technologies, Experiences, and Future Perspectives”, Berlin, Springer-Verlag.
14. Jenks M., Burton E., Williams K. (1996) “The Compact City: A Sustainable Urban Form?”, London, Spon Press.
15. Jia L. (2009) “Spatial Planning in Shenzhen to Built a Low Carbon City”, 45th ISOCARP Congress, Shenzhen, Urban Planning and Development Research Center. S.1-7
16. Kracauer M. (2007) “Zero Energy Meets New Urbanism”, Boulder Green Building Journal, Spring-2007, s.28-31
17. Leroy G. (2002) “Smart Growth for Cities: It’s a Union Thing”, Working USA, Cilt 6, Sayı 1, s.56-76.
18. Lugaric, L. vd. (2010) “Smart City - Platform for Emergent Phenomena Power System Testbed Simulator”, Innovative Smart Grid Technologies Conference, Zagreb, Europe 2010 IEEE PES.
19. Neal P. (2003) Urban Villages and the Making of Communities, London-New York, Spon Press.
20. OECD (2009), A Technology Roadmap For The Communication On Investing In The Development Of Low Carbon Technologies, Brussels, Commission Of The European Communities.
21. Salzano, E. (1994) “Seven aims for the livable City”, Ed.: Suzanne H. Crowhurst Lennard, Sven von Ungern-Sternberg, Henry L. Lennard, Making Cities Livable, IMCL Conferences, s.18-21
22. Smart Growth Network (SGN) (2001) “This is Smart Growth”, International City/County Management Association (ICMA) and the U.S. Environmental Protection Agency (EPA) Publication.
23. Suzuki H. vd. (2010) Eco2 Cities: Ecological Cities as Economic Cities, Washington DC., The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank.
24. The World Commission on Environment and Development (Brundtland Commission) (1987), “Our Common Future”, Oxford University Press.
25. Timmer V., Seymoar N.K. (2006) The World Urban Forum 2006: The livable City, Vancouver, International Centre for Sustainable Cities.
26. United Nations (2004) World Population to 2300, New York, Department of Economic and Social Affairs.
27. Urban Task Force (UTF) (1999) Towards Urban Renaissance, London, Spon Press.
28. Yazar K.H. (2007) “Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Çerçevesinde Orta Ölçekli Kentlere Dönük Kent Planlama Yöntem Önerisi” Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi.

İnternet Kaynakları

1. Congress of the New Urbanism, (2001) “Charter of the New Urbanism”, http://www.cnu.org/sites/www.cnu.org/files/cnu_charter2010_0.pdf [Erişim Tarihi: 01.03.2013]
2. Environmental Protection Agency (EPA) (2001) “What is Smart Growth”, <http://www.smartgrowth.org/why.php>, [Erişim Tarihi: 01.03.2013]
3. Cittaslow International Charter, http://www.cittaslow-turkiye.org/index.php?option=com_content&view=article&id=100&Itemid=468
4. <http://smartercities.nrdc.org/about>, [Erişim tarihi : 07.11.2012]

5. http://www.smart-cities.net/about_us.asp, [Erişim tarihi : 07.11.2012]
6. <http://cities.media.mit.edu/>, [Erişim tarihi: 15.11.2012]
7. <http://www.urbanaudit.org/help.aspx>, [Erişim tarihi: 17.08.2012]
8. <http://setis.ec.europa.eu/> [Erişim Tarihi: 14.01.2012]
9. <http://amsterdamsmartcity.com/> [Erişim Tarihi: 14.01.2013]

Anahtar sözcükler: Akıllı yerleşme; akıllı kent; yeni kentsel planlama yaklaşımları.

Key words: *Smart settlement; smart city; new urban planning Approaches.*



Gençler ve Alışveriş Merkezleri (AVM'ler): AVM Kullanım Tercihleri Hakkında Bir Alan Çalışması¹

Youth and Shopping Malls: A Case Study about Youth Preference in Mall Use

Güliz MUĞAN AKINCI

Alışveriş merkezleri (AVM'ler) günümüz modern kent yaşamında tüketim anlayışı ve kültürünün geçirdiği dönüşümün mekan boyutunu yansıtan önemli örneklerdir. Türkiye'de 1980'leri takiben yerleşen liberal ekonomi ve değişen küresel etkenler, AVM'leri kentsel kimliğin bir parçası haline getirmede etkili olmuştur. AVM'lerin gençlerin sosyal dünyalarının önemli bir parçası olduğu düşünüldüğünde, 'AVM ve gençler' üzerine yoğunlaşmak önem taşımaktadır. Bu çalışmanın amacı, bir taraftan 13-19 yaş grubundaki gençlerin kent yaşamındaki boş zaman ve boş zaman mekan kullanımı irdelenirken, diğer taraftan AVM'lerin bu mekanlar içerisinde nerede durduğunu sorgulamaktır. Bunun yanı sıra, AVM'lerin fiziksel ve sosyal çevrelerinin ve bunların tasarımıyla olan ilişkilerinin gençler tarafından nasıl algılandığı sorusu da çalışmanın temel hedefi olarak belirlenmiştir. Bu amaçla, Ankara Migros Alışveriş Merkezi'nde bir alan araştırması gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verisi gözlem ve 13-19 yaş grubundaki 104 gençle yapılan derinlemesine görüşmeler yoluyla elde edilmiştir. Araştırma bulgularına göre, 13-19 yaş grubu için en çok tercih edilen boş zaman mekanı AVM'lerdir. AVM'nin konumu ve evlerinden AVM'ye ulaşım kolaylığı gibi fiziksel çevre etkenleri gençler için AVM tercihlerinde öncelikli nedenler olarak belirlenmiştir. Değerlendirme yüzdelerine ve görüşmeler sırasında yapılan gözlemlere bakıldığında, 13-19 yaş grubu gençlerin etraflarını saran fiziksel çevre ve fiziksel çevreyle ilgili unsurlara çok da dikkat etmedikleri ve fiziksel çevreyi oluşturan bileşenlerin neler olduğuna dair detaylı ve derinlemesine bilgi sahibi olmadıkları gözlemlenmiştir. Bu bağlamda düşündüğümüzde, gençlerin fiziksel çevre, ona ilişkin sorunlar ve tasarıma ilişkin ilgisizlikleriyle, sosyal çevre ve toplumsal konulara verdikleri öncelikleri daha detaylı araştırmalarla incelenmesinde fayda olduğu tespit edilmiştir.

Shopping malls demonstrate the growth of consumption culture in contemporary urban life. After the 1980s, a liberalized economy and changing global factors made shopping malls important components of Turkish urban identity. As shopping malls have become such a significant part of the social world of youth in the last twenty years, it seems crucial to concentrate on 'malls and youth' as a subject of study. In this context, this study aims to analyze the leisure time activities and preferred leisure spaces of teenagers in Turkey as well as where shopping malls fit in among other leisure spaces. In addition to this, the study will focus on the question of how youth perceive and experience the social and physical environment of shopping malls and their relationship with the concept of design. To this end, a field survey was conducted in the Ankara Migros Shopping Mall. The research was carried out through observations and in-depth interviews with 104 teenagers ranged in age from 13 to 19. The results of the study indicate that shopping malls were the preferred leisure space for teenagers. Physical characteristics such as the location of the mall and ease of accessibility were determined as the primary reasons for the teenagers' preference. According to analyses, it was found that the youth did not pay much attention to the physical environment and its characteristics and had lack of information about it. In this scope, it seems that further analysis is needed to understand the teenagers' lack of interest about the physical environment and design issue, and overemphasis and predominance given to the societal issues and social environment.

Okan Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, İstanbul.
Department of Interior Architecture, Okan University, Faculty of Fine Arts, Istanbul, Turkey.

Başvuru tarihi: 28 Mayıs 2013 (Article arrival date: May 28, 2013) - Kabul tarihi: 09 Eylül 2013 (Accepted for publication: September 09, 2013)

İletişim (Correspondence): Güliz MUĞAN AKINCI. **e-posta** (e-mail): guliz.mugan@okan.edu.tr

© 2013 Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi - © 2013 Yıldız Technical University, Faculty of Architecture

Giriş

Alışveriş merkezleri (AVM'ler) günümüz modern kent yaşamının 'paketlenmiş' halde kentlilere sunulduğu, tüketim anlayışı ve kültürünün geçirdiği dönüşümün mekana yansımalarıdır. Lewis'in (1989) tanımladığı gibi AVM'ler salt alışveriş faaliyetinin gerçekleşmesinin hedeflendiği merkezlerden öte, kapalı ve iklim-kontrollü fiziksel ortamı ve güvenli sosyal çevresiyle birçok farklı faaliyetin gerçekleşebildiği önemli buluşma mekanlarıdır. Bir başka deyişle, fiziksel ortama ilişkin her şeyin düzenlendiği bu mekanlarda, bir taraftan sosyal ilişkiler düzenlenirken, diğer taraftan da mekan içerisinde alınan hazzı artırmak adına 'alışveriş' faaliyeti diğer boş zaman ve rekreasyon faaliyetleriyle birlikte sunulur. Böylece, günümüz kentlerinin birer simgesi haline gelen bu mekanlar, tasarımcı dokunuşlarıyla birlikte önemli birer 'keyif ve haz' mekanı olarak karşımıza çıkarlar (Goss 1993).

1980'leri takiben yerleşen liberal ekonomi ve değişen küresel etkenler, AVM'leri kentsel kimliğin bir parçası haline getirmede etkili olmuştur. 1990 ve 2000'li yıllar boyunca da dünyanın farklı kentlerinde AVM'lerin hızla yaygınlaşması ve kent merkezlerinin giderek daha az tercih edilmiş durumu devam etmiştir. Her ne kadar alışveriş merkezlerinin gelişim süreci büyük kentlerimiz için oldukça yeni olsa da, tüketim kültürünün eğlence ve alışveriş olgusunu desteklemesiyle, Türk insanının AVM'lere adaptasyonu oldukça kolay olmuştur (Erkip 2003). Öyle ki, farklı kesimden birçok insana hitap eden bu mekanlar, 'kentte boş zaman geçirmenin ve boş zaman etkinliklerinin yeni adresi' haline gelmişlerdir. Öte yandan, trafik sorunu, gürültülü ve yürünemez haldeki kent sokakları düşünüldüğünde AVM'lerin birer kaçış noktası haline geldiğini söylemek de mümkündür. Bu tartışmayı bir adım öteye taşıyarak, araç üstünlüğüne dayalı kent düzeninin hakim olduğu, trafik kurallarına uyulmayan, arabaların kaldırımlara park ettiği, yaya geçitlerinin az olduğu dolayısıyla yaya hakkının hiçe sayıldığı Türkiye'de birçok farklı kullanıcı grubu için AVM'lerin özlenen modern kamusal alanlar olarak karşımıza çıktığı öne sürülebilir (Erkip 2010). İlk örnekleri İstanbul (Galleria) ve Ankara'da (Atakule) olmak üzere, Türkiye'de AVM yayılımı 1990'larda başlamış ve AVM'ler hızlı bir şekilde günlük hayatımızın birer parçası haline gelmiştir. Birçok açıdan tehdit altında olan diğer kamusal mekanlarla uzlaşmak zorunda kalmak yerine, Türk halkının aradığı modern kent mekanı

nı AVM'lerin özelleştirilmiş ve kontrol altında tutulan fiziksel ve sosyal ortamında bulduğunu söyleyebiliriz.

AVM kullanıcılarından öne çıkan gruplardan biri olan gençlerin sosyal dünyalarının önemli bir parçasını bu mekanların oluşturduğu düşünüldüğünde (Haytko ve Baker 2004; Vanderbeck ve Johnson 2000), 'AVM ve gençler' üzerine yoğunlaşmak önem taşımaktadır. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı, bir taraftan 13-19 yaş grubundaki gençlerin kent yaşamındaki boş zaman ve boş zaman mekan kullanımı irdelenirken, diğer taraftan AVM'lerin bu mekanlar içerisinde nerede durduğunu sorgulamaktır. Bunun yanı sıra, AVM'lerin fiziksel ve sosyal çevrelerinin ve bunların tasarımıyla olan ilişkilerinin gençler tarafından nasıl algılandığı sorusu da çalışmanın temel hedefi olarak belirlenmiştir.

AVM'lerin Sosyal ve Fiziksel Çevresi

Küresel kapitalizmin birçok fantastik imgesinin tüketilmesini hedefleyen AVM'ler, birçok farklı grup için kent yaşamının en çok zaman harcanan boş zaman mekanları haline dönüşmüşlerdir. AVM'ler potansiyel kullanıcı gruplarının mekan içerisinde birçok farklı davranışı gerçekleştirmeye ikna etmek üzere tasarlanmışlardır. Bu da, temel hedefi tüketim olan bu davranışların şekillenmesi ve benimsenmesinde AVM'lerin fiziksel ve sosyal çevrelerinin incelenmesini gerekli kılar. AVM'lerin sosyal çevresinin öne çıkan özelliği, yaş, cinsiyet, gelir durumu, kişisel ilgi alanları vb. farklılıkları gözetmeksizin, kentin farklı bölgelerinde yaşayan insanları bir araya getirebilmektir (White ve Sutton 2001). Bu çerçevede, mekansal düzenlemelerdeki esneklik ve çeşitlilik vurgulanması gereken bir unsur olarak karşımıza çıkar (Erkip 2003). Bu bağlamda düşündüğümüzde de, AVM'lerin sosyal çevresi, fiziksel çevrenin tasarımında belirleyici bir rol üstlenir. Sonuç olarak, AVM'lerin mekan tasarımlarının, farklı gruptan kullanıcıların mümkün olduğunca güvenli bir atmosferde bir araya getirmeyi hedefleyen, çeşitlilik gösteren mağaza ve dükkanların tasarımlarını da içeren mimari olarak gösterişli malzemeler ve karmaşık tasarım elemanlarının konforlu iç mekanlarla birleştiği uygulamalar olması gerektiğini söyleyebiliriz (White ve Sutton 2001).

AVM'lerin sosyal ve fiziksel çevrelerinin birbirleriyle olan etkileşiminden bağımsız olarak ayrı ayrı özelliklerine baktığımızda, fiziksel çevrenin ve mekan tasarımının alışverişe gelenleri mekanda kalma ve alışveriş yapma isteği doğurması açısından önemli bir rol üstlendiğinin altını çizmek gerekir. Fiziksel çevrenin tasarımında kullanılan sınırlı giriş, sadece koridor sonlarına yerleştirilen yürüyen merdivenler, belirli alanları çekici

¹ Çalışma, "Alışveriş Merkezlerinin (AVM'lerin) Sosyal ve Fiziksel Çevre Değerlendirmeleri: Gençlerle Bir Alan Çalışması" başlığıyla Yıldız Teknik Üniversitesi'nde 08-09 Aralık 2011 tarihlerinde düzenlenen Çevre-Tasarım Kongresi kapsamında bildiri olarak sunulmuştur.

kılmak adına yerleştirilmiş ağaç, çeşme vb. tasarım elemanları gibi küçük bildik tasarım hile ve oyunları bahsi geçen uzun süreli mekan kullanımına ve tüketime yönelik stratejiler olarak karşımıza çıkar. Bunların yanı sıra, mobilya, aydınlatma, havalandırma, yeni ve modern malzeme, müzik, ambiyans, düzenli işaretleme ve dükkan tasarımları da AVM kullanıcılarının mekan içerisindeki duygusal durumlarını etkileyen diğer önemli fiziksel çevre unsurlarıdır. AVM'lerin fiziksel çevre unsurları denildiğinde akla gelen bir diğer önemli faktör de AVM'nin kent içerisindeki konumudur. Kolay erişilebilir bir konum veya ulaşımın keyifli veya katlanılabilir olma durumu AVM tercihi ve mekanda harcanan süre açısından oldukça belirleyicidir (Bloch vd. 1994; Salcedo 2003).

AVM'lerin sosyal çevrelerini belirleyen özelliklere baktığımızda ise AVM içerisindeki, satıcıların sayısı, güler yüzlülüğü, işletmeciler, yöneticiler dahil diğer tüm çalışanlar ve tüm AVM kullanıcılarının, hiçbir sosyo-demografik fark gözetmeksizin birbirlerine ve mekana karşı davranış ve tutumları (Baker vd. 1992) olarak söylenebilir. Buna ek olarak, satılan ürünlerin ve sunulan faaliyetlerin fiyatları da bir AVM'nin sosyal çevresini belirleyen önemli bir etkidir. Ayrıca, farklı kullanıcı gruplarının ilgisini çekmek ve mekan içerisinde harcanan zamanı arttırmak adına AVM içerisinde sunulan sinema/tiyatro salonları, oyun alanları, sergiler, kuaförler, restoranlar, kafeler vb. faaliyet alanlarının sayısı ve çeşitliliği bir AVM'nin fiziksel çevresini olduğu kadar sosyal çevresini de oluşturan önemli unsurlardır (White ve Sutton 2001; Zukin 1998).

AVM'ler ve Gençler

Ticari özelliklerinin yanı sıra bünyelerine ekledikleri diğer faaliyetlerle birer yaşam merkezi haline dönüşen AVM'ler, sunmuş oldukları çarpıcı sosyal ve fiziksel ortamlarıyla da birçok kullanıcı için birer çekim noktası haline gelmişlerdir. Zukin (1998), AVM kullanıcıları arasındaki sosyo-demografik farklılıklara dikkat çekerek AVM'lerin çalışmayan kadınlar için arkadaşlarıyla alışveriş yaptıkları bir mekan olarak hizmet sunarken, yaşlılar için yürüyüş ve egzersiz alanı olduğunu, gençler içinse daha değişken arkadaşlık bağlarının devamına yardımcı olan bir kamusal mekan olarak çalıştığını vurgular. Erkip (2010), Türkiye'de 'aile gezintisi' olarak AVM kullanımının oldukça yaygın olduğunu vurgularken, özellikle gençler için güvenlik gerekçesiyle ebeveynleri tarafından yönlendirildikleri AVM'lerin sokağın ve sokakta geçirilen tüm zamanın yerini aldığını söyler. Bu çerçeveden baktığımızda, her ne kadar AVM'ler büyüklük, tasarım ve işlev konusundaki etkileri sayesinde herkese açık, oldukça steril ve güvenli

kamusal mekanlar gibi gözükse de farklı kullanıcı gruplarının, farklı zamanlarda, farklı beklentiler içerisinde olabileceği, bunun da farklı davranış, tutum ve hatta zaman zaman gruplar arası çatışmalara neden olabileceği gerçeği yadsınmamalıdır (Vanderbeck ve Johnson 2000).

Çok tartışılan ve üzerinde çok sayıda araştırma yapılan AVM kullanıcılarından öne çıkan gruplardan bir tanesi de gençlerdir. Birçok araştırmada da vurgulandığı üzere AVM'ler gençlerin sosyal yaşamlarını geliştirmede önemli bir rol oynar (Anthony 1985; Matthews vd. 2000). Gençken, yetişkinlik dönemlerine kıyasla çok daha fazla boş zaman, istek ve çok daha az sorumluluk duygusuna sahip olduğu unutulmamalıdır; ama bunun yanı sıra, yetişkinlerin sahip olduğu güçten yoksun bir vaziyette, ebeveyn baskısı ve yasal sınırlamalarla da mücadele edilmesi gerekir. Bu da gençlerin istedikleri her mekana erişimini kısıtlayan önemli bir engeldir. Bunun yanı sıra, sokakların ve birçok kent mekanının trafik ve genç ve çocuklara ilişkin suçlar nedeniyle güvenli olmaması, AVM'leri birçok kent mekanına kıyasla gençler, özellikle de 13-19 yaş (teenage) grubu için, bir cazibe merkezi konumuna getirir. AVM'ler, gençler için ev ve okul arasında süregelen monoton kent yaşamlarından kaçmalarına yardımcı olan, hem arkadaşlarıyla 'takılabildikleri', hem de mekan değiştirmeksizin birçok farklı aktivitede bulunup, zaman geçirebildikleri birer güvenli sığınak görevi görür. Tabi bu noktada, bütün o 'farklı aktiviteleriyle' birlikte AVM'lerin aslında birer tüketim mekanı olması ve gençlerin sınırlı maddi kaynakları nedeniyle bu aktivitelere sınırlı erişimleri, AVM'leri gençler için dışlayıcı ve aykırı mekanlar konumuna getirir. 'Beklenen miktarda para' harcamayan gençlerin, AVM gibi kentsel kamusal mekanlarda oluşturduğu olumsuz imaj, bu tip mekanlarda 'para harcama potansiyeli olan yetişkinler' ve bu mekanların yöneticileri arasında ahlaki bir gerilimin doğmasına ve mekanı gençlerden temizleme kaygısına varacak kadar dışlayıcı politikaların oluşmasına neden olmaktadır (Copeland 2004; Salcedo 2003; Vanderbeck ve Johnson 2000; White ve Sutton 2001). AVM'ler ve gençlerin AVM kullanımına ilişkin tüm bu farklı ve karşıt yaklaşımlar düşünüldüğünde, gençlerin AVM'lerin sosyal ve fiziksel çevresini nasıl algıladıkları ve AVM'lere nasıl anlam yükledikleri önem kazanmaktadır. Ayrıca, gençlerin yetişkinler dünyasındaki adaletsiz konumları düşünüldüğünde, gençlerin görüşlerine ilişkin farklı araştırmalarda da bulunmak, onlara yaşadıkları toplum ve kullandıkları mekanlar hakkında söz hakkı vermek, onları toplum ve çevreyle ilgili konulara dahil etmeye yardımcı olur (Frank 2006; Sibley 1995).

Tablo 1. Türkiye’de bin kişi başına AVM kiralanabilir alan büyüklüğü

Yıllar	Toplam AVM	Toplam kiralanabilir alan m ²	Bin kişi başına kiralanabilir alan m ²
2001	53	1.374.095	21.2
2002	62	1.550.599	23.6
2003	80	1.794.832	26.9
2004	95	1.955.878	28.8
2005	114	2.260.839	32.8
2006	133	2.653.346	38.1
2007	154	3.518.074	49.8
2008	190	4.402.558	61.6
2009	213	5.221.458	72.0

Kaynak: GYODER, 2010, s. 44.

Literatürde, AVM’ler ve 13-19 yaş grubundaki gençlerle ilgili birçok sayıda yabancı kaynaklı araştırmaya rastlamak mümkün olsa da, bu araştırmaların çoğunda gençlere özne olarak yer verilmemiştir. Bunun yanı sıra, yaklaşık 25 yıldır gençlerin ve çocukların çevreyi ve mekanları nasıl algıladıklarına dair birçok araştırma yapılmış olsa da, onların evleri dışındaki dünyayı nasıl deneyimlediklerine dair çok az sayıda araştırma olduğundan, çevresel ve mekansal tercih ve algılarına ilişkin aslında çok az şey bilinmektedir (Talen ve Coffindafer 1999). Nüfusunun yarısından çoğunun 25 yaş altında olduğu Türkiye gibi bir ülkede gençlerin araştırmaların öznesi durumunda bulunması, bu kalabalık topluluğa söz tanınması açısından büyük önem taşımaktadır (Mugan 2010). Bu amaçla, bu çalışmada 13-19 yaş grubundaki gençlerin AVM’leri nasıl algıladıkları ve deneyimledikleri AVM’lerin fiziksel ve sosyal çevreleri üzerinden sorgulanıp, tartışılacaktır.

Alan Çalışması: Ankara Migros AVM

Türkiye’de 1980’li yıllarla birlikte değişiklik gösteren ekonomik politikalar daha liberal ve Batı kaynaklı dış yatırımları desteklemeye başlamıştır (Erkip vd. 2012). Bu dönemi takiben, perakende sektöründe yerli ve yabancı sermayenin etkisi de hızla artma eğilimi göstermiştir (Tokatlı ve Boyacı 1998). Türkiye’nin kentli nüfusunun değişen alışveriş ve tüketim ihtiyaç ve taleplerini karşılamak adına önce marketler ve hipermarketler daha sonra da AVM’ler ortaya çıkmıştır (Erkip vd. 2012). 1990’lı yıllara gelindiğinde Türkiye’de AVM örnekleri başta İstanbul ve Ankara olmak üzere hızla çoğalmıştır. Günümüze baktığımızdaysa, 2001’de 53 olan AVM sayısı, 2009 sonunda 213 ulaşmış durumdadır. (AVM sayısındaki artış için bkz. Tablo 1) (GYODER 2010). Bununla beraber, yapılan araştırmalar gösteriyor ki alışveriş için AVM’leri tercih edenlerin sayısı, her

ziyarete harcanan para miktarı ve AVM’de geçirilen süre de giderek artmaya devam etmektedir (AMYD 2010).

Ankara’da 1989 yılında Atakule’yle başlayan AVM furyası, günümüzde hızla çoğalmaktadır. Örnek olarak, Ankara şu anda kişi başına düşen AVM alanı açısından ilk sırada yer almaktadır (AMPD 2010). Bu araştırma için Ankara’nın en büyük AVM’lerinden biri olan Ankara Migros Alışveriş Merkezi² çalışma alanı olarak belirlenmiştir. Toplam 126.600 m²’lik bir inşaat alanı üzerine kurulan Ankara Migros Alışveriş Merkezi İstanbul ve Konya Karayolları’nın kesiştiği noktada konumlanmıştır. Alışveriş merkezinin yönetimi ve kiralaması, menşei Almanya olan ve Avrupa pazarında şehir içi alışveriş merkezleri geliştirme üzerine sektörde isim yapmış olan Ece Türkiye Proje Yönetimi A.Ş. tarafından yürütülmektedir. Alışveriş merkezi bünyesinde 320’yi aşkın mağaza, 6.000 araçlık ücretsiz otopark, kafeler, restoranları, tiyatro, 10 sinema salonu ve çocuklar için oyun alanları bulunmaktadır. Ayrıca, 11.800m²’lik mağazasıyla Koçtaş, 9.700 m² ile 5M Migros, 5.000m² ile Electro World; bunların yanı sıra Boyner, H&M, SMYK, Marks&Spencer, YKM Sport, Deichmann, Mudo City, Flo, Zara, Bershka, Stradivarius, Pull&Bear, Mango, Jack&Jones gibi daha birçok yerli ve yabancı marka alışveriş merkezi bünyesinde 10.00 - 22.00 saatleri arasında ziyaretçilere kapılarını açmaktadır (Migros AVM’nin genel görünümü için bkz. Şekil 1, 2).

Sinema salonları, ulusal ve uluslararası tercih edilen birçok zincir markayı da içeren yemek alanı, sergi alanı, çok çeşitli mağazaları, eğlence alanları, açık ve kapa-

² 1999 yılında “Akköprü Migros Alışveriş Merkezi” olarak hizmete giren AVM, sonradan eklenen yeni bina ve çevre düzenlemesiyle birlikte 2006 yılından itibaren “ANKA Mall” adıyla kapılarını ziyarete açmıştır.



Şekil 1. Ankara Migros AVM dış görünüşü.



Şekil 2. Ankara Migros AVM dış görünüşü.

lı otoparkları, girişlerdeki son teknoloji güvenlik sistemleri ve eğitimli güvenlik personeliyle Migros AVM, dünya genelindeki benzerleriyle aynı standardı hedefleyen yabancı örneklerinin bir taklidi olarak karşımıza çıkar. Mekan tasarımına baktığımızdaysa, kullanıcıların AVM’de daha çok vakit geçirmesine ve para harcamasına yardımcı olacak küçük tasarım hilelerine Migros AVM’de de rastlamak mümkün. Geniş koridorlar, koridorların sonlarında yer alan asansörler, gösterişli yapay aydınlatma, sokak havası verilmek adına konulmuş yapay palmye ağaçları, havuz ve banklar, bu taklit AVM tasarım özellik ve hilelerinden bazıları olarak sayılabilir (Migros AVM iç mekan görünümü için bkz. Şekil 3, 4).

Konumu, çok çeşitli kullanıcı grubu ve sunulan farklı boş zaman ve rekreasyon faaliyetleriyle Migros AVM kendine yeten, kontrollü ve çeşitliliği vurgulayan mekan kullanımıyla şehrin geri kalanından ve diğer AVM’lerden belirgin bir şekilde ayrılır. Migros AVM’yi bu çalışma için önemli kılan asıl özelliği birçok AVM’den farklı olarak toplu ulaşım yollarının merkezinde yer almasıdır. AVM’ye otobüs, dolmuş ve asıl önemlisi ve erişilebilirliği asıl mümkün kılan metro yoluyla ulaşmak

oldukça kolaydır. Bu durum, başta özel araç kullanım imkanı kısıtlı olan gençler olmak üzere, birçok kentli için Migros AVM’yi diğer AVM’lere kıyasla daha çok tercih edilebilir bir konuma getirir.

Yöntem

Bu çalışmanın temel amacı, AVM’lerin, 13-19 yaş grubundaki gençlerin boş zaman mekanları kullanımında nerede durduğunu sorgulamak ve AVM’lerin fiziksel ve sosyal çevrelerinin ve bunların tasarımla olan ilişkilerinin gençler tarafından nasıl algılandığını tartışmaktır. Bu amaçla, gençlerin AVM tercihlerinde hangi faktörlerin etkili olduğu ve gençlerin AVM’lerle ilgili neleri sevdiğileri sorularına da yanıt bulunmaya çalışılacaktır.

Araştırma bir alan araştırması olup, istenilen veri gözlem ve 104 gençle yapılan derinlemesine görüşmeler yoluyla elde edilmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi gençlerin yaş aralığı ‘teenage’ grup olarak bilinen



Şekil 3. Ankara Migros AVM iç mekan.



Şekil 4. Ankara Migros AVM koridor ve mağazalar.

13-19 olarak belirlenmiş olup, 52 kız 52 erkek gençle görüşme yapılmıştır. Yaş grubuna göre okul dağılımı, ilköğretim, lise ve üniversite öğrencilerini içerir. Örneklem grubu, cinsiyete dayalı katmanlı örnekleme yoluyla oluşturulmuştur. Ayrıca, zaman örnekleme yöntemiyle, gençlerin AVM ziyaretleri için tercih ettikleri zaman dilimleri arasındaki farklılıklar yakalanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla görüşmeler, AVM içerisinde, hem okul zamanları olan hafta içi, hem de gençlerin boş zamanlarını çoğunlukla değerlendirdikleri hafta sonları, sabah 11 ve akşam 7 saatleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Görüşmelere başlamadan önce 13 kişiyle bir pilot çalışma gerçekleştirilmiş, sorular denenmiş ve her bir görüşmenin süresi yaklaşık 15 dakika olarak tespit edilmiştir. Tüm gençler, görüşmeler öncesinde, çalışmanın amacı hakkında bilgilendirilmiş ve birbirlerinden etkilenmelerini önlemek adına her biriyle ayrı ayrı ortamlarda görüşülmüştür. Görüşmeler sırasında öncelikle gençlerin, cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi, gelir seviyesi ve harçlıklarını içeren demografik bilgilerine ulaşmaya çalışılmış, sonrasında da boş zaman faaliyetleri, tercih ettikleri boş zaman mekanları ve bunlarla ilgili ebeveyn kısıtlamaları hakkında sorular yöneltilmiştir. Gençlerin AVM'leri tercih etme sebepleri, AVM'lere geliş sıklıkları, harcadıkları zaman, ideal bir AVM'de bulunmasını istedikleri şeyler, AVM'nin sosyal ve fiziksel çevresinde gördükleri eksiklikler, sevdikleri ve sevmedikleri şeyler görüşmelerin ilerleyen bölümlerinde gençlere yöneltilen diğer sorular arasındadır.

Araştırma Bulguları ve Değerlendirmeler

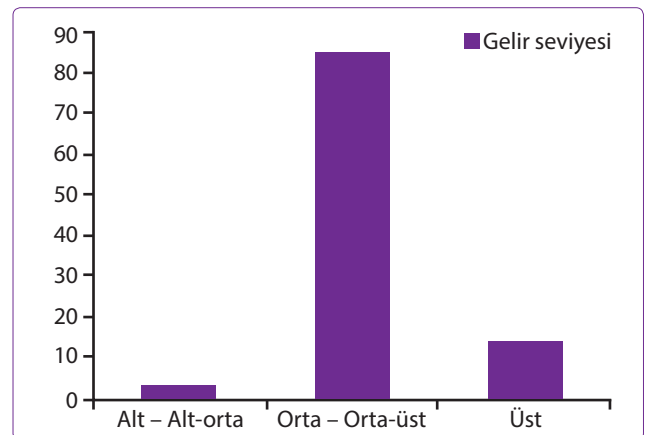
Araştırma bulgularının detaylarına ve değerlendirmelere geçmeden önce görüşülen gençlerin sosyo-demografik özelliklerine baktığımızda, 13-19 yaş aralığındaki gençler, eğitim seviyelerine göre (ilk öğretim, lise, üniversite) üç gruba (13-14, 15-17 ve 18-19) ayrılarak incelendi. Bu üç grup içerisinde en kalabalık olan aralık da lise öğrenim sürecini içeren 15-17 yaş grubu olarak belirlendi. Konuşulan bütün gençler maddi olarak ailelerine bağımlı oldukları için, gelir seviyesine ilişkin bilgi, ailelerin gelir seviyesinden elde edildi. Bu durumda, görüşmeye katılan gençlerin büyük çoğunluğunun orta ve orta-üst gelir grubuna ait ailelerden geldikleri tespit edildi. Bunun yanı sıra, görüşmedeki tüm gençler ailelerinden harçlık aldıklarını ve harçlıklarının kendilerine yettiğini belirtti (Gençlerin sosyo-demografik özelliklerinin detayları için bkz. Tablo 2 ve Şekil 5).

İlk olarak gençler tarafından en çok tercih edilen boş zaman faaliyetlerinin neler olduğuna bakıldı. Buna göre, gençler boş zamanlarında daha çok arkadaşlarıyla 'takılmayı', müzik dinlemeyi ve sinemaya gitmeyi

Tablo 2. Görüşmeye katılan gençlerin sosyo-demografik özellikleri

	Sayı	Yüzde
Cinsiyet		
Erkek	52	50
Kadın	52	50
Toplam	104	100
Yaş		
13-14	25	24
15-17	59	56.7
18-19	20	19.2
Toplam	104	100
Eğitim seviyesi		
İlköğretim	21	20.2
Lise	67	64.4
Üniversite	16	15.4
Toplam	104	100
Gelir seviyesi		
Alt – Alt-orta	3	2.9
Orta – Orta-üst	87	83.7
Üst	14	13.5
Toplam	104	100

tercih ettiklerini söylediler (En çok tercih edilen boş zaman faaliyetleri için bkz. Tablo 3; boş zaman mekanları için bkz. Tablo 4 ve Şekil 6). En çok tercih edilen boş zaman mekanıysa en yüksek yüzdeyle AVM'ler olarak belirtildi. Kafe/restoran ve arkadaş evleri, AVM'leri takiben tercih edilenler arasındaydı. Görüşülen gençlerin % 26 sı en az ayda iki kere AVM'lere geldiğini belirtirken, % 24'ü haftada birkaç kez, % 20'siyse haftada en az bir kez geldiğini söyledi. Ayrıca, AVM içerisinde yapılan gözlemler sonucunda, gençlerin sayıca yoğunluğunun hafta sonları öğleden sonra olduğu tespit edilmiş olup,



Şekil 5. Görüşmeye katılan gençlerin gelir seviyesi dağılımı.

Tablo 3. Tercih edilen boş zaman faaliyetleri

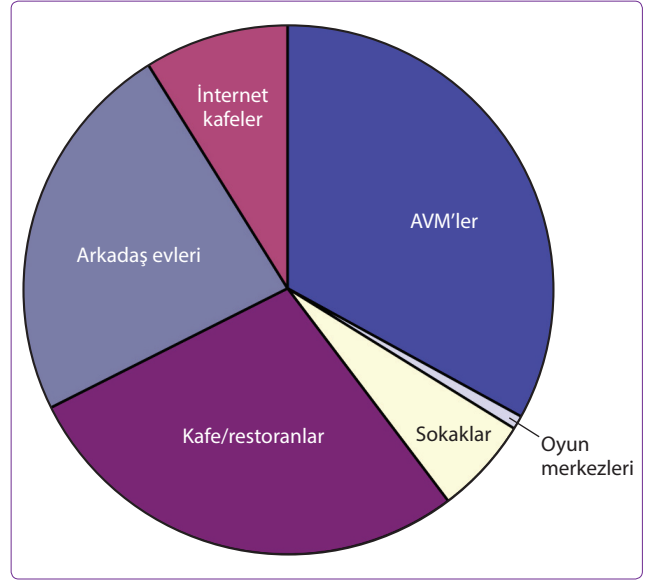
Boş zaman faaliyetleri	Sayı	Yüzde
Sinemaya gitmek	63	20.4
Müzik dinlemek	68	22.0
Aileyle vakit geçirmek	11	3.6
Arkadaşlarla 'takılmak'	75	24.3
Alışveriş yapmak	31	10.0
Evde zaman öldürmek	32	10.4
Spor yapmak	14	4.5
Kültürel ve sanat faaliyetlerine katılmak	4	1.3
Bilgisayar başına vakit geçirmek	9	2.9
Oyun oynamak (konsol, bilgisayar, vb)	2	0.6
Toplam	309	100

Tablo 4. Tercih edilen boş zaman mekanları

Boş zaman mekanları	Sayı	Yüzde
AVM'ler	73	33.0
Oyun merkezleri	2	0.9
Sokaklar	13	5.9
Kafe/restoranlar	61	27.6
Arkadaş evleri	52	23.5
İnternet kafeler, oyun salonları (biardo bowling vb.)	20	9.0
Toplam	221	100

bu durum gençler tarafından da gelmeyi en çok tercih ettikleri zaman dilimi olarak belirtilmiştir. Bunun yanı sıra, konuşulan gençlerin yarısından çoğu AVM'ye her gelişlerinde 3 saatten fazla zaman harcadıklarını söylediler ki; bu zamanın Ankara'da yaşayan kentli gençlerin okul, dersane, ödev vb. sonrasında arta kalan boş zaman saatleri içerisinde önemli bir dilimde yer aldığını söylemek sanırım yanlış olmaz.

Gençlere maddi olarak bağımlı oldukları ebeveynlerinin boş zaman faaliyeti tercihlerine karşılık karışmadıkları sorulduğunda, 104 gençten 65'i herhangi bir kısıtlama veya yönlendirme görmediklerini söyledi. Ama, geçirdikleri boş zamanın süresiyle ilgili olarak 83 genç ebeveynlerinin bu konuda kendilerine karıştıklarını ve boş zaman için aldıkları iznin gittikleri yere göre de değiştiğini belirtti. Bu çalışmada, AVM'ler, ailelerin gençler üzerinde uyguladıkları birtakım kısıtlamaların açık olarak ortaya çıktığı mekanlar olarak karşımıza çıktı. Görülen gençlerin yarısından fazlası, ebeveynlerinin AVM tercihlerinde etkili olduğunu dile getirdi. Bunun sebebiyse, çoğunlukla, mekanın tanıdık olması, güvenlik

**Şekil 6.** Tercih edilen boş zaman mekanlarının dağılımı.

koşulları ve AVM'ye gelenlerin sosyo-ekonomik yapısı gibi AVM'nin sosyal çevresini oluşturan özellikler olarak açıkladılar. AVM'nin konumu ve AVM'ye ulaşım kolaylığı gibi fiziksel çevreyle ilgili etmenler, sosyal çevreyi takiben ebeveynler için gençlerin AVM tercihlerinde ikincil derecede önemli unsurlar olarak söylendi. Tabii, ulaşım kolaylığının ebeveyn sınırlamasının bir nedeni olarak dile getirilmesinde, kent trafiğiyle ilgili endişelerin ve de gençlerin ulaşım yolu olarak, otobüs, dolmuş, metro veya yürümeyi tercih etmesinin etkili olduğunun da altını çizmek gerekir (Gençlerin AVM tercihleri üzerindeki ebeveyn etkisi ve nedenleri için bkz. Tablo 5).

Gençlerin AVM tercihleri üzerindeki ebeveyn kontrol ve sınırlamasının bir nedeni olarak sunulan AVM'lere

Tablo 5. Gençlerin AVM tercihleri üzerindeki ebeveyn etkisi ve nedenleri

Gençlerin AVM tercihleri üzerindeki ebeveyn sınırlaması	Sayı	Yüzde
Var	54	51.9
Yok	50	48.1
Toplam	104	100
Ebeveyn sınırlamasının nedenleri		
Sosyal çevre (güvenlik, tanıdık ortam, AVM'ye gelenlerin sosyo-ekonomik statüsü)	20	48.8
Fiziksel çevre (konum, ulaşım kolaylığı)	18	43.9
Faaliyetler ve AVM'deki çeşitlilik	3	7.3
Toplam	41	100



Şekil 7. Migros AVM birinci ve ikinci kat planları.

ulaşım kolaylığının, gençler için de AVM tercihlerindeki öncelikli neden olarak belirtilmesine ilişkin, yukarıda sözü geçen zorunlu ulaşım tercihleri ve trafikle ilgili endişelerin sadece ebeveynlerin değil, kentli gençlerin de kaygısı olduğu söylenebilir. Ayrıca, gençlere Migros AVM'yi neden tercih ettikleri sorulduğunda, en yüksek yüzdeyle (23.6) Migros'un kent içerisindeki konumu, ulaşım kolaylığı ve evlerine yakın olması belirtildi. Burada üzerinde durulması gereken noktaysa, gençlerin AVM tercihlerinde birincil önceliklerinin fiziksel çevreye ilişkin olarak ulaşım kolaylığı olmasının dışında, gençlerin çok azının AVM'nin dış görünüşü, düzen ve temizlik gibi fiziksel çevreye ilişkin unsurlara değinmiş olmasıdır. Gençlerin AVM tercihlerindeki açıklamalarda ikinci sırayı AVM içerisindeki faaliyetler ve bu faaliyetlerin çeşitliliği alır. Araştırma sırasında yapılan gözlemler sonucunda elde edilen verilere göre gençlerin AVM içerisindeki faaliyetlerden çoğunlukla sinemayı ve yemek alternatiflerini değerlendirmeyi tercih ettikleri söylenebilir. Bu bağlamda, sinemanın ve yerli-yabancı birçok fast-food yemek alternatifinin sunulduğu ikinci kat gençlerin AVM içerisinde en yoğun olarak bulunduğu alan olarak gözlemlenmiştir (Kat planları için bkz. Şekil 7).

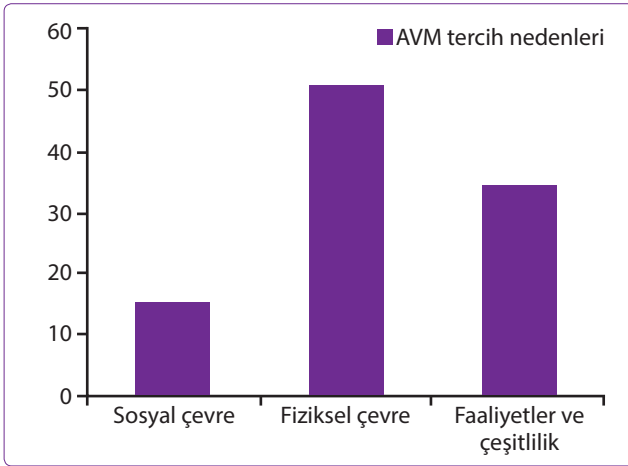
Ebeveynlerinden farklı olarak güvenlik koşulları ve AVM'ye gelenlerin sosyo-ekonomik yapısı gibi AVM'lerin sosyal çevrelerini oluşturan etmenlerin,

gençlerin AVM tercihlerinde belirleyici olmadığı araştırma bulguları arasındadır (Gençlerin AVM tercihlerinin nedenleri için bkz. Tablo 6 ve Şekil 8). Bu bağlamda, tasarım ve tasarım özelliklerinden ziyade, AVM'lerin konumu, AVM içerisindeki faaliyetler ve çeşitlilikle ilgilenen Türkiye'deki diğer birçok insan gibi (Erkip 2003), gençlerin de AVM tercihlerindeki eğilimin aynı düzlemde olduğunu söyleyebiliriz.

Gençlerin AVM'lerdeki faaliyetlerine bakıldığında, birçok genç için AVM kullanımlarının temel sebebinin, diğer ülkelerdeki yaşlılarıyla benzerlikler gösterdiğini görüyoruz. Görüşülen gençlerin çoğunluğu, AVM kullanımlarını sinemaya gitmek (%22), arkadaşlarıyla buluşmak ve 'takılmak' (%20), alışveriş yapmak (%17) ve yemek alanında bir şeyler yiyip vakit geçirmek (%30) şeklinde açıkladı. Bu açıdan bakıldığında, gençler, bir AVM'nin olmazsa olmazını AVM içerisindeki faaliyetler, mağazalar ve bunların çeşitliliği (%83) olarak belirttiler. Güvenlik, AVM'ye gelenlerin sosyo-ekonomik statüsü, fiyatlar, AVM içerisindeki personelin davranış ve tutumları gibi sosyal çevreyi oluşturan etmenler çok düşük bir yüzdeyle de olsa (%11) gençler için ikincil derecede önemli olarak tespit edildi. Buna karşılık AVM'lerde olması gereken en önemli özellikler sıralamasında fiziksel çevreye ilişkin unsurlar gençlerin sadece % 6'sı tarafından belirtildi.

Tablo 6. Gençlerin AVM tercih nedenleri

AVM tercih nedenleri	Sayı	Yüzde
Sosyal çevre (güvenlik, tanıdık ortam, AVM'ye gelenlerin sosyo-ekonomik statüsü)	15	15.2
Fiziksel çevre (konum, ulaşım kolaylığı ve tasarım elemanları)	50	50.5
Faaliyetler ve AVM'deki çeşitlilik	34	34.3
Toplam	99	100

**Şekil 8.** Gençlerin AVM tercih nedenlerinin dağılımı.

Sonuç

Araştırma bulgularına göre, 13-19 yaş grubu için en çok tercih edilen boş zaman mekanı AVM'lerdir ve Ankara Migros AVM gençler arasında popülaritesi yüksek olan AVM'ler arasında yer almaktadır. Gençlerin AVM tercih nedenleri incelendiğinde, güvenlik ve kullanıcıların sosyo-ekonomik statüsü gibi sosyal çevreyle ilgili açıklamalarda bulunan ebeveynlerinden farklı olarak, AVM'nin konumu, temel ulaşım ağlarına yakınlığı ve evlerinden AVM'ye ulaşım kolaylığı gibi fiziksel çevre etkenleri gençler için öncelikli nedenlerdir. İkincil açıklama olarak AVM içerisindeki faaliyetlerin ve çeşitliliğin fazla olması belirtilmiştir.

Gençlerin AVM'nin sosyal ve fiziksel çevresine yönelik yaklaşımları araştırma içerisinde direkt olarak değil dolaylı sorular aracılığıyla tespit edilmeye çalışılmıştır. AVM'lerin fiziksel ve sosyal çevrelerinin tanım ve içeriğine yönelik literatür bilgisi doğrultusunda, gençlerin Ankara Migros AVM'nin sosyal ve fiziksel çevresine ne şekilde algıladıkları, bu iki çevrenin hangi özelliklerine daha çok dikkat ettikleri, bu iki çevrede neleri değiştirmek istedikleri vb. tespit edilmek istenmiştir. Bu bil-

giye ulaşılırken, gençlerin, AVM'yi tercih etme nedenleri, ideal bir AVM'de bulunmasını istedikleri şeyler ve AVM'lerde sevindikleri/sevmedikleri yönler sorulmuş, verilen cevapların hangilerininin AVM'nin fiziksel çevresiyle daha çok ilgili olduğu, öncesinde sözü edilen literatür bilgisinde geçen özelliklere göre sınıflandırılmıştır. Böylece, AVM'nin fiziksel çevresine ilişkin, gençlerin daha çok, AVM'nin konumu ve AVM'ye ulaşım kolaylığı gibi özelliklere öncelik verdiği ortaya çıkmıştır. Gençlerin AVM'lerin fiziksel çevreyle ilgili unsurları değerlendirme yüzdelerine ve görüşmeler sırasında yapılan gözlemlere bakıldığında, 13-19 yaş grubu gençlerin etraflarını saran fiziksel çevre ve fiziksel çevreyle ilgili unsurlara çok da dikkat etmedikleri ve fiziksel çevreyi oluşturan bileşenlerin neler olduğuna dair derin bilgi sahibi olmadıkları gözlemlenmiştir. AVM'ler içerisindeki renk, müzik, kullanılan malzeme, mobilya vb. gibi fiziksel çevreyle ilgili unsurlar hakkında yaptıkları yorumlar genelleme yapılacak ve araştırma bağlamında katkı üretebilecek kayda değer bilgi olarak oldukça sınırlı kalmaktadır. Gençlerin sokak ve sokaktaki medeni olmayan davranış algı ve deneyimlerini inceleyen bir başka çalışmada da yine benzer sonuçlara rastlanmış, gençlerin fiziksel çevre ve ona ilişkin sorunlara sosyal çevrelerine oranla daha duyarsız ve tepkisiz kaldıkları tespit edilmiştir (Mugan 2010). Bunu iki neden etrafında açıklamak mümkün olabilir. Birincisi, güvenlik kaygısı güden ebeveynlerin çocuklarının küçük yaştan itibaren fiziksel çevreyle olan temaslarını minimuma indirmesidir. 'Sokakta arkadaşlarla oynamak', 'mahalle maçı yapmak', 'kapının önünde ip atlamak', 'parka gitmek' gibi kavramların yerini daha güven teşkil eden 'arkadaşlarla AVM'de sinemaya gitmek', 'arkadaşın evinde, ailesi evdeyken görüşmek', 'evde play station oynamak' gibi kavramlar almış, ve gençlerin fiziksel çevreyle teması, okula giderken servis camından gördükleri parklar, fırsat olursa çıkılan aile gezileri ve hafta sonu AVM'lere giderken yolda gördükleri dış mekanlarla sınırlı kalmıştır. Bir başka nedense, Türkiye koşullarında büyüyen gençlerin hakim sosyal çevre koşulları ve onun işsizlik, düşük eğitim seviyesi, terör, sosyo-ekonomik eşitsizlik gibi problemlerine fazlasıyla maruz kalmalarıdır. Dolayısıyla, sosyal çevre ve toplumsal problemler ve kaygılar, fiziksel çevreye kıyasla gençlerin algı ve deneyimlerinde öncelikli olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu bağlamda düşündüğümüzde, gençlerin fiziksel çevre, fiziksel çevreye ilişkin sorunlar ve tasarıma ilişkin ilgisizlikleriyle, sosyal çevre ve toplumsal konulara verdikleri öncelikleri daha detaylı araştırmalarda incelemekte fayda vardır. Ayrıca, bu durumun nesiller arası bir farktan kaynaklanıp kaynaklanmadığını anlayabil-

mek adına gençler ve yetişkinlerin sosyal ve fiziksel çevre algı ve deneyimlerini daha detaylı çalışmalarda araştırmak gerekir. Türk toplumunun fiziksel çevre duyarlılığına ve fiziksel çevreyi değiştirip güzelleştirmenin bir parçası olmaya çok hevesli gözükmeyen yapısına ilişkin detaylı ve başka toplumların da dahil olabileceği karşılaştırmalı araştırmalar yapmak da benzeri çalışmaların bir üst noktası olarak kabul edilebilir. Tek bir AVM ve o AVM'yi kullanan gençlerin oluşturduğu bir araştırma yapmanın sınırlılıkları düşünüldüğünde, geleceğin yetişkinlerinin fiziksel çevre ve ona ilişkin sorunlara katılımcı olarak çözüm geliştirmekte etkin rol almalarının önemini vurgulamak adına sözü geçen detaylı ve daha kapsamlı araştırmaların büyük önem taşıdığı unutulmamalıdır.

Kaynaklar

1. AMPD (Alışveriş Merkezleri ve Perakendeciler Derneği). (2010). Parlayan yıldız: Perakende sektörünün Türk ekonomisine etkileri, bkz. <<http://www.ampd.org>>
2. AMYD (Alışveriş Merkezi Yatırımcıları Derneği). (2010). AVM tüketici algı araştırması, bkz. <www.ayd.org.tr>
3. Anthony, K. H., (1985). "The shopping mall: A teenage hangout." *Adolescence*, 20 (78), 307-312.
4. Baker, J., Levy, M., ve Grewal, D. (1992). "An experimental approach to making retail store environmental decisions." *Journal of Retailing*, 68(4), 445-460
5. Bloch, P. H., Ridgway, N. M., ve Dawson, S. A., (1994). "The shopping mall as consumer habitat." *Journal of Retailing*, 70 (1), 23-42.
6. Copeland, A., (2004). "Public space: A rights-based approach." *Youth Studies Australia*, 23 (3), 40-45.
7. Lewis, G. H., (1989). "Rats and bunnies: Core kids in an American mall." *Adolescence*, 24 (96), 881-889.
8. Erkip, F., (2003). "The shopping mall as an emergent public space in Turkey." *Environment and Planning A*, 35, 1073-1093.
9. Erkip, F., (2010). "Alışveriş merkezleri (AVMLER) üzerinden serbest çağrışımlar." *Dosya*, 22, 74-78.
10. Erkip, F., Kızılğün, Ö. ve Mugan, G. (2012). "The role of retailing in urban sustainability: The Turkish case." *European Urban and Regional Studies*, forthcoming volume <online version>, 1-14.
11. Frank, K. I., (2006). "The potential of youth participation in planning." *Journal of Planning Literature*, (4),351-371.
12. Goss, J., (1993). "The magic of the mall: An analysis of form, function, and meaning in the contemporary retail built environment." *Annals of Association of American Geographers*, 83 (1), 18-47.
13. GYODER (Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı Derneği). (2010). Küresel kriz sonrası gayrimenkul sektörü ve Türkiye için öngörüler 2015, İstanbul: GYODER
14. Haytko, D. L., ve Baker, J., (2004). "It's all at the mall: Exploring adolescent girls' experiences." *Journal of Retailing*, 80, 67-83.
15. Lewis, G. H. (1989). "Rats and bunnies: Core kids in an American mall." *Adolescence*, 24 (96), 881-889.
16. Mugan, G., (2010). Perception and experience of incivility by urban youth. Saarbrücken: Lambert Academic Publishing.
17. Matthews, H., Taylor, M., Percy-Smith, B., ve Limb, M., (2000). "The unacceptable flaneur: The shopping mall as a teenage hangout." *Childhood*, 7 (3), 279-294.
18. Salcedo, R. (2003). "When the global meets the local at the mall." *American Behavioral Scientist*, 46 (8), 1084-1103.
19. Sibley, D., (1995). *Geographies of exclusion*. London: Routledge
20. Talen, E. ve Coffindafer, M. (1999). "The utopianism of children: An empirical study of children's neighborhood design preferences." *Journal of Planning Education and Research*, 18, 321-331.
21. Tokatlı, N., ve Boyacı, Y., (1998). "The changing retail industry and retail landscapes: The case of post-1980 Turkey." *Cities*, 15, 345-359.
22. Vanderbeck, R. M., ve Johnson, J. H., (2000). " "That's the only place where you can hang out": urban young people and the space of the mall." *Urban Geography*, 21(1), 5-25.
23. White, R., ve Sutton, A., (2001). "Social planning for mall redevelopment: An Australian case-study." *Local Environment*, 6 (1), 65-80.
24. Zukin, S., (1998). "Urban lifestyles: Diversity, and standardization in spaces of consumption." *Urban Studies*, 35 (5-6), 825-839.

Anahtar sözcükler: Alışveriş Merkezleri (AVM'ler); Ankara Migros AVM; boş zaman; fiziksel çevre, sosyal çevre; 13-19 yaş grubundaki gençler.

Key words: *Shopping Malls; Ankara Migros AVM; leisure time; physical environment; social environment; teenagers.*



Büyük Ölçekli Kentsel Projeler, Mekanın Üretimi ve Neo-Liberal Hegemonya: İzmir Örneğinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma

Large-Scale Urban Projects, Production of Space and Neo-liberal Hegemony: A Comparative Study of Izmir

Mehmet PENPECİOĞLU

Neo-liberalizmin dünya çapında yükselişle birlikte büyük ölçekli kentsel projeler (BKP'ler) güçlü bir kentsel siyasa mekanizması haline gelmektedir. BKP'ler sermayenin çıkarlarını kollamakta ve kentlerde egemen sınıfların el koyduğu büyük bir rant yaratmaktadır. Merkezi iş alanları, turizm merkezleri, korunaklı konutlar ve alışveriş merkezleri gibi "neo-liberal kentleşme" mekanları üreten BKP'ler yalnızca sermaye birikim ilişkilerinin yeniden üretilmesinde değil; aynı zamanda kentsel siyasaların önceliklerinin yeniden tanımlanmasında neo-liberal hegemonyayı inşa edici bir rol oynamaktadır. Neo-liberal hegemonyanın kentlerde inşası ve BKP'lerin bu süreçteki rolü yalnızca sermaye birikim ilişkilerinin çözümlenmesiyle incelenemez. Böylesi bir inceleme için BKP'lerin yaşama geçirilmesinde devlet ve sivil toplum aktörlerinin rolü, bu aktörlerin ortak ve karşıt söylemleri, uzlaşa ve çatışma ilişkileri araştırılmalı ve bunların hegemonya inşası veya mücadelesindeki işlevleri ortaya konmalıdır. Makale bu kapsamda yapılmış olan doktora tezi araştırması bulgularına dayanmaktadır. İzmir'de iki BKP olan Yeni Kent Merkezi (YKM) ve İnciraltı Turizm Merkezi (İTM) projeleri örneğinde "mekanın üretimi" ve "neo-liberal hegemonya" arasındaki ilişkiyi çözümlemektedir. YKM projesinde yerel yönetimler, yatırımcılar, yerel sermaye örgütleri ve meslek odaları uzlaşa ilişkileri geliştirebilmiş ve yaygınlaştırdıkları hegemonik söylemlerle projeye yönelik toplumsal desteği elde edebilmişlerdir. Uzlaşa ilişkileri ve hegemonik söylemlerle YKM projesi "mekan üretiminin hegemonik projesi" haline gelebilmiş, kentsel siyasal öncelikler üzerinde neo-liberal hegemonik bir güç inşa etmiştir. YKM projesinin aksine İTM projesinde devlet ve örgütlü sivil toplum aktörleri arasında uzlaşa sağlanamamıştır. İTM projesine karşı meslek odalarının öncülük ettiği toplumsal muhalefet İTM planlarına dava açarak planların yaşama geçirilmesinin önünde durabilmiştir. Sonuç olarak, İTM projesi örgütlü toplumsal kesimlerin rızasını elde edememiş ve "mekan üretiminin hegemonik projesi" haline gelememiştir.

With the rise of neo-liberalism, large-scale urban projects (LDPs) have become a powerful mechanism of urban policy. Creating spaces of neo-liberal urbanization such as central business districts, tourism centers, gated residences and shopping malls, LDPs play a role not only in the reproduction of capital accumulation relations but also in the shift of urban political priorities towards the construction of neo-liberal hegemony. The construction of neo-liberal hegemony and the role played by LDPs in this process could not only be investigated by the analysis of capital accumulation. For such an investigation; the role of state and civil society actors in LDPs, their collaborative and conflictual relationships should be researched and their functions in hegemony should be revealed. In the case of Izmir's two LDPs, namely the New City Center (NCC) and Inciralti Tourism Center (ITC) projects, this study analyzes the relationship between the production of space and neo-liberal hegemony. In the NCC project, local governments, investors, local capital organizations and professional chambers collaborated and disseminated hegemonic discourse, which provided social support for the project. Through these relationships and discourses, the NCC project has become a hegemonic project for producing space and constructed neo-liberal hegemony over urban political priorities. In contrast to the NCC project, the ITC project saw no collaboration between state and organized civil society actors. The social opposition against the ITC project, initiated by professional chambers, has brought legal action against the ITC development plans in order to prevent their implementation. As a result, the ITC project did not acquire the consent of organized social groups and failed to become a hegemonic project for producing space.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Ankara.
Department of City and Regional Planning, Middle East Technical University, Ankara, Turkey.

Başvuru tarihi: 22 Haziran 2013 (Article arrival date: June 22, 2013) - Kabul tarihi: 19 Ağustos 2013 (Accepted for publication: August 19, 2013)

İletişim (Correspondence): Mehmet PENPECİOĞLU. **e-posta** (e-mail): mpembeci@gmail.com

© 2013 Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi - © 2013 Yıldız Technical University, Faculty of Architecture

Giriş Araştırmanın Kapsamı ve İçeriği

Neo-liberalizmin dünya çapında yükselişiyle birlikte büyük ölçekli kentsel projeler (BKP'ler) güçlü bir kentsel siyasa mekanizması haline gelmektedir. Mekanın üretimine ilişkin öncelikleri sermayenin çıkarları doğrultusunda hakim kılan BKP'ler, kentlerde büyük bir rant yaratmakta ve bu ranta egemen sınıfların el koyması üzerine kurgulanmaktadır. Merkezi iş alanları, turizm merkezleri, korunaklı ve lüks konut alanları ve alışveriş merkezleri gibi "neo-liberal kentleşme" mekanları üreten BKP'ler yalnızca sermaye birikim ilişkilerinin yeniden üretilmesinde değil; aynı zamanda kentsel siyasaların önceliklerinin yeniden tanımlanmasında hegemonya inşa edici bir rol oynamaktadır. Bu hegemonya neo-liberalizme ilişkin öncelikleri hakim kılmakta, kalkınmacı toplumsal değerleri ve bu değerleri temsil eden hegemonik söylemleri ("yatırım", "rekabetsizlik" ve "girişimcilik" gibi) yaygınlaştırarak kentte yaşayanları yabancılaştırmakta, mekanları ise metalaştırarak değişim değerini ön plana çıkarmaktadır.¹

Büyük ölçekli kentsel projeler ile neo-liberal hegemonyanın kentlerde inşa edilişi yalnızca sermaye birikim ilişkilerinin çözümlenmesiyle incelenemez. Böylece bir inceleme için; BKP'lerin yaşama geçirilmesinde hangi devlet ve sivil toplum aktörlerinin rol oynadığı, bu aktörlerin ortak ve karşıt söylemleri, uzlaşma ve çatışma ilişkileri araştırılmalı ve bunların hegemonya inşası veya mücadelesindeki işlevleri ortaya konmalıdır. Makale bu kapsamda yapılmış olan doktora tezi araştırması² bulgularına dayanmakta, İzmir'de iki BKP örneğinde "mekanın üretimi" ve "neo-liberal hegemonya" arasındaki ilişkiyi çözümlenmektedir.

İzmir örneğinde karşılaştırmalı bir şekilde incelenen BKP'ler, Yeni Kent Merkezi (YKM) ve İnciraltı Turizm Merkezi (İTM) projeleridir. Bu iki projenin seçilmesinin gerekçeleri; (1) kentsel mekanı dönüştürecek büyük yatırımlar çekmelerinin beklenmesi ve (2) neo-liberalizmin hegemonyasını inşa eden ve bu hegemonyaya direnişi yansıtan söylemlerin, eylemlerin ve ilişkilerin ortaya çıkarılabileceği iki farklı örnek oluşturmalarıdır. Araştırma kapsamında anket, derinlemesine görüşme ve gazete haberlerinin taranması gibi farklı yöntemler birbirlerini tamamlayacak şekilde birarada kullanılmıştır.³

Makale dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünün sonrasındaki ikinci bölümde kentsel gelişmenin siyaseti üzerine farklı yaklaşımlar tartışılmış, "hegemonya" ve "mekanın üretimi" kavramları arasındaki ilişki üzerinden BKP'lerin incelenmesine yönelik eleştirel bir kuramsal çerçeve önerilmiştir. Üçüncü bölümde İzmir örneğinde incelenen YKM ve İTM projelerine ilişkin devlet ve sivil toplum aktörlerinin rolleri, hegemonya inşasına veya mücadelesine konu olan ortak ve karşıt söylemleri, uzlaşma ve çatışma ilişkileri karşılaştırmalı bir şekilde ortaya konmuştur. Sonuç bölümünde BKP'lerin neo-liberal hegemonyanın inşa edilmesinde oynadığı rol araştırma bulguları ışığında tartışılmış ve yeni bir kentsel siyasal praksisin nasıl geliştirilebileceğine ilişkin düşüncelerle makale sonlandırılmıştır.

Kentsel Gelişimin Siyaseti: Hegemonya, Mekanın Üretimi ve Büyük Ölçekli Kentsel Projeler

Kentsel gelişimin siyaseti üzerine farklı kuramsal yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu bölümde aktör-odaklı ve yapısalcı konumda yer alan farklı kuramsal yaklaşımların açıklama çerçevelerinin katkıları ve kısıtlılıkları tartışılacak ve BKP'lerin incelenmesine yönelik eleştirel bir kuramsal çerçeve önerilecektir.

"Kentsel Rejim" kuramı ve "Büyüme Makinesi" (Growth Machine) gibi yaklaşımlar kentsel gelişimin aktör-odaklı boyutlarına vurgu yapmaktadır. Büyüme Makinesi yaklaşımı kentsel gelişme sürecinde gayrimenkul geliştiriciler, yerel iş toplulukları, medya kurumları ve üniversiteler gibi kilit roldeki aktörlere odaklanmaktadır. Bu aktörlerin yerel ekonomik büyümeyi sağlayacak BKP'ler temelinde uzlaşma içerisinde oldukları ve kentleri büyüten ve dönüştüren bir "büyüme makinesi" haline geldikleri vurgulanmaktadır (Logan & Molotch, 1987). Bu yaklaşım büyüme makinesi aktörlerinin ortak ve hakim olan söylemlerinin ve uzlaşma ilişkilerinin ortaya çıkartılması gereğinin altını çizer. Kentsel rejim kuramı da aktör-odaklı bir bakış açısı benimsemektedir. Kentsel rejim kuramı, kentsel gelişme

³ Farklı araştırma yöntemleri farklı bilgilerin elde edilmesini sağlayacak ve birbirlerini tamamlayacak şekilde birarada kullanılmıştır. YKM ve İTM projeleriyle ilişkili olduğu saptanan 124 kurumla (yerel ve merkezi yönetim kurumları, yatırımcılar ve yerel iş toplulukları, siyasi partiler, meslek odaları, üniversiteler, medya kuruluşları ve diğer sivil toplum örgütleri), projelerin gerçekleştirileceği dört mahallede yaşayan ve rastlantsal örneklem ile belirlenmiş 242 hanehalkı üyesiyle anket yapılmıştır. İki projenin gerçekleştirileceği dört mahallede (Bahçelerrası, İnciraltı, Umurbey ve Ege mahalleleri) yaşayan ve projelerden doğrudan etkilenmesi beklenen kişi sayısı toplamı 2011 nüfus verilerine göre 6344'dür. Örneklem oranı %3.8'dir. Ayrıca projelerle ilişkileri saptanan kurumların temsilcileri ve bazı hanehalkı üyeleri ile toplam 45 adet derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Anket ve görüşme verileri gazete haberleri ile desteklenmiş ve araştırma boyunca her iki projeye ilgili haberler içeren farklı medya kaynakları düzenli olarak taranmıştır.

¹ Kuşkusuz tüm BKP'ler sermayenin çıkarları doğrultusunda gerçekleştirilmemektedir. Ancak son 30 yıllık süreçte BKP'lerin hakim mantığının neo-liberalizmin hegemonyası çerçevesinde şekillendiği gözlenmektedir. Bu gözlem doğrultusunda bu çalışmada BKP'lerin neo-liberal hegemonyayı inşa edici bir rolde olduğu yönündeki genel eğilim kabul edilmektedir.

² Makalenin verilerini temel aldığı doktora tezi araştırması için bkz; Penpeciöglü, 2012.

siyasalarının ve BKP'lerin oluşturulmasında devlet ve sermaye arasında işbirliği sağlayan formel ve enformel ilişkilerin rolüne vurgu yapar. (Stoker & Mossberger, 2001). Bu yaklaşım çerçevesinde; BKP'lere ilişkin karar alma süreçlerinde hangi aktörlerin ne tür işbirliği ilişkileri ile dahil edildiği, hangi aktörlerin dışarıda bırakıldığı temel sorunsal olarak ortaya çıkar. Kentsel gelişmenin aktör-odaklı boyutlarına vurgu yapan her iki yaklaşımda kentsel siyaset yazınında önemli eleştirilerle karşılaşmıştır. Örneğin Macleod ve Goodwin'e göre (1999) bu tür aktör-odaklı yaklaşımlar kentsel gelişmenin siyasetine ilişkin olarak sermaye birikimi, sınıf çelişkisi ve hegemonya mücadelesi gibi dinamikleri göz ardı etmektedir.

Aktör odaklı yaklaşımların tersine yapısalcı Marksist yaklaşımlar "yapılı çevre üretimi" ve "sermaye birikimi" arasındaki yapısal ilişkiye odaklanmaktadır. Yapılı çevre üretiminin başat bir aracı olarak BKP'ler; sermayenin ilk çevrimden ikinci çevrime aktarılmasını sağlamak ve böylece sermaye birikimi için gerekli koşulları sağlamaktadır (Harvey, 1985). Harvey'e göre BKP'ler neo-liberalizmin yükselişiyle birlikte derinleşen "kentler arası rekabet" koşullarında piyasa güçlerinin çıkarlarına hizmet eden "girişimci kentsel siyaset" mekanizmalarıdır (Harvey, 1989). Harvey'in sermaye birikimi odaklı yaklaşımına paralel bir şekilde Smith'de (2002) BKP'lerin "küresel bir kapitalist kentsel strateji" haline geldiğine vurgu yapmaktadır. Smith'e göre (1987) BKP'ler ile arazilerin potansiyel rantı ile halihazırdaki kullanımlarında sermayeleşmiş mevcut rantı arasındaki farkın ("rant farkı"nın) kapatılması hedeflenir. Mutenalaştırıcı dönüşüm projeleri, merkezi iş alanları, korunaklı ve lüks konut alanları ve alışveriş merkezleri gibi "neo-liberal kentleşme" mekanları "rant farkı"nı azaltarak sermaye birikimine katkı sağlamak üzere kurulanmış BKP'lerdir.

Yapısalcı yaklaşımlar "sermaye birikimi" ve "rant farkı" gibi ekonomik dinamiklere vurgu yapmakta; neo-liberal hegemonyayı inşa eden uzlaşılı ilişkilerinin ve hakim söylemlerin rolünü ihmal etmektedir. BKP'ler aracılığıyla neo-liberal hegemonya kentlerde nasıl inşa edilmekte ve bu süreçte devlet ve sivil toplum aktörleri hangi ilişkiler ve söylemlerle ne rol oynamaktadır? Bu soruların yanıtlanmasına yönelik eleştirel bir kentsel siyaset perspektifi; yapısalcı Marksist yaklaşımların ekonomik belirlemciliğini ve "kentsel rejim" ve "büyüme makinesi" yaklaşımlarının aktör-odaklı iradi açıklama çerçevesini aşabilmelidir. Bu yaklaşımların kısıtlılıklarını aşan eleştirel bir kentsel siyaset perspektifi, "hegemonya" ve "mekanın üretimi" kavramları arasındaki ilişki üzerinden kurulabilir.

Gramsci (1971) "hegemonya"yı; egemen sınıfların toplumun geniş kesimlerinin rızasının elde edebilmesini sağlayan "siyasal ve ideolojik aktiviteler, moral ve entelektüel önderlik" olarak tanımlamaktadır. Egemen sınıflar hegemonik bir güç inşa ederek kendi dar ekonomik çıkarlarının toplumun geniş kesimlerinin çıkarlarını temsil ettiği yönünde bir kamuoyu algısı oluşturur. Devlet ve sivil toplum aktörleri (örgütlü sermaye grupları, üniversiteler, meslek odaları, medya kuruluşları ve diğer sivil toplum örgütleri) arasında uzlaşılı ilişkileriyle sağlanan egemen sınıf ittifakı hegemonik söylemlerle siyasal öncelikleri tanımlar ve bu önceliklere yönelik toplumun geniş kesimlerinin rızasını elde eder. Ancak hegemonya siyasal gücün tek kaynağı değildir. Siyasal gücün diğer bileşeni "zor"dur ve hegemonik gücün inşa edilemediği toplumsal koşullarda devletin kolluk güçleri, gözetim mekanizmaları gibi zor aygıtları ön plana çıkar ve egemen sınıf çıkarlarını korumak için harekete geçirilir. Yasalarda zorlayıcı ve yaptırıma dayalı olduğundan devletin bir zorlayıcı mekanizması olarak işlev görmektedir. Hegemonya ve zor unsurları siyasal gücün temelini oluşturan, birbirleriyle ilişkili ve tamamlayıcı iki temel boyuttur (Forgacs, 2000).

Gramsci'nin "hegemonya" ve Lefebvre'in "mekanın üretimi"⁴ kavramları kentsel siyasal gücün çözümlenmesi açısından ilişkili kavramlar olarak ele alınmalıdır. Kipfer' göre (2008) mekanın üretimine ilişkin kentsel projelerle egemen sınıf ittifakı toplumun geniş kesimlerinin rızasını elde ederek kentsel siyasal önceliklere ilişkin hegemonik bir güç inşa eder. Dolayısıyla Lefebvre'in mekanın üretimi kavramı hegemonya kavramının mekansallaştırılması/kentselleştirilmesi olarak okunabilir (Kipfer, 2002). Gündelik yaşam üzerinde metalaştırıcı, yabancılaştırıcı, parçalayıcı ve tektipleştirici etkileri olan BKP'ler; hegemonyayı kentselleştirerek "tasarlanan mekan"ı üreten kapitalist kentleşme pratikleridir.

Hegemonya, "mekanın üretimi"ne ilişkin "hegemonik proje"lerle kentselleştirilmektedir. Jessop'a göre (1997) hegemonik projeler sermaye birikimi için gerekli koşulları oluşturmak amacıyla devlet ve sivil toplum aktörlerinin uzlaşılı içinde geliştirdikleri mekanizmalardır. Jessop'ın

⁴ "Mekanın üretimi" kavramının üç boyutu bulunmaktadır: "mekanın temsilleri", "temsilin mekanları" ve "mekansal pratikler" (Lefebvre, 1991). Mekanın temsilleri devletin kent planlama eylemi ile üretilen, toplumun gündelik yaşam pratikleri üzerinde temsili, kurumsal ve ideolojik bir anlam inşa eden "tasarlanan mekan"lardır (Lefebvre, 1991). Temsilin mekanları ise toplumsal ilişkilerin deneyimlendiği, belirli simgesel formlarla "anımlandırılan mekan"lardır. Mekanın temsilleri ve temsilin mekanları arasındaki diyalektik ilişki gündelik yaşamın çelişkilerini taşıyan mekansal pratikleri ortaya çıkarır (Lefebvre, 1991). Mekansal pratikler; kapitalizmin gündelik yaşam üzerindeki metalaştırıcı, yabancılaştırıcı, parçalayıcı ve tektipleştirici tüm etkilerinin gözlemlenebileceği "yaşanan mekan"lardır (Lefebvre, 1991).

hegemonik proje kavramını kentsel siyaset alanında yorumlayan Şengül'e göre (2000) hegemonik projelerin başarısı farklı toplumsal güçleri hegemonik bir söylem etrafında bir araya getirebilmelerine ve egemen sınıfların dar ekonomik çıkarlarını toplumun geniş kesimlerinin çıkarları gibi sunabilmelerine bağlıdır. Hegemonik projelerin kentlerde geniş kesimlerinden destek görmesi, siyasal gücün iki tamamlayıcı unsuru olan rıza ve zor öğelerini kullanımı ile mümkündür (Şengül, 2000).

Büyük ölçekli kentsel projeler; gündelik yaşam pratikleri üzerinde metalaştırıcı ve yabancılaştırıcı ideolojik bir anlam inşa ederek egemen sınıfların dar ekonomik çıkarlarını toplumun geniş kesimlerinin çıkarları gibi sunabildikleri için "mekan üretiminin hegemonik projeleri" olarak kavramsallaştırılabilirler. BKP'ler aynı zamanda belirli hegemonik söylemler etrafında farklı toplumsal kesimleri bir araya getirebilmekte ve geniş kesimlerden destek görebilmektedir. Hegemonik bir güç inşa edebilme kapasiteleri bulunmasına rağmen BKP'lerin yaşama geçirilmesinde yalnızca "rıza"nın değil yasa gibi "zor" öğelerinin de kullanıldığı görülmektedir.

Makalede ortaya konan eleştirel kuramsal yaklaşım çerçevesinde BKP'ler, neo-liberal hegemonyayı kentlerde inşa eden "mekan üretiminin hegemonik projeleri" olarak incelenecektir. BKP'ler ile "ekonomik büyüme", "yatırım", "girişimcilik" ve "rekabetçilik" gibi neo-liberal söylemler kalkınmacı toplumsal değerleri simgeleştirmekte, farklı toplumsal kesimlerin hassasiyetlerine hitap etmektedir. Kentte yaşayanların neo-liberal kentleşme pratiklerine rıza gösteren bir konumda özneleştirilmesi de bu çerçevede kurgulanmaktadır.

Makalenin bundan sonraki bölümünde YKM ve İTM projelerine ilişkin olarak; devlet ve sivil toplum aktörlerinin rolleri, hegemonya inşasına veya mücadelesine konu olan ortak ve karşıt söylemleri, uzlaşma ve çatışma ilişkileri ve yasaların zorlayıcı işlevleri karşılaştırmalı bir şekilde ortaya konacaktır.

Neo-liberal Kentsel Hegemonyanın İki Yüzü: Yeni Kent Merkezi ve İnciraltı Turizm Merkezi Projeleri

Neo-liberalizmin hegemonyasının Türkiye kentlerinde hakim olmaya başladığı sürecin 1980 sonrasında geliştiği gözlenmektedir. Son kırk yıllık bu süreçte; talep-yönlü bölüşümcü kentsel siyasalar yerini arz-yönlü büyüme odaklı siyasalara bırakmış, yapıları çevre üretimini, kentsel büyüme ve dönüşümü teşvik eden siyasalar ve kamusal hizmetleri, kaynakları ve mekanları özelleştiren uygulamalar hakim kılınmıştır (Şengül, 2009; Keskinok, 2006). Neo-liberalizmin yükselişiyle bir yandan kentsel mekanın üretiminde değişim değerinin

arttırılması öncelikli kılınarak büyük rantlar yaratılmasının önü açılmış; diğer yandan yaratılan bu rantlara kapitalist sınıfların el koyması sağlanarak kentlerde varolan sınıfsal eşitsizlikler derinleştirilmiştir (Şengül, 2012; Turan, 2009).

Kentlerin sermayenin etkinliğiyle büyük bir dönüşüm içerisine girdiği bu süreci inşaat sektöründeki gelişmeler aracılığıyla da çözümlenmek mümkündür. Türkiye'de inşaat sektörünün çarpıcı bir büyüme yaşadığı ilki 1980'lerde, ikincisi 2000'lerde olmak üzere iki dönem bulunmaktadır (Balaban, 2011). Bina sayısının ve inşaat sektörü yatırımlarının büyük bir artış gösterdiği bu iki dönem de Türkiye'nin neo-liberal yeniden yapılanma sürecine tabi tutulduğu ve devletin bu süreçte önemli bir rol oynadığı gözlenmiştir.⁵ 1980'li yıllar boyunca; imar yetkileri yerel yönetimlere devredilerek özellikle kent çeperlerindeki arsalarda inşaat faaliyetleri yoğunlaşmış, TOKİ'nin kurulmasıyla toplu konut üretimi teşvik edilmiş ve imar afları aracılığıyla da gecekonduların apartmana dönüşümü artış göstermiştir. Yapılı çevre üretimini teşvik eden bu siyasalar 2002 yılında siyasi iktidarın değişmesiyle farklı bir boyut ve ivme kazanmıştır.

2002 yılından itibaren tüketim faaliyetleri üzerinden işleyen, finans sektörüyle iç içe gelişen, büyük ölçekli kentsel projelere odaklanmış ve arkasına devletin yasa yapıcı gücünü almış bir inşaat sektörünün varlığından bahsetmek mümkündür. Bu süreçte yapıları çevre üretimine yönelik yetkilerin önemli bir bölümü TOKİ, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı gibi merkezi yönetim kurumlarında ve Büyükşehir Belediyelerinde toplanmıştır. Bir yandan bu devlet kurumları inşaat sektörünün başat aktörleri konumuna gelirken; diğer yandan yapılan yasal düzenlemelerle yabancılara mülk satışı kolaylaştırılmış ve yeni konut kredileri yürürlüğe konmuştur. 2002 sonrasında inşaat sektörü bu çerçevede gelişmiş ve devlet bu süreçte önemli bir rol oynamıştır. Devletin oynadığı bu rolü; planlama yetkilerini yeniden düzenleyen yasalarla; ihtiyacın üzerinde büyüklükteki alanları imara açan belediyelerle; AVM, lüks konut üretimi, kentsel dönüşüm ve mega etkinliklere odaklanmış merkezi yönetim kurumları ile; turizm için özel sektöre tahsis edilen kamu arazileri ile gözlemlemek mümkündür (Penpecioğlu, 2011).

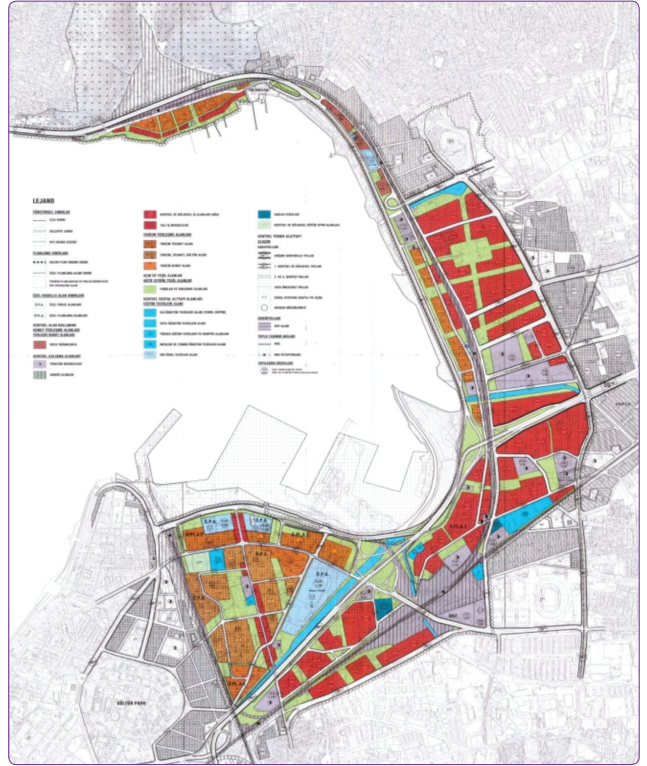
2002 sonrasında neo-liberal hegemonyanın Türkiye kentlerinde inşa edilmesinde devlet öncü bir rol oynar-

⁵ Bu bölümde neo-liberal hegemonyanın Türkiye kentlerinde yükselişiyle birlikte inşaat sektörünün gelişimi üzerine kısa bir değerlendirme yapılmıştır. Bu konuda daha kapsamlı değerlendirmeler için bkz: Balaban, 2011; Penpecioğlu, 2011.

ken çeşitli müdahale araçları da ön plana çıkmaktadır. Yapılı çevre üretimini teşvik eden yasalar ve BKP'ler bu bağlamda ön plana çıkan araçlardandır. BKP'ler özellikle metropol kentlerdeki dönüşümü ve büyümeyi şekillendirirken İzmir'de bu süreçte önplana çıkan iki BKP bulunmaktadır: Yeni Kent Merkezi (YKM) ve İnciraltı Turizm Merkezi (İTM) projeleri.

Yeni Kent Merkezi Projesi İzmir'de liman arkası, Salhane ve Bayraklı'nın kıyı kesimlerini içeren bölgede yeni bir merkezi iş alanı, korunaklı ve lüks konut alanları ve alışveriş merkezlerinden oluşacak bir gelişimi yaşama geçirmektedir. 2000'li yılların ilk yıllarında İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından başlatılan projede; yatırımcılar, yerel sermaye örgütleri, meslek odaları ve akademisyenlerin görüşleri planlama sürecinde alınmış ve bu kesimlerle uzlaşılı ilişkileri geliştirilebilmiştir. YKM nazım imar planı 2005 yılında yerel yönetimler, yatırımcılar ve meslek odalarının planlama sürecindeki uzlaşısı ile onaylanmıştır (IYKMNIP, 2010). YKM projesi İzmir kamuoyuna kenttin "rekabetçilik" ve "girişimcilik" dinamiklerini harekete geçirecek, "yatırım", "istihdam" ve "yerel ekonomik büyüme" sağlayacak öncü bir BKP olarak tanıtılmıştır (Hürriyet, 2007). 2005-2010 döneminde YKM projesine ilişkin kamuoyu görüşü bu hegemonik söylemler etrafında oluşturulmuş ve bu söylemlerin üretilmesinde ve yaygınlaştırılmasında İzmir Büyükşehir Belediyesi, yatırımcılar, yerel sermaye örgütleri, Mimarlar Odası İzmir Şubesi ve medya kurumlarının önemli bir rolü olmuştur. YKM nazım imar planı 2010 yılında revize edilmiş ve 2011 yılından itibaren uygulama imar planları hazırlanarak proje yaşama geçirilmeye başlanmıştır.

İnciraltı Turizm Merkezi Projesi planlama süreci ve bu süreçte devlet ve sivil toplum aktörlerinin ilişkileri açısından farklılık göstermektedir. İnciraltı İzmir körfezinin batısında yer almaktadır ve ekolojik niteliği dolayısıyla alınmış koruma kararları çerçevesinde 1990'lı yıllara kadar yapılaşmamış bir alan olarak kalmıştır. 1990'lı yıllarda koruma kararlarındaki değişiklikler ve mevzi imar planları ile gerçekleştirilen yapılaşmalar İnciraltı'nın ekolojik ve tarımsal niteliğini tahrip etmiştir. 2000'li yıllarla birlikte merkezi ve yerel yönetim kurumları, yatırımcılar ve yerel sermaye örgütlerinin uzlaşısıyla İnciraltı'nın "EXPO" aracılığıyla "yatırımları çeken" bir "turizm merkezi" olarak geliştirilmesi düşüncesi hakim olmuştur (İZTO, 2006). İnciraltı Turizm Merkezi Çevre Düzeni Planı devlet ve sermayenin uzlaşısı temelinde Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından ilk olarak 2007 yılında hazırlanmış ve onaylanmıştır. Hazırlanan bu ilk planda kıyı EXPO fuar alanı olarak planlanmış, bunun dışındaki alanlar beş yıldızlı oteller,



Şekil 1. Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planı. (2010 yılında onaylandı, 2011 yılında uygulama imar planları hazırlanarak uygulamaya kondu). Kaynak: IYMNIP (2010).

alışveriş merkezleri ve korunaklı rezidanslar gibi büyük yatırımları içeren yapılaşmalara ayrılmıştır (KTB, 2007).

Ancak TMMOB'a bağlı meslek odaları İnciraltı'nın ekolojik niteliğini görmezden gelen, koruma kararlarını devre dışı bırakan, "EXPO" ve "turizm" adı altında alanı yapılaşmaya açmak isteyen hakim yaklaşıma karşı her zaman karşı durmuşlardır. TMMOB'a bağlı meslek odalarının İzmir İl Örgütleri 2007 yılından itibaren İTM için gerçekleştirilen tüm Çevre Düzeni Planlarına birlikte hareket ederek dava açmışlar ve bu davalar sonucunda



Şekil 2. İnciraltı Turizm Merkezi Çevre Düzeni Planı. (2011 yılında hazırlandı ancak henüz uygulamaya konamadı). Kaynak: KTB (2011).

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanmış olan planlar üç kez iptal edilmiştir. 2011 yılında hazırlanmış ve onaylanmış olan Çevre Düzeni Planının iptal edilmesinden sonra merkezi yönetim ve yerel yönetim kurumları, yatırımcılar ve yerel sermaye örgütleri projeye özel bir yasa ile İnciraltı'nın yapılaşmaya açılması üzerinde uzlaşma sağlamış ve 2012 yılında 6324 numaralı "İzmir EXPO Alanı Hakkında Kanun" kabul edilmiştir (Bknz: Kanun No. 6324). İTM projesine özel bu yasa ile önceki planların iptal gerekçelerinin devre dışı bırakılması ve projeye karşı olan örgütlü toplumsal muhalefete rağmen projenin hızla yaşama geçirilmesi hedeflenmiştir. İTM projesi henüz yaşama geçirilmiş olmasa da devlet ve sermayenin uzlaşısıyla ve "EXPO" ve "turizm" odaklı neo-liberal hegemonik söylemlerle yaşama geçirilmesi hedeflenmektedir.

Hegemonik Aktörler ve Uzlaşma İlişkileri

Yeni Kent Merkezi ve İTM projelerinin geliştirilmesinde ve kamuoyuna duyurulmasında güçlü konumda bulunan devlet ve sivil toplum aktörlerinin ve uzlaşma ilişkilerinin önemli bir rolü bulunmaktadır. Hakim konumda bulunan bu aktörler projeler temelinde sağladıkları uzlaşma ilişkileriyle kentsel siyasal öncelikler üzerinde neo-liberal hegemonik bir güç inşa edebilmektedir. YKM projesinde hegemonik bir konumu birlikte inşa edebilen üç temel aktör belirtilebilir. İlk olarak YKM alanında plan yapımı yetkisine sahip olan ve karar alıcı konumda bulunan İzmir Büyükşehir Belediyesinin rolü vurgulanmalıdır. İzmir Büyükşehir Belediyesi YKM alanına yönelik uluslararası bir kentsel tasarım yarışması düzenlemiş, nazım imar planını hazırlamış, onaylamış ve planın yapım sürecinde farklı aktörleri bir araya getiren danışma kurulları oluşturarak uzlaşma ilişkilerinin oluşturulmasına zemin sağlamıştır. Uluslararası kentsel tasarım yarışmasıyla yalnızca mimarlık ve şehir planlama gibi meslek alanlarından katkılar sağlanmamış aynı zamanda bu meslek çevrelerinin projeye desteği elde edilmiştir. Danışma kurulları ise yerel yönetimler içerisinde yer alan karar alıcıları ve bürokratları, YKM alanındaki yatırımcıları ve büyük mülk sahiplerini, meslek odalarından temsilcileri ve bazı akademisyenleri bir araya getirmiş ve arazi kullanım ve emsal kararları üzerinde uzlaşabilmelerine zemin sağlamıştır (Bal et al., 2005). Danışma kurulları aracılığıyla İzmir Büyükşehir Belediyesi, kilit roldeki toplumsal kesimlerin projeye yönelik rızasını elde etmiştir.

İkinci olarak, yatırımcı ve yerel sermaye örgütlerinin YKM projesinde uzlaşma ilişkilerinin geliştirilmesinde kilit rolde oldukları ifade edilebilir. Bu sermaye aktörleri kendi aralarında herhangi bir ayrışma olmaksızın YKM projesine aktif desteklerini ifade etmişler ve bu yolla aynı

zamanda projeye yönelik kamuoyu desteğini de arttırmayı hedeflemişlerdir. YKM projesine ilişkin konumu vurgulanması gereken üçüncü önemli aktör TMMOB'a bağlı meslek odalarıdır. Meslek odalarının Türkiye'de mimarlık, mühendislik ve planlama gibi meslek alanlarındaki faaliyetleri yasalarla tanımlanmış yetkilerle denetleyen bir rolü bulunmaktadır. Bu çerçevede Mimarlar Odası ve Şehir Plancıları Odası gibi örgütlü meslek çevreleri şehircilik ilkelerine ve planlama esaslarına aykırı olan planlara karşı davalar açabilme, bu planların yaşama geçirilmesini engelleyebilmektedir. İzmir Büyükşehir Belediyesinde yer alan karar alıcılar YKM projesinde bu meslek odalarının İzmir il örgütleri ile uzlaşma sağlamışlar ve böylece kendi ifadeleri ile "bir konsensüs ortamı oluşturmak" için "alınan stratejik bir karar"la YKM nazım imar planı sürecinin başında bir "uzlaşma platformu" oluşturmuşlardır. (Görüşülen 1; 3; 21).

İzmir Büyükşehir Belediyesi, Eski İmar ve Şehircilik Daire Başkanı

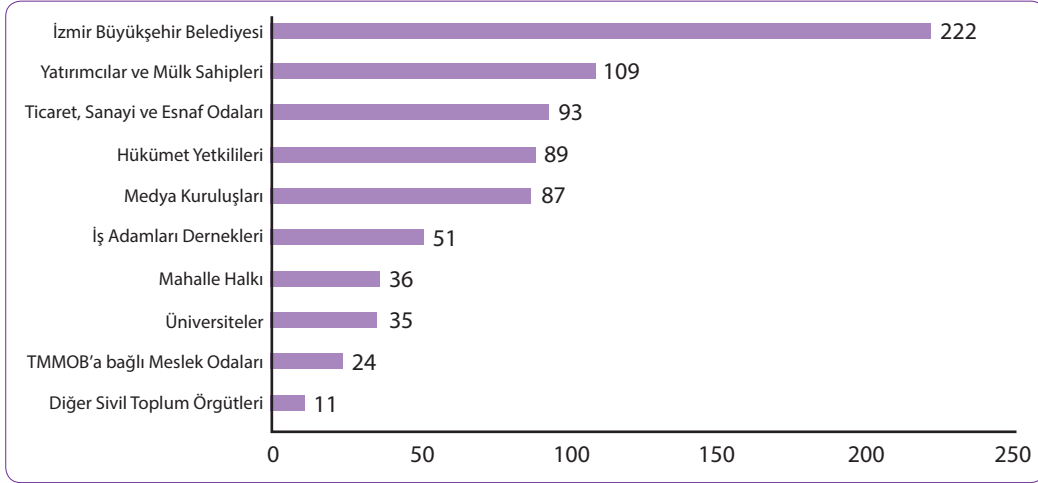
"Piriştina'ya yeni kent merkezinde meslek odaları ile ticaret, sanayi, esnaf odaları ile uzlaşma sağlayalım ilgili tüm kesimleri, yatırımcıları, tüm paydaşları çağırılım plan yapım sürecinde dedim. Bunu uygun gördü, arkasında durdu. Böylece dava açmalarını da engellemiş olduk... Bir danışma kurulu gibi çalıştı bu saydığım kesimler, belediyede toplantılar yaptık, görüştük, birbirimizin görüşlerini aldık. İşin başında bir uzlaşma platformu oluşturmuş olduk. Bu benim tarafından alınan stratejik bir karardı. Bir konsensus ortamı oluşturarak işbirliği ve birlikte çalışma ortamı yaratmaya çalıştık yeni kent merkezi nazım imar planı sürecinin başında."

TMMOB Mimarlar Odası İzmir Şubesi Başkanı

"Ben Yeni Kent Merkezi projesi sırasında İzmir Büyükşehir Belediyesinde çalışan insanlardanım. Bu projeye destek veren insanlardan birisiyim. Biz Mimarlar Odası İzmir Şubesi olarak da bu projeyi desteklemenin ötesinde içinde olduk, Büyükşehir Belediyesi ile birlikte çalıştığımız süreçler oldu."

Anket bulguları projelere yönelik destekleyici görüşün oluşturulmasında hakim konumda bulunan aktörleri ortaya çıkarmıştır. YKM projesinin yaşama geçirilmesinde hakim konumda bulunan ve geliştirdikleri uzlaşma ilişkileriyle hegemonik bir konumu birlikte inşa edebilen aktörler aynı zamanda projeye yönelik kamuoyu algısının şekillendirilmesinde de önemli bir rol oynamaktadır. İzmir Büyükşehir Belediyesi, yatırımcılar ve yerel sermaye örgütleri YKM projesine destek verilmesinde açıklamaları etkili olan kesimlerdir.

İnciraltı Turizm Merkezi projesinde planlama sürecindeki hakim konumları, projeyi destekleyici bir kamuoyu



Şekil 3. YKM Projesine destek verilmesinde açıklamaları, görüşleri etkili olan kurumlar/kesimler (mahalle anketleri, puanlama). Puanlama işlemi; "Projeye destek vermenizde açıklamaları, görüşleri etkili olan ilk üç kurumu/kesimi öncelik sırasıyla belirtebilir misiniz?" sorusuna verilen yanıtların puanlaması ile gerçekleştirilmiştir. 1. sırada belirtilen kurumlara/kesimlere 3, 2. sırada belirtilenlere 2, 3. Sırada belirtilenlere 1 puan verilerek puanlar toplanmıştır.

yu görüşü oluşturma yönündeki çabalarıyla hegemonik bir konum inşa etme girişiminde olan beş temel aktör belirtilebilir. İlk olarak İTM'de plan yapımı yetkisine sahip olan Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın rolü vurgulanmalıdır. Kültür ve Turizm Bakanlığı İTM'ne yönelik her tür ve ölçekte planları hazırlamakta ve onaylamakta, planlama sürecine yönelik olarak yerel yönetimlerin, yatırımcıların ve yerel sermaye örgütlerinin desteğini elde eden uzlaşılı ilişkileri geliştirmektedir. İkinci olarak yatırımcılar ve mülk sahiplerinin planlama sürecindeki etkili konumu belirtilmelidir. Yatırımcıların ve mülk sahiplerinin planlama sürecinde arazi kullanım ve emsal kararlarının alınmasında etkili oldukları görülmektedir. Üçüncü olarak yerel yönetimlerin (İzmir Büyükşehir ve Balçova Belediyeleri) bir merkezi yönetim kurumu olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı ile sağladığı uzlaşılı vurgulanmalıdır. Kültür ve Turizm Bakanlığı İTM Çevre Düzeni Planlarını hazırlama sürecinde İzmir Büyükşehir ve Balçova Belediyeleri'nin görüşlerini almakta ve plana ilişkin son kararlar merkezi ve yerel yönetim kurumlarının uzlaşılı ile verilmektedir. İTM projesinde merkezi ve yerel yönetimlerin uzlaşılı sadece planlama kararlarına ilişkin değil aynı zamanda projeye yönelik destekleyici bir kamuoyu görüşü inşa etmeye yöneliktir. Kültür ve Turizm Bakanlığı, İzmir Büyükşehir ve Balçova Belediyeleri "yatırım", "turizm", "istihdam" ve "EXPO" temelli hegemonik söylemleri üreterek ve yaygınlaştırarak İTM projesine yönelik destekleyici bir kamuoyu görüşü oluşturmaya çalışmaktadır.

Hegemonik bir konumu devlet ve sivil toplum aktörleriyle uzlaşılı ilişkileri içerisinde inşa etme hedefindeki

dördüncü ve beşinci aktörler yerel sermaye örgütleri ve EXPO İzmir Yönlendirme Kurulu olarak belirtilebilir. İTM'nin kıyıda yer alan büyük bir bölümü 2007 yılında EXPO 2015 Fuar Alanı olarak belirlenmiştir. İzmir EXPO 2015'e ev sahipliği yapma imkanını yitirmiş olsa da Hükümet tarafından EXPO 2020'ye de Türkiye'nin aday kenti olarak gösterilmiştir. İTM projesi "EXPO", "turizm", "yatırım", "istihdam" ve "yerel ekonomik kalkınma" gibi hegemonik söylemlerle ve merkezi ve yerel yönetimlerin, yatırımcı ve yerel sermaye örgütlerinin uzlaşılıyla gündeme getirilmektedir (Yeni Asır, 2011). "EXPO" ve "turizmin gelişimi" ile kurulan bu devlet ve sermaye uzlaşılı neo-liberal hegemonik bir güç inşa ederek İTM projesine yönelik farklı toplumsal kesimlerin desteğini almak üzerine kurgulanmaktadır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Üst Düzey Bürokrat 1

"2006'lı yıllarda İnciraltında yatırım yapmak isteyen yatırımcılar, o alanda mülk sahipleri ve bunların derneği var bu kesimlerin talepleri ile planlama çalışmasına başlandı. Bu süreçte iki kez çalıştay yapıldı İzmirde... Tabi bu toplantılarda yerel yönetimler İnciraltı Turizm Merkezinin planlamasına açık olarak destek verdi... Bu toplantılardan sonra yatırımcı kesiminin yerel yönetimlerin bizimle uzlaşılından sonra orada planlama çalışması başlatıldı."

İnciraltı Turizm Merkezi projesi "EXPO" "turizm" "yerel ekonomik kalkınma" ve "uzlaşılı" gibi hegemonik söylemlerle gündeme getirilerek önemli bir kamuoyu desteği sağlansa da Kültür ve Turizm Bakanlığı TMMOB'a bağlı meslek odalarının, ekolojik konularda duyarlılığa

sahip sivil toplum örgütlerinin ve akademik çevrelerin desteğini elde edememiştir. Merkezi ve yerel yönetimdeki karar alıcılar meslek odaları ile “uzlaşma sağlayarak” planlama sürecinde “desteklerini elde etmek” istediklerini her fırsatta ifade etseler dahi bu girişimlerinde “başarılı” olamamışlar ve meslek odaları İTM projesine ilişkin her süreçte şehircilik ilkelerine, planlama esaslarına ve bilimsel ölçütlere dayanan muhalif tavrını korumuştur. Mimarlar Odası İzmir Şubesi Başkanı’nın belirttiği gibi meslek odalarının İTM projesine karşı duruşu hazırlanan planların “kamu yararını ve alanın ekolojik niteliklerini göz ardı etmesinden” kaynaklanmaktadır. Merkezi ve yerel yönetim kurumlarının, yatırımcı ve yerel sermaye örgütlerinin İTM projesinde kamu yararını “EXPO” ve “turizmin gelişimi” temelinde tanımlamasına karşı meslek odalarının alanın ekolojik niteliğine, kamuya kapatılmamasına vurgu yapması bu iki farklı kesim arasında İTM projesine yönelik siyasal-ideolojik bir karşıtlığı da yansıtmaktadır. Meslek odalarının, ekolojik konularda duyarlılığa sahip sivil toplum örgütlerinin ve akademik çevrelerin İTM projesine karşı oluşu siyasal-ideolojik içerikli bir muhalefet anlamı taşımaktadır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Üst Düzey Bürokrat 1

“Şehir Plancıları Odası’nın temsilcisi arkadaşımız İnciraltı’nın planlanmasına karşı değil diyor. Bu süreçte onların bu alanın planlanması konusunda daha geniş katkılarına biz talep ediyoruz...Planlamaya ilişkin her türlü katkıya, işbirliğine hazırız... Bizimle işbirliği yapsınlar bizimle birlikte çalışsınlar..., Altını gerekçelerle doldurmak kaydıyla çizerek gelebilirler, yazarak gelebilirler. Bir masada toplanalım ve İnciraltı meselesine ilişkin birbirimizi ikna edelim. İşbirliği yapalım, süreci

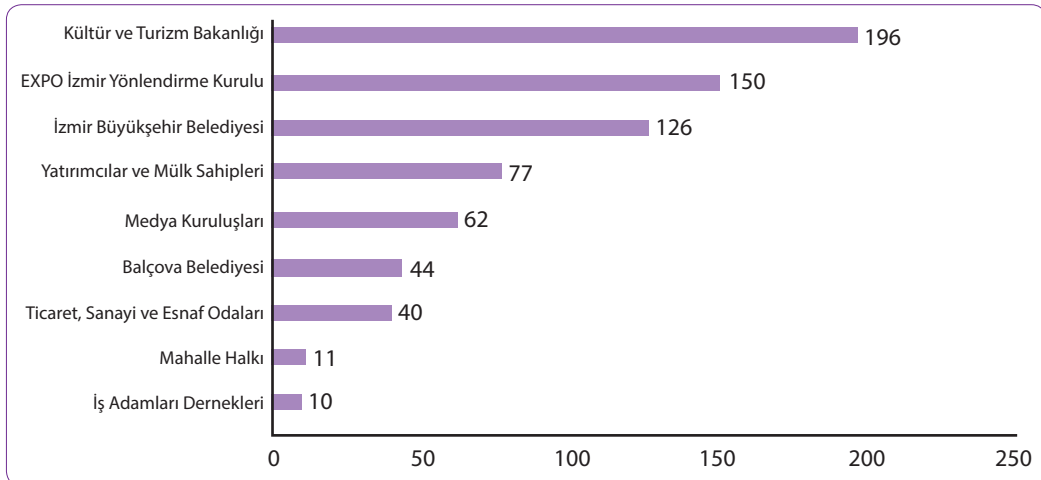
tkamayalım... Biz odalarla beraber çalışmaya hazırız onların İnciraltı’nın planlanmasına ilişkin katkılarına çözüm önerilerine işbirliklerine hazırız.”

TMMOB Mimarlar Odası İzmir Şubesi Başkanı

“Biz İnciraltı’nda planlanmasında yetki ve güç sahiplerinin yaklaşımına karşıyız. İşin temeline, EXPO ve turizm adı altında dayatılan yapılaşmaya karşıyız... Aslında bize yerel yönetimler aracılığı ile uzlaşma çağrısı yapıyorlar. Gelin işbirliği yapalım İnciraltı’nda diyorlar. Hatta bazen direk kamuoyuna bu çağrıyı yapıyorlar ama orada amaç gerçek bir uzlaşmadan çok amaçları bizim dava açmamamızı sağlamak.”

İnciraltı Turizm Merkezi projesinde hakim konumda bulunan ve projeyi destekleyici bir kamuoyu görüşü oluşturmaya çalışan devlet ve sermaye aktörleri anket bulgularıyla da ortaya çıkarılmıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı, İzmir Büyükşehir Belediyesi, EXPO İzmir Yönlendirme Kurulu, yatırımcılar ve yerel sermaye örgütleri anket yapılanların önemli bir bölümü tarafından İTM projesine destek verilmesinde açıklamaları etkili olan kurumlar/kesimler olarak belirtilmiştir. Bu aktörler birbirleriyle geliştirdikleri uzlaşma ilişkileriyle, ürettikleri ve yaygınlaştırdıkları hegemonik söylemlerle İTM projesini destekleyen bir ortak duyuyu birlikte inşa etmeye çalışmaktadır.

Yeni Kent Merkezi ve İTM projelerin de devlet ve sivil toplum aktörleri arasında uzlaşma ilişkileri geliştirerek projeleri destekleyici bir kamuoyu görüşü inşa etme yönünde çabaların olduğu gözlenmektedir. Neo-liberal hegemonik bir güç inşa etme hedefindeki bu çabaların YKM projesinde hedefine ulaştığı, İTM projesinde ise örgütlü bazı toplumsal kesimlerin muhalefeti ile karşı-



Şekil 4. İTM Projesine destek verilmesinde açıklamaları, görüşleri etkili olan kurumlar/kesimler (mahalle anketleri, puanlama).

laştığı görülmektedir. YKM projesinde İzmir Büyükşehir Belediyesi; yatırımcılar, yerel sermaye örgütleri ve meslek odaları gibi kilit roldeki toplumsal kesimlerle uzlaşa sağlamıştır. Özellikle planlama sürecinde alınan kararlarda Mimarlar Odası İzmir Şubesi ile birlikte hareket edilmesi diğer örgütlü meslek çevrelerinin de projeye destek vermesini ve projenin yaşama geçirilmesini kolaylaştıran bir etken olmuştur. İTM projesinde ise Kültür ve Turizm Bakanlığı meslek odaları ile bu türden bir uzlaşa ilişkisi geliştirmekte “başarısız” olmuştur. Kültür ve Turizm Bakanlığı; yerel yönetimler, yatırımcı ve yerel sermaye örgütleri ile İTM projesine yönelik uzlaşa sağlayabilmiş ancak amaçlamış olsa da meslek odalarının desteğini alamamıştır. TMMOB’a bağlı meslek odalarının İzmir il örgütleri İTM projesine karşı birlikte ve kararlı bir muhalefet içerisinde yer almaktadır. Meslek odaları İTM’ne yönelik olarak 2007 yılından itibaren hazırlanan planlara dava açarak yaşama geçirilmelerini günümüze kadar engelleyebilmiştir.

Yerel yönetim kurumları, yatırımcılar, yerel sermaye örgütleri ve meslek odaları geliştirdikleri uzlaşa ilişkileri, ürettikleri ve yaygınlaştırdıkları hegemonik söylemlerle YKM projesinin hegemonik aktörleri haline gelmişlerdir. Bu hegemonik aktörler YKM projesine ilişkin “politik ve ideolojik bir önderlik” inşa edebilmiş ve bu çerçevede farklı toplumsal kesimlerden örgütlü bir muhalefete maruz kalmadan projenin uygulanmaya konmasını sağlamışlardır. YKM projesinin aksine İTM projesinde devlet ve sivil toplum aktörleri arasında tam bir uzlaşa sağlanamamıştır. Meslek odaları, ekolojik konularda duyarlılığa sahip sivil toplum örgütleri ve akademik çevreler İTM projesine karşı siyasal-ideolojik içerikli bir muhalefet içerisindedir. Bu muhalefet İTM’ne ilişkin planların da iptal edilmesiyle sonuçlanmış dava süreçlerini beraberinde getirmiştir. Sonuç olarak yerel ve merkezi yönetim kurumları, yatırımcılar ve yerel sermaye örgütleri arasındaki uzlaşa güçlü olsa dahi meslek odalarının desteğini elde edilememiş ve bu koşullarda İTM projesi yaşama geçirilememiştir. Başka bir deyişle, İTM projesini yaşama geçirmek isteyen kesimler meslek odalarının desteğinden yoksun bir koşulda hegemonik aktör haline gelememekte, kentsel siyasal önceliklerin yeniden tanımlanması üzerinde “politik ve ideolojik bir önderlik” inşa edememektedir.

Hegemonik Söylemler ve Ortak Duyunun İnşası

Hegemonik aktörler hangi hegemonik söylemlerle projeleri destekleyici bir ortak duyu inşa etmektedir? Bu söylemler nasıl yaygınlaştırılmakta ve kentsel siyasal önceliklerin tanımlanmasına ilişkin neo-liberal hegemonik güç nasıl oluşturulmaktadır? Makalenin bu bölümü bu soruların yanıtlanmasına ilişkin derinleme-

sine görüşme deşifrelerini ve anket bulgularını ortaya koymaktadır.

Yeni Kent Merkezi ve İTM projelerine ilişkin hegemonik söylemler, farklı toplumsal kesimlerin desteğini elde etmek için üretilmekte ve kitle iletişim araçları aracılığıyla yaygınlaştırılmaktadır. Bu çerçevede iki tür hegemonik söylemin varlığı tespit edilmiştir. İlk olarak projelerin geliştirildiği alanların mevcut durumunu ifade eden ancak objektif bir şekilde tanımlanmış gerçeklikler olmaktan çok siyasal-ideolojik olarak inşa edilen söylemler bulunmaktadır. İkinci olarak projeleri destekleyici bir ortak duyu inşa etmek için yaygınlaştırılan “ekonomik kalkınma”, “yatırım”, “istihdam” ve “kentsel dönüşüm” temelli hegemonik söylemler bulunmaktadır. Her iki türdeki hegemonik söylemde projelerde hakim konumda bulunan devlet ve sivil toplum aktörleri tarafından üretilmekte, sürekli olarak yinelenmekte ve kitle iletişim araçlarıyla yaygınlaştırılmaktadır. Bu yolla projelere yönelik destekleyici bir ortak duyunun inşa edilmesi hedeflenmektedir.

Yeni Kent Merkezi’nin mevcut durumunu tanımlayan ve siyasal-ideolojik olarak inşa edilen söylemler proje alanının “kaçak yapılarla çevrelenmiş, eski bir depolama alanı” olduğuna vurgu yapmakta, alanın “modern bir kentsel merkeze dönüştürülemediği” olduğunun altını çizmektedir. Bu söylemler aynı zamanda YKM alanını “ekonomik getirim açısından atıl”, “terkedilmiş” ve “çökmekte olan” bir alan olarak tanımlamaktadır (IZBB, 2001). Bu tanımlamalar aracılığıyla YKM alanının “kente daha yüksek ekonomik getiriler sağlamak” için “yeni bir kent merkezine dönüştürülmesi gerektiği” vurgulanmaktadır (IYKMNIP, 2010). Derinlemesine görüşmelerin de ortaya çıkardığı gibi YKM projesiyle; liman arkası, Salhane ve Bayraklı’nın kıyı kesimlerini içeren alanın kent ekonomisine daha fazla katkı yapacak bir kullanıma dönüştürülmesi gerektiği ifade edilmektedir.

TMMOB Mimarlar Odası İzmir Şubesi Başkanı

“Yeni kent merkezi bölgesinde kamu ve özel sektöre ait çok büyük mülkler var. Bunların tamamı işlevsiz hale geldi son 20 yılda... Burası eski dönemin ekonomik dinamiklerine ait bir alan olarak kaldı dönüşmesi gerekti. İzmirin daha rekabetçi bir kent olarak gelecek yıllarda varolabilmesi için dönüşmesi gerekti.”

İnciraltı Turizm Merkezi; merkezi ve yerel yönetim kurumları, yatırımcılar ve yerel sermaye örgütleri tarafından “kıyıda değerli konumuna rağmen turizmle geliştirilememiş bir alan” olarak tanımlanmaktadır (Görüşülen, 7; 24; 31). İTM projesinde hakim konumda bulunan devlet ve sermaye aktörlerinin söylemi

çerçevesinde “tarımın Türkiye’de bir ekonomik sektör olarak gerileyişi” ile birlikte “İnciraltı’nın kent ekonomisine katkı sağlayacak bir alan olarak geliştirilmesi bir zorunluluk halini almaktadır”. Bu argüman İnciraltı’nın “turizm odaklı bir kullanım ile yapılaşmaya açılması” ve böylece “yerel ekonomik kalkınmaya katkı sağlaması” gerektiğini vurgulamaktadır. Bu hegemonik söylem temelinde geniş kitlelerin İTM projesine yönelik rızası hedeflenmektedir (Görüşülen, 1; 12; 41).

Balçova Belediye Başkanı

“İnciraltı şu an kullanılmayan, seraların üzerindeki küflü metal parçalarıyla kaplı mezbelelik bir yer. Buranın böyle kalmasına kimin vicdanı nasıl izin veriyor anlayamıyorum, inanamıyorum. Kuru ot, topraktan elde edilen sebze meyve bitmiş. Su yok, hiçbir şekilde tarım yok... İnciraltı’nın geleceği için geçerli tek senaryo EXPO ve turizmdir. Bu çok açık.”

Yeni Kent Merkezi ve İTM projelerinin hegemonik aktörleri; “ekonomik kalkınma”, “yatırım”, “istihdam”, “turizm” ve “kentsel dönüşüm” temelli hegemonik söylemleri üretmek ve yaygınlaştırarak kent planlamasının rolünü neo-liberalizmin siyasal öncelikleri çerçevesinde yeniden tanımlamaktadır. Örneğin YKM projesinde yatırımcı kesimler. “İzmir’in son 20 yıllık süreçte rekabet gücünü kaybettiği”ni ve “rekabet gücünü yeniden kazanmak için bu tür öncü kentsel projelere ihtiyaç duyulduğu”nu vurgulamaktadır. Sadece yatırımcılar değil, yerel yönetim kurumlarındaki karar alıcılar, akademisyenler, meslek odalarının yönetiminde yer alan mimarlar ve şehir plancıları YKM projesinin İzmir’in yerel ekonomik kalkınması sürecindeki kilit rolüne vurgu yapmaktadır (Görüşülenler 1; 4; 21; 29; 38).

Yeni Kent Merkezinde Yatırımcı

“Yeni Kent Merkezi Projesi İzmir’i dünya kenti olarak uluslararası alanda rekabetçi yapmak isteyen bir proje. Bu proje İzmir’in bugünü için değil yarını için çok önemli. Çünkü İzmir’in dünyadaki diğer metropoliten kentlerle yarışabilmesi rekabet edebilmesi lazım. Onlardan daha fazla yatırım daha fazla turist daha fazla turizm geliri elde edebilmesi lazım. Kalkınma bu şekilde olur ve İzmir’in buna gerçekten çok ihtiyacı var. İzmir son 20 yıldır rekabet gücünü kaybediyor ve bu durumu bunun gibi öncü kentsel projelerle değiştirebiliriz.”

İnciraltı Turizm Merkezi projesinde hakim konumda bulunan devlet ve sermaye aktörleri; “İzmir’in önemli ekonomik zorluklar içerisinden geçmekte olduğu”nu, bu süreçte “yatırımların ve istihdam olanaklarının azaldığı”ni, “dış ticaret açığının arttığı”ni ve “bu sorunların turizm ve hizmet temelli sektörlerde yatırım gerçekleştirilmesi ile çözülebileceği”ni ifade etmektedirler

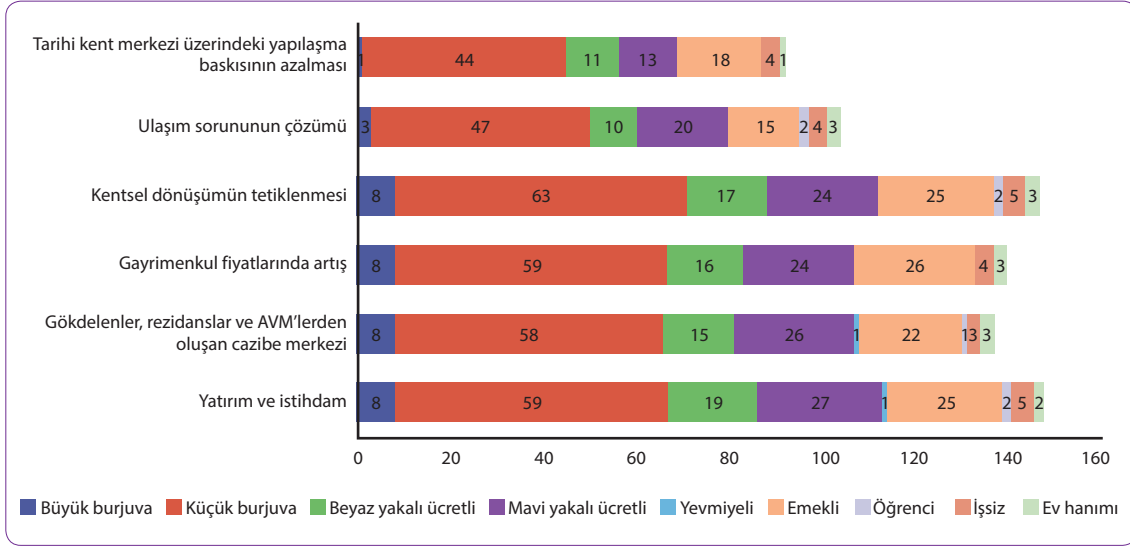
(Görüşülen 11; 13; 25). “Yatırım”, “istihdam” ve “turizm” odaklı bu neo-liberal hegemonik söylemler İTM projesini İzmir’in “yerel ekonomik kalkınmasının sağlanması için en iyi seçenek” olarak ortaya koymaktadır. Yerel ve merkezi yönetimdeki karar alıcılar, yerel sermaye örgütlerinin temsilcileri; “İzmir’in turizm sektöründe geri kalmış konumunun İTM gibi projelerle aşılabileceği” ortak görüşünü paylaşmakta ve “ekonomik getirim açısından önemli bir potansiyele sahip” İnciraltı’nın “turizm ve yatırımlar açısından bir cazibe merkezine dönüştürülmesi”ni önermektedir (Hürriyet, 2010).

Kültür ve Turizm Bakanlığı Üst Düzey Bürokrat 2

“İzmir turizmde lider bir marka kent olmadı. Turizmde fazla pay alamadı, gelir elde edemedi. Bu kalkınmasını da olumsuz etkiledi. Turizm gelirinde payı sadece %5,5 pay alıyor. Bu çok az... İzmir’de Bakanlık olarak İnciraltı geliştirmek adına en önem verdiğimiz bölge. İnciraltı bölgesindeki planları tamamlarsak yaşama geçirirsek İzmir için bizim düşündüğümüz sağlık, termal ve kongre turizmi temelinde önemli bir gelişme bekliyoruz. İzmir’in turizmde hak ettiği yere bu planlama ile ulaşacağını düşünüyoruz.”

Yapılan mahalle anketleri YKM ve İTM projelerine destek verilmesinde etkili olan söylemlerin farklı sınıfsal kesimlerce ne ölçüde benimsendiğini ortaya çıkarmıştır. Anket bulgularına göre YKM projesine destek verilmesine etkili olan “yatırım ve istihdam sağlanması”, “cazibe merkezi yaratılması”, “kentsel dönüşümün tetiklenmesi” ve “gayrimenkul değerlerinde artış” gibi söylemler farklı sınıfsal kesimlerce (ankete katıldıkları oran dahilinde) benimsenmektedir. İşveren kesimler, ücretli ve yevmiyeli çalışanlar, emekliler ve öğrenciler gibi farklı sınıfsal kesimler bu hakim söylemleri ortak bir şekilde benimsemekte ve bu söylemleri YKM projesine destek verme gerekçeleri olarak ortaya koymaktadır.

İnciraltı Turizm Merkezi projesinde de benzer bir durum söz konusudur. İTM projesinin “yatırım ve istihdam sağlayacağı”, “turistik bir cazibe merkezi yaratacağı”, “gayrimenkul değerlerini arttıracacağı”, “kentsel dönüşümü tetikleyeceği” ve “hükümetin İzmir’e büyük yatırımlar yapmasına sebep olacağı” gibi gerekçeler projeye destek verilmesinde etkili söylemler olarak saptanmış ve bu söylemlerin farklı sınıfsal kesimlerce ortak bir şekilde benimsendiği görülmüştür. Anket yapılan farklı sınıfsal konumlardan insanlar İTM projelerine destek verilmesinde gerekçe olarak ortak söylemleri benimsedikleri ortaya çıkarılmıştır. YKM ve İTM projelerini destekleyici söylemlerin benimsenme eğiliminin sınıfsal farklılaşmalara göre değişme göstermemesi, tersine sınıfsal farklılaşmaları aşan bir nitelik

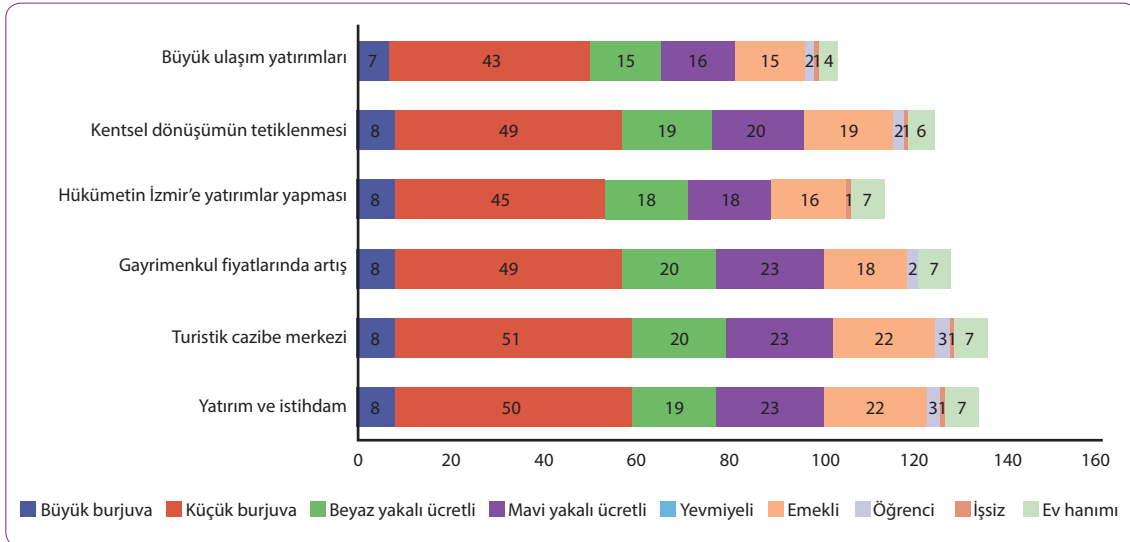


Şekil 5. Sınıfsal konuma göre YKM Projesine destek verilmesinde etkili olan söylemler (mahalle anketi, çapraz tablolama).

göstermesi bu söylemlerin baskın/hakim konumda olduğunu, söylemlerin projeleri destekleyen farklı sınıfsal kesimler açısından bir “ortak duyu” (common sense) haline geldiğini gözler önüne sermektedir. Bu çerçevede, projelere yönelik farklı sınıfsal kesimlerin desteğinin, rızasının elde edilmesinde önemli rol oynayan “yatırım ve istihdam”, “cazibe merkezi”, “turizm”, “kentsel dönüşüm” odaklı söylemlerin hegemonik bir niteliğe sahip olduğu belirtilebilir.

Hegemonik söylemler hangi mekanizmalar ile yaygınlaştırılmaktadır? Yapılan araştırma sonucunda etkili olan iki temel mekanizma saptanmıştır. İlk olarak kitle

iletişim araçlarıyla yayılan haberler, yazılar ve reklamlar; ikinci olarak ise hegemonik aktörlerin bu medya araçlarında yer alan açıklamaları belirtilebilir. Anket bulguları; YKM projesinde kitle iletişim araçlarında yer alan haberler ve yazıların, YKM alanında yapılacak gökdelen, alışveriş merkezi ve rezidanslara ilişkin reklamların, İzmir Büyükşehir Belediyesi ve inşaat şirketleri gibi hegemonik aktör konumundaki kurumların açıklamalarının projeye ilişkin görüşlerin oluşmasını sağlayan etkenler olduğunu göstermektedir. İTM projesine ilişkin görüşlerin oluşmasını sağlayan etkenler olarak; EXPO kapsamında hazırlanan yazılı ve görsel



Şekil 6. Sınıfsal konuma göre İTM Projesine destek verilmesinde etkili olan söylemler (mahalle anketi, çapraz tablolama).

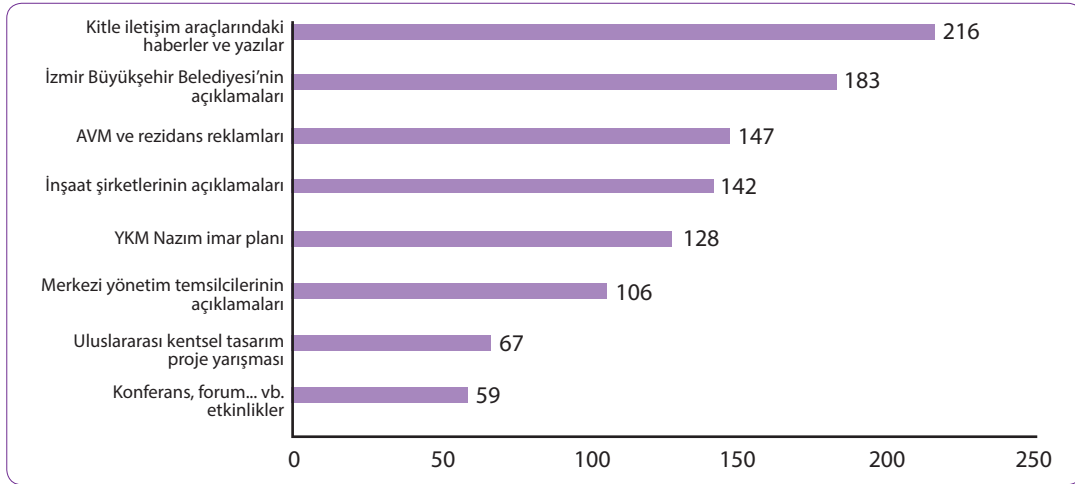
tanıtıcı dokümanlar, kitle iletişim araçlarında yer alan haberler ve yazılar, merkezi ve yerel yönetim kurumları ve yatırımcı kesimlerin açıklamaları belirtilebilir.

Anket bulguları kitle iletişim araçlarıyla yayılan haberlerin ve hegemonik konumda yer alan aktörlerin açıklamalarının projeleri destekleyici bir ortak duyu inşa edilmesindeki kilit rolünü açıklığa kavuşturmuştur. Her iki proje içinde ortak olan bu iki mekanizmanın yanısıra YKM ve İTM projelerine özgü olan ve hegemonik söylemlerin yaygınlaştırılmasında önemli rol oynayan farklı mekanizmalarda saptanmıştır. Örneğin YKM alanında gerçekleştirilecek olan rezidans, alışveriş merkezi ve gökdelenlere ilişkin reklamların projeyi destekleyici bir kamuoyu görüşünün oluşturulmasında önemli bir rolü olmuştur. YKM alanında yaşayanlarla yapılan de-

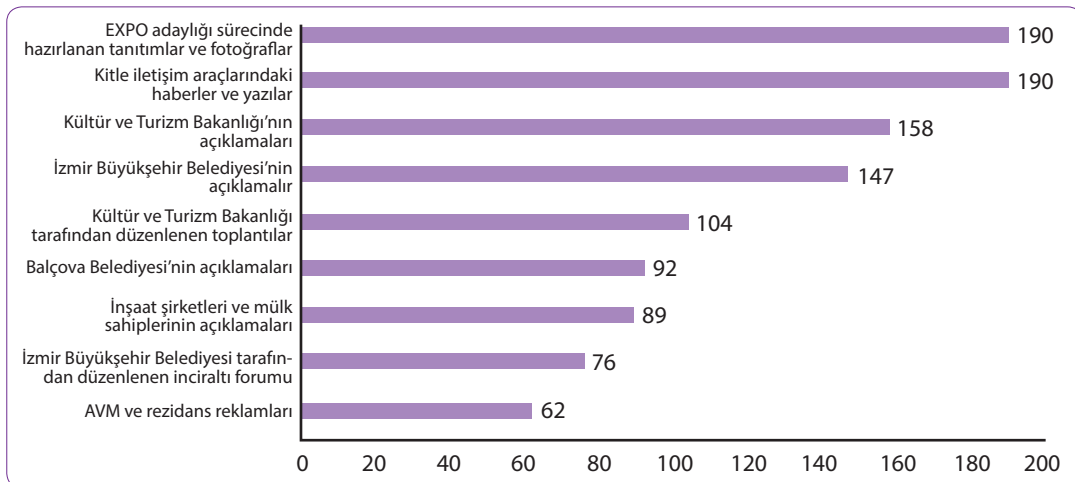
rinlemesine görüşmelerde bu reklamları gördükten sonra YKM projesine destek vermeye karar verdikleri anlaşılmıştır (Görüşülen 10; 45; 46). Ayrıca bu reklamlarla yaygınlaştırılan görsellerin, temaların ve mesajların kamuoyu görüşünün oluşumu sürecini yönlendirdiği görülmektedir. Bu reklamlarla yaygınlaştırılan ve ideolojik olarak inşa edilen mesajlarla, İzmir’de yaşayan herkesin YKM projesinden fayda sağlayacağı yönünde yanıltıcı bir görüş hakim kılınmaya çalışılmaktadır.

YKM’de Yatırımcı

“Yeni Kent Merkezi projesinin hem İzmir’de hemde Türkiye’de tanınmasında Folkart Kuleleri’nin çok büyük payı var. Folkart Kuleleri reklamı her kanalda dönüyor, her gazetede çıkıyor. İnsanlara İzmir’in yeni kent mer-



Şekil 7. YKM projesine ilişkin görüşlerin oluşmasını sağlayan etkenler (mahalle anketleri, puanlama).



Şekil 8. İTM projesine ilişkin görüşlerin oluşmasını sağlayan etkenler (mahalle anketleri, puanlama).

kezinde hem sporu sağlığı hem açık alanı hem manzara'yı hem denize nazır bir yaşama ve çalışma imkanını birlikte sunuyoruz. Daha ne olsun... Ve bizim projemiz medya aracılığıyla duyuldukça kamuoyunun ilgisi alakası desteği ve motivasyonu yeni kent merkezi projesine yönelik olarak arttı. Tabi bizim projemize yönelik olarak da herkes İzmir'i geliştiriyorsunuz, bize değer katıyorsunuz, yaşam kalitemizi arttırıyorsunuz diyor. Memnun oluyoruz."

İnciraltı Turizm Merkezi'nin kıyıda yer alan önemli bir bölümü EXPO Fuar alanı olarak belirlenmiştir. EXPO, İTM projesine yönelik kamuoyu desteğini arttırmak ve projenin yaşama geçirilmesini kolaylaştırmak için hegemonya inşa etme hedefinde bir kentsel siyasal strateji olarak kullanılmaktadır. Merkezi ve yerel yönetim kurumları, yerel sermaye örgütleri ve EXPO İzmir Yönlendirme Kurulu EXPO'yu "yatırım çekecek ve turizmi geliştirecek bir mega etkinlik" olarak lanse etmektedir. İTM projesinde hegemonik bir konum inşa etmek isteyen devlet ve sermaye aktörleri; EXPO'nun "yerel ekonomik kalkınma sürecine büyük bir ivme kazandıracığı" ve "sağlayacağı yeni istihdam olanaklarıyla farklı kesimlerin de kazanacağı" temelinde söylemler üretmektedir. Bu neo-liberal hegemonik söylemler yalnızca EXPO'ya yönelik kamuoyu desteğini arttırmak amacıyla değil aynı zamanda İTM projesine yönelik destekleyici bir ortak duyuyu hakim kılma amacıyla da yaygınlaştırılmaktadır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Uzman Yardımcısı

"İnsanlar EXPO'yu, EXPO'yla birlikte milyon dolarlarca yatırımı, turizm gelirini yeni iş olanaklarını duyunca, İnciraltı'nın planlanmasına verilen destek de arttı. Bunu İzmir Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Turizm Bakanlığı, yerel sermaye örgütleri birlikte medya gücünü kullanarak yaptı... Bu tür kamuoyu yaratma girişimlerinde medya gücü yaratmak çok önemli. EXPO diye tüm İzmir'in kamuoyuna seslenen bir büyük ölçekli etkinlikle beraber İnciraltı'nı planlama girişimi ve bu girişimi medya üzerinden duyurarak her kesimin, özellikle sivil toplum örgütlerinin de rızasını almak. Amaçlanan bu aslında."

Kitle iletişim araçları hem hegemonik söylemlerin yaygınlaştırılmasında hemde bu yaygınlaştırmayla projeleri destekleyici bir ortak duyu inşa edilmesinde kilit bir rol oynamaktadır. Özellikle İTM projesinde kitle iletişim araçları projeyi gündeme getiren ve destekleyici bir ortak duyu inşa etmek isteyen güçlü aktörlerle projeye karşı duran muhalif aktörler arasında siyasal-ideolojik bir mücadele alanına dönüşmüştür. Ancak devlet ve sivil toplumun içerisinde bulunan güçlü aktörlerin ana akım kitle iletişim araçları (ulusal kanallar ve ga-

zeteler) üzerinde etki ve kontrol güçlerinin daha fazla olduğu düşünülecek olursa haberler ve açıklamalar aracılığıyla kamuoyu görüşünü yönlendirme imkanlarının da daha fazla olduğu anlaşılacaktır.

Muhalif Aktörler ve Mücadelenin İdeolojik Karşıtlığı

Bu bölümde YKM ve İTM projelerine karşı muhalif konumda yer alan aktörler ve yürüttükleri muhalefetin ideolojik karşıtlığı değerlendirilecektir. YKM nazım imar planına dava açarak karşı konumda yer alan ancak geniş katılımlı bir muhalif kesim oluşturmayan bir grup yerel siyasetçi bulunmaktadır. Eski İzmir Büyükşehir Belediyesi Başkanı Yüksel Çakmur, onunla birlikte hareket eden ve İzmir Büyükşehir Belediyesi meclis üyelerinden oluşan yaklaşık 10 kişilik bu grup YKM alanının "jeolojik özelliklerinden dolayı yapılaşmaması gereken bir alan" olduğu ve nazım imar planı kapsamında yapılan jeolojik etütlerin yetersiz olduğu gerekçeleriyle YKM Nazım imar planına dava açmışlardır (Milliyet, 2010). Dava sonucunda plan iptal edilmiştir. Ancak sonraki süreçte İzmir Büyükşehir Belediyesi jeolojik etütlerdeki eksiklikleri tamamlayarak nazım planı onaylamış, İlçe Belediyeleri de uygulama imar planlarını hazırlamış ve proje yaşama geçirilmeye başlanmıştır. Diğer yandan projeye karşı konum alan ve dava açan bu yerel siyasetçi grubun İzmir'de geniş kitleler tarafından destek bulmadığı, projeye karşı geniş katılımlı bir muhalefet odağının oluşmadığı görülmektedir. YKM projesine karşı muhalif konuma sahip örgütlü, güçlü ve koordineli hareket eden aktörler bulunmamaktadır.

Yeni Kent Merkezi projesinin aksine İTM projesinde güçlü ve siyasal-ideolojik motivasyonlarla hareket eden muhalif bir grup bulunmaktadır. TMMOB'a bağlı meslek odaları, üniversiteler, ekolojik konularda duyarlılığa sahip sivil toplum örgütleri ve bazı sol-sosyalist partilerden oluşan bu muhalif blok İTM projesine; "kamu yararı" ve "İnciraltı'nın ekolojik niteliklerinin göz ardı edilmesi" temelinde muhalefet etmektedir. Muhalif kesimler bilimsel ölçütlere ve şehircilik ilkelerine dayalı olarak İnciraltı'nın EXPO Fuar Alanı için uygun olmadığı görüşünü ortaya koymaktadır (Cumhuriyet Ege, 2011). Bu kesimler İTM için hazırlanan planlara dava açmışlar ve 2007 ve 2009 yıllarında açılan iki dava sonucunda planlar iptal edilmiştir. İTM planlarına yönelik yürütülen muhalefet ve açılan davalarda temel karşı çıkış noktası planların "şehircilik ilkeleri ve planlama esasları"na aykırı olduğu ve hazırlanan planlarla "kamu yararına aykırı" bir şekilde "kamuya kapalı mekanlar" üretileceğidir (Görüşülenler 20; 21; 35; 44).

TMMOB Mimarlar Odası İzmir Şubesi Başkanı

*“İnciraltına geldiğimizde ise şunu görüyoruz geç-
mişte tarımsal niteliği sulak alan olma niteliğinden
dolayı çeşitli kuş türlerinin göç yolu üzerinde bulunan
bir alan merkezi yönetim ve yatırımcıların el birliğiyle
oradaki mülk sahipleri de kışkırtılarak bitirildi. Büyük
turizm yatırımcıları bu alana yöneltildi. Alandaki koru-
ma kararları üzerinde baskı oluşturdular ve kararları
değiştirebildiler... Devlet İnciraltı’nda büyük yatırımcı-
lar ve küçük mülk sahiplerinin taleplerini sürekli olarak
büyüttü ve kışkırttı. Bunun başını malesef son 10 yıldır
merkezi yönetim çekiyor... Turizm merkezi neye göre
ilan ediliyor açıklaması bunun kriteri de net ve bilimsel
açıdan doğrulanabilir değil. Bu yetki bir alanda yapı-
laşmanın kontrolünü denetimini elinde tutmak o alanı
kendi yetkisine almak için kullanılıyor. İnciraltında du-
rum böyle.”*

TMMOB Şehir Plancıları Odası İzmir Şubesi Eski Başkanı

*“İzmir benim siyasi olarak güçlenmek istediğim bir
yer. Ben izmiri kontrol edemiyorum. Bu inciraltı bunun
bir aracı olsun ben burada burayı imara açıp İzmir ka-
muoyuna burayı ben yaptım diyeceğim. Bana oy verin
gibi bir hava yaratacağım. Siyasi iktidar böyle bir şeyin
peşinde tabi. Ama İnciraltı’nda ciddi bir toplumsal mu-
halefet var burada taşta çarptılar. Bakanlık şunu zan-
netti ben burayı planlarım ve yatırımcının taleplerini
karşılarım diye bakıyordu. Ama buranın geçmişinde si-
yasi içerikli bir toplumsal mücadele var, bir çatışma var
ve bunun üstesinden gelmeleri öyle kolay değil.”*

İnciraltı Turizm Merkezi projesine karşı yürütülen
muhalefet karşısında güçlü devlet ve sermaye aktörleri
EXPO kapsamında bir özel yasa çıkartarak projenin ya-
şama geçirilmesi sürecini kolaylaştırmayı hedeflemiş-
lerdir. Bu amaçla 2012 yılında çıkarılan 6324 sayılı “İz-
mir EXPO Alanı Hakkında Kanun” ile İTM’nin önemli bir
bölümü EXPO alanı olarak tanımlanmış ve böylece bu
alan imar mevzuatına ait hükümlerin dışında tutularak
ayrıcalık tanınmıştır. Bu projeye özel yasa İTM projesi-
nin yaşama geçirilmesine yönelik zorlayıcı bir müdahale
mekanizması olarak da değerlendirilebilir.

Projeye özel yasalar ilk olarak İTM projesinde uy-
gulanmamıştır. 2000’li yılların başlangıcından itibaren
İstanbul’da Haydarpaşa ve Tarlabası, Ankara’da ise Ku-
zey Ankara ve Güneypark kentsel dönüşüm projelerinin
yaşama geçirilmesini kolaylaştırmak amacıyla projelere
özel yasalar kabul edilmiştir. Bu yasalarla mülkiyetin
el değişimi kolaylaştırılmış, planlama yetkileri yeniden
dağıtılmış ve meslek odaları, ilçe belediyeleri, koruma
kurulları ve Danıştay kararlarını etkisizleştirmeyi hedef-

leyen düzenlemelere gidilmiştir. Projelere karşı muha-
lefet eden toplumsal kesimler yasa gibi zorlayıcı müda-
hale mekanizmaları ile devre dışı bırakılmıştır.

İTM’de Yatırımcı

*“İzmir’de İnciraltı için özel yasa çıkması lazım. Bu
sadece İzmir için değil Diyarbakır içinde çıkacak yerel
yönetimlere dış geçiremedikleri yerlerde bu yasaları
çıkartıp bu proje alanlarına ayrıcalıklı yapılaşma hakkı
yaratmalıdır. Bu işin tek çözümü bir yasa çıkması. Biz
İnciraltı Turizm Merkezi planlaması kapsamında özel
bir yasayı kesinlikle destekleriz. Hatta odaların dava
açmasını da engelleyebilse yasa ne iyi olur. Herşey tek
elden çok hızlı biçimde yaşama geçirilsin ve planlar ta-
mamlanıp inşaat ruhsatları dağıtılmaya başlansın bu
yasa ile bizim istediğimiz bu.”*

TMMOB Şehir Plancıları Odası İzmir Şubesi Eski Başkanı

*“Başımıza ne geldiyse özel yasadandı geldi. özel yasa
nedir ayrıcalık tanımlamaktır o alana. Haydarpaşa-
da, kuzey Ankara’da çeşitli yasalarla o kentsel dön-
üşüm projelerine çeşitli ayrıcalıklar tanındı. Şimdi
İnciraltı’nda bunu yapmayı hedefliyor olabilirler... Top-
lumdaki eşitlik adalet duygusunu ortadan kaldıran bir
çözümdür özel yasa. Burada tüm ayrıcalıklar yerel ve
merkezi yönetimle sermayenin oluşturduğu koalisyona
sağlanacaktır... mesela yasayla meslek odalarının
dava açtığı gerekçe zeminini ortadan kaldıracaklar... ne
oluyor böyle demokratik olmayan bir ayrıcalık getirdin.
bunu özel yasayla getirdin... o yüzden özel yasaların tümüne
genel bir şekilde karşıyım.”*

İnciraltı Turizm Merkezi projesine muhalif konum-
da bulunan toplumsal kesimler çıkarılan EXPO Alanı
hakkında kanunun meslek odalarının İTM planlarına
karşı dava açmasını engellemek amacıyla gerçekleştiril-
miş olduğunu ve bu yasa ile İTM’de ayrıcalıklı yapı-
laşma hakları dağıtılacağını belirtmektedir (Posta Ege,
2011). İTM projesini yaşama geçirmek isteyen merkezi
yönetim projeye muhalif örgütlü toplumsal kesimlerle
uzlaşa sağlayamadığından bu kesimlerin mücadelesini
devre dışı bırakacak bir yöntem olarak EXPO Alanı Hak-
kında Kanunu zorlayıcı ve yasal açıdan meşru bir çer-
çeve olarak dayatmaktadır. Ancak böylesi bir zorlayıcı
müdahalenin toplumsal açıdan meşruiyeti ve kamu-
nun yararına sonuçlar doğuracağı tartışmalıdır.

Sonuç: Yeni Bir Kentsel Siyasal Praksis Mümkün mü?

Bu makalede BKP’ler kent planlamanın rolü ve ön-
celikleri üzerinde hegemonik bir güç inşa eden bir
neo-liberal kentleşme pratiği olarak kabul edilmiştir.

Gramsci'nin hegemonya kavramından hareketle ve Lefebvre'in "mekanın üretimi"ne ilişkin yaklaşımını kullanarak BKP'ler "mekan üretiminin hegemonik projeleri" olarak kavramsallaştırılmıştır. Mekan üretiminin hegemonik projeleri, yalnızca güçlü konumdaki devlet ve sivil toplum aktörlerinin hegemonik söylemleriyle değil aynı zamanda bu aktörlerin uzlaşılı ilişkileriyle de hakim kılınmaktadır. Ancak bu projeler yalnızca hegemonya inşa edici söylemler ve uzlaşılı ilişkileriyle değil; aynı zamanda çeşitli yasa mekanizmalarının (yeni yasalar, mevcut yasalarda değişiklikler, projeye özel yasalar, kanun hükmünde kararname, torba yasalar ...vd.) zorlayıcı araçlar olarak kullanılmasıyla yaşama geçirilmektedir. Bu makalede mekan üretiminin hegemonik projeleri olarak incelenen BKP'lere yönelik olarak; hegemonya inşa edici söylemler, uzlaşılı ilişkileri ve yasa mekanizmaları İzmir örneğinde YKM ve İTM projeleri özelinde araştırılmıştır.

Yeni Kent Merkezi projesi; yerel yönetim kurumları, yatırımcılar, yerel sermaye örgütleri, meslek odaları ve medya kurumları arasındaki uzlaşılı ilişkilerinin neo-liberal hegemonyanın inşa edilmesinde nasıl işlev gördüğünün ortaya konması açısından önemli bir örnektir. Uzlaşılı ilişkileriyle birlikte hegemonik bir konum inşa edebilen bu devlet ve sivil toplum aktörleri proje temelli bir koalisyon oluşturabilmiş ve YKM projesini yaşama geçirmek için kentsel siyasal öncelikler üzerinde hakim bir konuma sahip olmuşlardır. Bu proje temelli koalisyon sadece YKM projesine ilişkin neo-liberal bir kentsel gelişme vizyonu üzerinde uzlaşılı sağlamamış; aynı zamanda "yatırım", "istihdam", "kentsel dönüşüm" temelli söylemlerle projeye yönelik kamuoyu desteğini arttırmıştır. Kitle iletişim araçlarıyla hegemonik söylemler yaygınlaştırılmış, kalkıncı toplumsal değerleri simgeleştiren bu söylemlerle projeye geniş kitlelerin rıza göstermesi sağlanmıştır. Uzlaşılı ilişkileri ve hegemonik söylemler geniş kitlelerin toplumsal değerlerine hitap eden bir ortak duyu oluşturabilmiştir. Sonuç olarak kilit rolde bulunan meslek odaları gibi örgütlü toplumsal kesimlerin de desteğiyle YKM projesi "mekan üretiminin hegemonik projesi" haline gelebilmiş, kentsel siyasal öncelikler üzerinde neo-liberal hegemonik bir güç inşa etmiştir.

Yeni Kent Merkezi projesinin aksine İTM projesinde devlet ve örgütlü sivil toplum aktörleri arasında uzlaşılı sağlanamamıştır. Meslek odaları, ekolojik konularda duyarlılığa sahip sivil toplum örgütleri ve akademik çevreler, bazı sol-sosyalist partiler projeye karşı siyasal-ideolojik içerikli bir muhalefet geliştirmiştir. Bu muhalefete TMMOB'a bağlı meslek odaları öncülük etmektedir. Meslek odaları İTM planlarına açtıkları davalarla

planların bugüne kadar yaşama geçirilmesinin önünde durabilmişlerdir. Yerel ve merkezi yönetim kurumları, yatırımcılar ve yerel sermaye örgütleri "EXPO", "turizm", "yatırım" ve "istihdam" temelli neo-liberal söylemleri üreterek geniş kitlelerin kalkıncı toplumsal değerlerine hitap etmeye çalışsalar da başarısız olmuşlardır. Başka bir deyişle; bu güçlü devlet ve sivil toplum aktörleri İTM projesinin yaşama geçirilmesine yönelik "politik ve ideolojik bir önderlik" inşa edememişler ve örgütlü toplumsal kesimlerin muhalefeti ile karşı karşıya kalmışlardır. Bu muhalefeti aşmak ve açılan davalara etkisizleştirip İTM projesinin yaşama geçirilmesini güvence altına almak için EXPO'ya özel bir yasa (Kanun No. 6324) çıkartılmıştır. İTM alanının büyük bir bölümüne yönelik ayrıcalıklı yapılaşma hakları sağlayacak olan bu yasa İTM projesini yaşama geçirmek için kurgulanmış zorlayıcı bir mekanizma olarak yorumlanabilir. Sonuç olarak, İTM projesi özellikle örgütlü toplumsal kesimlerin rızasını elde edememiş ve "mekan üretiminin hegemonik projesi" haline gelememiş.

Büyük ölçekli kentsel projelerle, kentlerin gelişimi açısından devletin ve kentsel planlamanın rolü ve öncelikleri yeniden tanımlanmaktadır. Kapitalist güçler açısından bir tür neo-liberal hegemonya inşa etme çabası olarak da değerlendirilebilecek bu süreçte planlama; "yatırımı kolaylaştıran", "kentlin markalaşmasını ve pazarlanmasını sağlayan", "rant açısından atıl kalmış alanlara yatırım çeken", kısacası Lefebvre'in tabiriyle "kapitalizmin soyut mekanı"ni üreten bir araç rolünde yeniden tanımlanmaya çalışılmaktadır. Ancak tamda bu hegemonya inşa etme çabası ekseninde bir toplumsal mücadeleye tanık olunmaktadır. Bir yandan kapitalist devlet gücü ve sermaye planlamayı "kapitalizmin soyut mekanı"ni üreten bir rolde tanımlamaya çalışırken diğer yandan buna karşı örgütlü bazı toplumsal kesimlerin mücadelesi büyükmektedir. Taksim Gezi Parkı direnişinin gösterdiği gibi, önümüzdeki süreçte kentsel mekanı sadece değişim değeri ve rant üzerinden ele alan ve ekolojik değerleri sermayenin çıkarlarına feda eden neo-liberal hegemonyaya karşı mekanı kullanım değerini ön plana çıkaran toplumcu bir kentsel gelişme tahayyülünün nasıl kurulabileceği üzerine düşüncelerimizi ve eylemlerimizi yoğunlaştırmamız gerekiyor. BKP'lerle inşa edilen neo-liberal kentsel hegemonyaya karşı böylesi bir kentsel siyasal praksis nasıl inşa edilebilir?

Büyük ölçekli kentsel projelerin gerçekleştirilmesinde kent planlama "ekonomik büyüme"nin gerekliliklerine tabi kılınmaktadır. Ancak kent planlama kapitalist güçlerin BKP'ler aracılığıyla kendi çıkarlarını yerine getirebilecekleri bir mekanizma değildir. Planlama ka-

musal değer üretmek için kurgulanmış, kamu yararı ve toplumsal adalet arayışı içerisinde olan, mekanın kullanım değerini geliştiren bir etkinliktir. Kent planlama doğası gereği toplumsal ve mekansal adalet ve eşitliğin sağlanmasında önemli bir rol oynar. Dolayısıyla, kent planlama yeni bir kentsel siyasal praksisin inşa edileceği stratejik bir mücadele alanı olarak da değerlendirilebilir. Böylesi bir kentsel siyasal praksis BKP'lerin neo-liberal hegemonyasına karşı toplumcu bir karşı hegemonyanın nasıl geliştirilebileceğine odaklanmalıdır. Bu bağlamda harekete geçirilecek kentsel siyasal praksisin rolü anti-kapitalist bir kentsel gelişme tahayyülünü zenginleştirmek olmalıdır. Bunun için mekanın kullanım değerini savunan devrimci toplumsal güçleri harekete geçirmek; eşit, adil ve yaşanabilir kentler için yeni devrimci ütopyalar geliştirmek ve böylece toplumun tahayyül gücünü özgülleştirmek gerekmektedir.

Kaynaklar

- Bal, E., Altınörs, A., Doğmuş, O.E. (2005) "Kente Yön Veren Aktörler Temelinde İzmir Yeni Kent Merkezi Nazım Planı", Ege Mimarlık, 2005/1-53.
- Balaban, O. (2008) "İnşaat Sektörü Neyin Lokomotifini", Birikim, sayı: 270.
- Bayırbağ, M. (2009) "State rescaling, exclusion and temporality of neoliberalism: the case of Turkey", CPSA 2009 Conference, Ottawa, Canada.
- Brenner, N. and Theodore, N. (2002) "Cities and the Geographies of Actually Existing Neoliberalism", Antipode, Vol. 34, Number 3, July 2002, s. 349-379 (31).
- Forgacs, D. (2000) The Gramsci Reader: Selected Writings 1916-1935, New York University Press, New York, US.
- Gottdiener, M. (1984) "Debates on the Theory of Space: Towards an Urban Praxis", Ed.: M. P. Smith (editör) Cities in Transformation: Class, Capital, and the State, Sage Publications.
- Gramsci, A. (1971) Selection From the Prison Notebooks, London: Lawrence & Wishart.
- Harvey, D. (1985) The Urbanization of Capital, The John Hopkins University Press, Baltimore.
- Harvey, D. (1989) "From managerialism to entrepreneurialism: the transformation in urban governance in late capitalism", Geografiska Annaler Series B: Human Geography, 71 (1), s. 3-17.
- IYKMNIP (2010) İzmir Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planı ve Raporu, İzmir Büyükşehir Belediyesi, İzmir.
- İZBB (2001) İzmir Liman Bölgesi için Kentsel Tasarım Uluslararası Fikir Yarışması Yarışma Şartnamesi, İzmir Büyükşehir Belediyesi, İzmir.
- Jessop, B. (1997) "A Neo-Gramscian Approach to the Regulation of Urban Regimes: Accumulation Strategies, Hegemonic Projects and Governance", Ed.: M. Lauria (editör) Reconstructing Urban Regime Theory, Sage Publications.
- Keskinok, Ç. (1997) State and the (Re)production of Urban Space, Middle East Technical University Faculty of Architecture Press, Ankara.
- Keskinok, Ç. (2006) Kentleşme Siyasaları, Kaynak Yayınları, Ankara.
- Kipfer, S. (2002) "Urbanization, Everyday Life and the Survival of Capitalism: Lefebvre, Gramsci and the Problematic of Hegemony, Capitalism", Nature, Socialism, 13: 2, s.117-149.
- Kipfer, S. (2008) "How Lefebvre Urbanized Gramsci: Hegemony, Everyday Life, and Difference", Ed.: K. Gooewardena, S. Kipfer, R. Milgrom, C. Schmid (editörler) Space, Difference, Everyday Life: Reading Henri Lefebvre, Routledge Publications.
- KTB (2009) İnciraltı Turizm Merkezi Çevre Düzeni Planı ve Raporu, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara.
- KTB (2011) İnciraltı Turizm Merkezi Çevre Düzeni Planı ve Raporu, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara.
- Kuyucu T. and Ünsal, Ö. (2010) "Urban Transformation as State-led Property Transfer: An Analysis of Two Cases of Urban Renewal in Istanbul", Urban Studies, vol. 47 no. 7, s. 1479-1499.
- MacLeod, G. and Goodwin, M. (1999) "Space, Scale and state strategy: rethinking urban and regional governance", Progress in Human Geography, v. 23(4), s. 503-527.
- Lefebvre, H. (1991) The Production of Space, Oxford: Basil Blackwell.
- Lefebvre, H. (1979) Space: Social Product and Use Values, Critical sociology: European perspectives, s. 285-295.
- Lefebvre, H. (1976) The Survival of Capitalism, Parsi: Antihropos.
- Logan, J. and Molotch, H. (1987) Urban fortunes: the political economy of place, Berkeley, CA: University of California Press.
- Penpecioglu, M. (2011) "Kapitalist Kentleşme Dinamiklerinin Türkiye'deki Son 10 Yılı: Yapılı Çevre Üretimi, Devlet ve Büyük Ölçekli Kentsel Projeler", Birikim, sayı: 270.
- Penpecioglu, M. (2012) "The Political Construction of Urban Development Projects: The Case of Izmir", Basılmamış Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, Turkey.
- Smith, N. (1987) Commentary: Gentrification and the Rent Gap, Annals of Association of American Geographers, vol. 77, no. 3, s. 462-465.
- Smith, N. (2002) "New Globalism, New Urbanism: Gentrification as Global Urban Strategy", Ed.: N. Brenner & N. Theodore (editörler) Spaces of Neoliberalism: Urban Restructuring in North America and Western Europe, s. 80-103, Blackwell.
- Stoker, G., and Mossberger, K. (2001) The Evolution of Urban Regime Theory: The Challenge of Conceptualization, Urban Affairs Review, July 1, 2001; 36(6): s. 810 - 835.
- Stone, C. (1989) Regime politics: Governing Atlanta, 1946-1988, University Press of Kansas.
- Swyngedouw, E., Moulaert, F. and Rodriguez, A. (2002) "Neo-liberal urbanization in Europe: large-scale urban development projects and the new urban policy", Antipode, 34 (3), s. 542-577.
- Şengül, T. (2000) "Radikal Kent Kuramları Üzerine Eleş-

- tirel Bir Değerlendirme: Alternatif Bir Yaklaşım Doğru”, Amme İdaresi Dergisi, Mart 2000, c.33, sayı:1, s. 27-58.
33. Şengül, T. (2009) Kentsel Çelişki ve Siyaset: Kapitalist Kentleşme Süreçlerinin Eleştirisi, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, İmge Yayınevi, Ankara.
34. Şengül, T. (2012) “Türkiye’de Kentleşmenin Dönemlenmesi”, Ed.: B. Duru & F. Alpaya (editörler) 1920’den Günümüze Türkiye’de Toplumsal Yapı ve Değişim, Phoenix Yayınevi, Ankara.
35. Turan, M. (2009) Türkiye’de Kentsel Rant: Devlet Mülkiyetinden Özel Mülke, Tan Kitabevi Yayınları.
36. Türkün, A. (2011) Urban Regeneration and Hegemonic Power Relations, International Planning Studies, Vol. 16, Number 1, pp. 61-72 (12).
37. Uzun, N. (2006) “Yeni Yasal Düzenlemeler ve Kentsel Dönüşüme Etkileri”, Planlama, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, 2006/2 Sayı 36, pp. 49-52.

İnternet Kaynakları

1. Cumhuriyet Ege (2011) “Odalardan plana itiraz”, <http://www.spoizmir.org/yere/30052011-cumhuriyet-egedodalardan-plana-itiraz.html> (erişim tarihi: 8 Aralık 2012).
2. Hürriyet (2007) “İzmir’de 10 milyar dolarlık gökdelen bölgesi oluşuyor”, <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/7897057.asp?gid=196&sz=57655> (erişim tarihi 8 Aralık 2012).
3. Hürriyet (2010) Ege ve İzmir için teşvik istiyoruz, <http://www.hurriyet.com.tr/eg/13801634.asp> (erişim tarihi 8 Aralık 2012).
4. IZTO (2006) “İzmir Ticaret Odasının İnciraltı ile İlgili Görüşleri”, İzmir Ticaret Odası, http://www.izto.org.tr/IZTO/TC/DuyuruEtkinlik/Kentsel+%C3%87a%C4%B1%C5%9Fma+ve+P+ojelerimiz/_iztoinciralti.htm (erişim tarihi 3 Aralık 2012).
5. Kanun No. 6324, “İzmir EXPO Alanı Hakkında Kanun”, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6324.pdf> (erişim tarihi 3 Aralık 2012).
6. Milliyet (2010) “Yine Dava Açtı”, <http://www.milliyet.com.tr/yine-davaacti/eg/haberdetay/24.12.2010/1330298/default.htm> (erişim tarihi 8 Aralık 2012).
7. Posta Ege (2011) “Özel yasaya itiraz ve destek”, <http://www.spoizmir.org/yere/posta-eg/11052011-zel-yasaya-traz-ve-destek.html> (erişim tarihi 3 Aralık 2012)
8. TÜİK, Çeşitli Yıllara İlişkin Bina Sayımı Verileri, <http://www.tuik.gov.tr> (erişim tarihi 5 Kasım 2012).
9. Yeni Asır, 2011 EXPO 2020’de hedef 30 milyon ziyaretçi, <http://www.yeniasir.com.tr/KentHaberleri/2011/05/28/expo-2020de-30-milyon-ziyaretci-bekliyoruz> (erişim tarihi 11 Aralık 2012).

Derinlemesine Görüme Listesi

- Görüşülen 1:** İzmir Büyükşehir Belediyesi Başkanı*
- Görüşülen 2:** İzmir Büyükşehir Belediyesi Eski İmar ve Şehircilik Daire Başkanı
- Görüşülen 3:** İzmir Büyükşehir Belediyesi, Şehir Plancısı 1
- Görüşülen 4:** İzmir Büyükşehir Belediyesi, Şehir Plancısı 2

- Görüşülen 5:** Konak Belediyesi, Şehir Plancısı
- Görüşülen 6:** Bayraklı Belediyesi, Şehir Plancısı
- Görüşülen 7:** Balçova Belediye Başkanı
- Görüşülen 8:** Bahçeleraarası Mahallesi Muhtarı
- Görüşülen 9:** Ege Mahallesi Muhtarı
- Görüşülen 10:** Bayraklı Mahallesi Muhtarı
- Görüşülen 11:** Kültür ve Turizm Bakanlığı, Üst Düzey Bürokrat 1
- Görüşülen 12:** Kültür ve Turizm Bakanlığı, Üst Düzey Bürokrat 2
- Görüşülen 13:** Kültür ve Turizm Bakanlığı, Uzman
- Görüşülen 14:** Kültür ve Turizm Bakanlığı, Uzman Yardımcısı
- Görüşülen 15:** İzmir Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, Şehir Plancısı
- Görüşülen 16:** İzmir Valisi *
- Görüşülen 17:** İzmir Kalkınma Ajansı, Uzman
- Görüşülen 18:** Şehir Plancıları Odası, Genel Merkez - Başkan
- Görüşülen 19:** Şehir Plancıları Odası, İzmir Şubesi Eski Başkanı
- Görüşülen 20:** Şehir Plancıları Odası, İzmir Şubesi Başkanı
- Görüşülen 21:** Mimarlar Odası, İzmir Şubesi Başkanı
- Görüşülen 22:** Jeoloji Mühendisleri Odası, İzmir Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi
- Görüşülen 23:** Jeofizik Mühendisleri Odası, İzmir Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi
- Görüşülen 24:** İzmir Ticaret Odası, Şehircilik Oda Mülkleri ve İnşaat Müdürü
- Görüşülen 25:** Ege Ekonomiyi Geliştirme Vakfı, Yönetim Kurulu Üyesi
- Görüşülen 26:** Yeni Kent Merkezi Proje Alanında, Yatırımcı 1
- Görüşülen 27:** Yeni Kent Merkezi Proje Alanında, Yatırımcı 2
- Görüşülen 28:** Yeni Kent Merkezi Proje Alanında, Yatırımcı 3
- Görüşülen 29:** Yeni Kent Merkezi Proje Alanında, Yatırımcı 4
- Görüşülen 30:** ITM Proje Alanında, Yatırımcı 1
- Görüşülen 31:** ITM Proje Alanında, Yatırımcı 2
- Görüşülen 32:** Adalet ve Kalkınma Partisi, İzmir İl Başkanlığı Yönetim Kurulu Üyesi
- Görüşülen 33:** Cumhuriyet Halk Partisi, İzmir İl Başkanlığı Yönetim Kurulu Üyesi
- Görüşülen 34:** Özgürlük ve Dayanışma Partisi, İzmir İl Başkanlığı Yönetim Kurulu Üyesi
- Görüşülen 35:** Dokuz Eylül Üniversitesi, Akademisyen 1
- Görüşülen 36:** Dokuz Eylül Üniversitesi, Akademisyen 2
- Görüşülen 37:** İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Akademisyen
- Görüşülen 38:** İzmir Ekonomi Üniversitesi, Akademisyen
- Görüşülen 39:** Cumhuriyet Gazetesi, İzmir Bürosu Muhabiri
- Görüşülen 40:** Yeni Asır Gazetesi, Haber Şefi
- Görüşülen 41:** İnciraltı-Bahçeleraarası Tabiatını Güzelleştirme ve Değerlendirme Derneği, Dernek Üyesi
- Görüşülen 42:** Balçova Arsa Mağdurları ve İnsan Dayanışma Derneği, Dernek Üyesi
- Görüşülen 43:** İzmir Barosu, Kentleşme ve Çevre Komisyonu Üyesi
- Görüşülen 44:** Ege Çevre ve Kültür Platformu Derneği, Dernek Üyesi

Görüşülen 45: Ege Mahallesiinde Yaşayan Mülk Sahibi Hanehalkı Üyesi

Görüşülen 46: Ege Mahallesiinde Yaşayan Kiracı Hanehalkı Üyesi

Görüşülen 47: Bahçelerarası Mahallesiinde Yaşayan Mülk Sahibi Hanehalkı Üyesi

Görüşülen 48: Korutürk Mahallesiinde Kiracı İşyeri Sahibi

* İzmir Büyükşehir Belediyesi Başkanı ve İzmir Valisi'ne ait deşifreler kamuya açık toplantı ses kayıtlarından elde edilmiştir.

Not: Derinlemesine görüşmeler Şubat 2010 ve Ağustos 2011 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Görüşülenlere ait kişisel bilgiler ve şirket isimleri araştırmanın etik ilkeleri çerçevesinde gizlenmiştir.

Anahtar sözcükler: Büyük ölçekli kentsel proje; hegemonik proje; İzmir; mekanın üretimi; neo-liberal hegemonya.

Key words: Large-scale urban projects; hegemonic project; İzmir; production of space; neo-liberal hegemony.



Ankara-Altındağ Tepesi Gecekondu Bölgesi'nde Mekansal Ayrışmanın Gözlenmesine Yönelik Bir Araştırma

Research Regarding Observation of Spatial Segregation in Ankara-Altındağ Hill Squatter Region

Yasin BEKTAŞ,¹ Ceyhan YÜCEL²

Türkiye'de özellikle 1950'li yıllardan sonra, büyük kentlerimize doğru başlayan büyük ölçekli göçler, kentlerin göçe hazırlıklı olmaması nedeniyle, mekansal ve toplumsal boyutta birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Özellikle 1980'li yıllarda, kırdan kente göç eden nüfus gruplarının bu sorunlara bağlı olarak kentle bütünleşemedikleri görülmüştür. Kente enformel kanallarla yerleşen bu gruplar, zamanla kent bütününde sosyal ve ekonomik boyutta farklılaşmaktadır. Büyük kentlerde, büyük ölçekli göçün yerleşme biçiminin oluşturduğu kentsel sorunlar, sosyo-ekonomik farklılıklar ve göç niteliğinin değişmesi mekansal ayrışmayı yaratmaktadır. Kentlerdeki kaynakların kıtlığı ve yerel üstü kurumların, kentin formal kesimlere yaptığı uygulamalar, kent bütününde kentsel eşitsizliği oluşturmuş ve ayrışmayı daha da hızlandırmıştır. Bu çalışma enformel gelişim gösteren Ankara-Altındağ Tepesi Gecekondu Bölgesi'nde göç hareketleri sonucunda oluşan sosyal, ekonomik ve mekansal eşitsizliklerle ortaya çıkan ayrışmalar üzerinde odaklanmayı amaçlamaktadır. Çalışmada mekansal ayrışma, fiziksel ve toplumsal boyutta olmak üzere iki düzlemde incelenmiştir. Çalışma kapsamında araştırma alanına ilişkin nicel ve nitel verilerin yanı sıra, yerel ve yerel-üstü düzlemde derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu yönetime bağlı olarak, bölgede ayrışmayı ortaya çıkaran nedenlerin belirlenmesi sağlanmıştır.

The large-scale migrations towards large cities that occurred in Turkey after the 1950s have brought about many spatial and social problems. The massive migrant populations moving from rural areas to cities cannot be integrated with the city completely due to these problems. These groups, which settle in the city through informal channels, differentiate in social and economic dimension throughout the city in the course of time. Urban problems caused by the settlement pattern of the large-scale migration in large cities, socio-economic differences and the change of migration quality constitute the spatial divergence. The scarcity of sources in cities and applications performed by upper local institutions on the formal section of the city have created urban inequality throughout the city and accelerated the divergence even further. This study aims to focus on divergences, which occur as a result of the migration movements and are caused by social, economic and spatial inequalities on the area of Ankara-Altındağ Hill Squatter Region. Within the scope of this objective, we examined the spatial segregation as both a physical and a social issue using quantitative and qualitative data. The spatial segregation in Eski Altındağ was followed profoundly in two stages as local plane and supra-local plane, with the help of interviews.

¹Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Şehircilik Anabilim Dalı, İstanbul;

²Erciyes Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Şehircilik Anabilim Dalı, Kayseri.

¹Department of City and Regional Planning, Yıldız Technical University, İstanbul;

²Department of City and Regional Planning, Erciyes University, Kayseri, Turkey.

Başvuru tarihi: 23 Mart 2013 (Article arrival date: March 23, 2013) - Kabul tarihi: 26 Ağustos 2013 (Accepted for publication: August 26, 2013)

İletişim (Correspondence): Yasin BEKTAŞ, **e-posta (e-mail):** bektasyn@gmail.com

© 2013 Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi - © 2013 Yıldız Technical University, Faculty of Architecture

Giriş

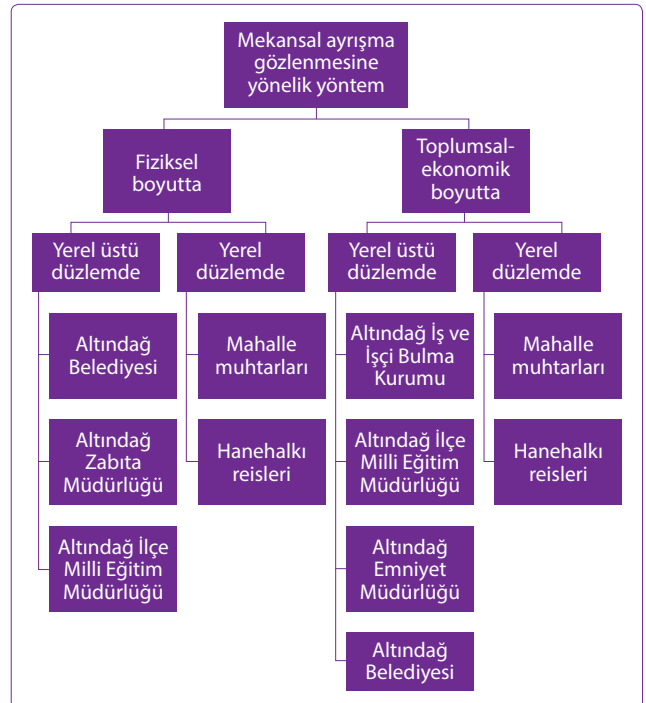
İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Türkiye hızlı bir kentleşme sürecini geçirmiş ve kırsal alanlarda maki-neleşme sürecini yaşamıştır. 1960'lı yıllarda planlı kal-kınma sürecine girildiğinde, kırsal alanlardan kentlere yaşanan göçler dikkate alınarak, kentlerde ortaya çıkan sorunların çözümü için çabalar ortaya konmuştur. Kırdan kente gelen grupların, formel yerleşme biçiminde konut edinmeleri kolay olmamıştır. Kente sonradan gelenler, gecekondu olgusunu ortaya çıkararak kente uyum sağlamaya çalışmışlardır. Bu grupların iş ve konut bulma zorlukları yanında kültür farklılığı nedeniyle ya-şadıkları uyum sorunları bu göç sürecinin anlaşılmasını ve göç edenlerin kentte yaşamlarını nasıl sürdürdükle-rinin ele alınmasını gerektirmiştir.¹

Metropol kentlerimize doğru kısa zamanda gerçek-leşen büyük ölçekli göçler kentlerimizde birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Cumhuriyet'in kuruluşuyla başkent seçilmesinden sonra Ankara, Anadolu'da bir merkez konumuna gelmiş ve hızlı kentleşme sürecini yaşamıştır. Ankara İli 1927 yılındaki 404.581 kişilik nü-fusu ile nüfus büyüklüğü açısından İstanbul, İzmir ve Konya'dan sonra büyüklük itibarıyla dördüncü sırada yer almaktadır. Ankara özellikle başkent seçildikten sonra, büyük ölçekli göçlerin de etkisiyle girdiği hızlı kentleşme süreci sonunda giderek büyümeye başla-mıştır.² Özellikle 1940'lı yıllardan sonra başlayan göçler sonucunda, kentte enformel yerleşim bölgeleri ilk ola-rak Altındağ Bölgesi'nde oluşmaya başlamıştır. Kentle-rimize göçle gelen bu grupların formel olarak kentte konut edinmeleri kolay olmamıştır. Enformel olarak yerleşen bu gruplar kentte gecekondu bölgelerini oluş-turmuştur. Bazı gecekondu bölgelerinde zamanla orta-ya çıkan gerek fiziksel (teknik alt yapı, enformel yerleşim, mülkiyet vb.) gerekse sosyal sorunlar (eğitimsizlik, kentsel suç, ortak yaşam vb.) zamanla kent bütününde gerilimlere ve ayrışmalara neden olmuştur.

Bu çalışma;³ metropol kentlerde kısa sürede gerçek-leşen büyük ölçekli göçlerin neden olduğu ve yerleşme biçiminin şekillendirdiği sosyo-ekonomik farklılıklar ve 1980 sonrası süreçte göç niteliğinin değişiminden kay-naklanan mekansal ayrışmalar üzerinde durmaktadır. Araştırma; aynı gecekondu bölgesi üzerinde yaşayan

insanların, Ankara-Altındağ Tepesi Gecekondu Bölgesi⁴ özelinde yaşadığı kentsel sorunlar üzerinde odaklan-makta ve Altındağ Tepesi Gecekondu Bölgesi'nin An-kara kent mekanındaki ve kendi içindeki ayrışmasını gözlemlemeyi amaçlamaktadır.

Altındağ Tepesi Gecekondu Bölgesi'nde gerçekleştirilen alan araştırması toplam 12 mahalleyi kapsamaktadı. Araştırma kapsamında mekansal ve sosyal ayrışmaya yönelik gözlemlerde bulunabilmek için, yerel ve yerel üstü düzlemde olmak üzere iki aşamada "Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Yöntemi" ve "Kar Topu Örnek-leme Yöntemi" ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler 2011 Mart ve Nisan ayı içerisinde yerel düzlemde top-lam 52 kişi ile gerçekleştirilmiş (40 kişi gecekondu hanereisi, 12 kişi mahalle muhtarı) ve her mahalleden en az 3-4 kişi ile görüşme sağlanmıştır. Özellikle ayrış-ma süreçlerinin daha iyi anlaşılabilmesi için, bu alanda doğmuş, büyümüş olan hanereisleri tercih edilmiştir. Gecekonduya yaşayan hanehalkının sosyal ve ekono-mik özellikleri belirlenmiş ve burada yerleşme ve yaşa-ma nedenleri, yaşam koşulları ve kentin diğer bölgeleri ile ilişkileri araştırılmıştır. Çalışmada ayrıca alandaki yetkili kurum-kuruluş istatistikleri ve yerinde yapılan tespitler de kullanılmıştır. Yerel üstü düzlemde ise Al-tındağ Belediyesi, Altındağ İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Altındağ İş ve İşçi Bulma Kurumu ve Altındağ İlçe Mer-kez Karakolu'ndan yetkili toplam 5 kişiyle görüşülmüş-tür (Şekil 1).



Şekil 1. Görüşme yapılan birimler.

¹ Tekeli, 2006.

² Görmez, 2004.

³ Bu makale 2011 yılında Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tarafından kabul edilen yüksek lisans tezinden üretilen, orijinal bir çalışmanın ürünüdür.

⁴ Eski Ankara kenti merkezinin yanında boş, denetimsiz ve plan dışı bırakılmış alanların başında kuşkusuz Altındağ Tepesi gelir. Bu alan yüksekliği nedeniyle eşik oluşturduğu için yerleşme dışı bırakılmıştır. Kent merkezine yakınlığı, plan dışı bırakılmış olması vb. nedenlerle Ankara'daki ilk gecekondu oluşumu bu bölgelerde gözlenmiştir (Şenyaplı, 2004).

Mekansal Ayrışma Kavramı

Mekansal ayrışma genel bir bakışla “iki veya daha fazla grubun kent ortamının farklı bölümlerinde birbirinden ayrı yaşama derecesi” olarak tanımlanmakta⁵ ve farklılaşma göstergesiyle ölçülen nüfus topluluklarının eşitsiz bir biçimde mekansal dağılımını ifade etmektedir.⁶ Bu yaklaşımlarda sosyal toplulukların mekanda dağılımını etkileyen faktörün büyük toplumsal değişimler olduğu savunulmaktadır.⁷

Mekansal ayrışma kavramı, etnik-ırk temelli açıklayan ve sosyo-ekonomik özelliklere bağlı açıklayan yaklaşımlar olarak sınıflandırılabilir. Massey ve Denton tanımına göre ayrışma, yoksulluğu oluşturan faktörler olarak tanımlanmakta ve ırk-sınıf ayrışmalarıyla birbirine bağlı olduklarını belirtmektedir.⁸ Johnston tanımına göre ise mekansal ayrışma; geniş bir nüfus içinde, alt grupların yerleşim ayrışmasını ifade eder ki; bu alt gruplar öncelikli olarak dini inançları veya gelir durumu, etnik köken, ırksal gruplarla ilişkilendirilerek mekansal ayrışmayı tanımlamaktadır.⁹ Johnston, kentsel mekanda nüfusun eşitsiz bir şekilde dağılımının ayrışma derecesini artıracaklarını savunmaktadır.¹⁰

Jurgen ise ayrışmanın şiddetini belirleyen üç ana etmen olduğunu savunmaktadır. Bunlar gelirden eşitsizlik, eğitimde eşitsizlik ve ayrımcılıktır. Jurgen, sosyal grupların kent alanı içerisinde eşit olmayan bir şekilde dağılmasına dikkat çekmiş, ayrışmayı oluşturan süreçleri, makro düzey ve mikro düzey olmak üzere ikiye ayırmıştır (Şekil 2).^{11,12}

Bu şemada makro düzeyde sosyal eşitsizliğin konut alanlarına yansımalarıyla oluşan ayrışma, mikro düzeyde ise gelir düzeyi, yaşam tarzı, etnik ve dinsel gruplar üzerinden ortaya çıkan ayrışma ortaya konmaktadır.¹³

Işık ve Pınarcıoğlu mekansal ayrışmayı “...ekonomik, sosyo-ekonomik, kültürel ya da etnik temellerde tanımlanabilecek bir grubun kendi iradesiyle ya da kendi iradesi dışında mekanda bir araya gelmesi” olarak

tanımlamakta; insanların kendi istekleriyle gönüllü olarak toplumdan ayrışmalarının söz konusu olduğu gibi, toplumsal dışlanma yoluyla ve gönülsüz bir araya gelme zorunluluğu sonucunda da mekansal ayrışmanın oluşabileceğine dikkat çekmektedirler. Mekansal ayrışma süreci insanların kendilerine benzer özellik gösteren insanlarda belli bir zaman ve mekan da bir arada yaşamalarının ortak sonuçlarıyla ilgilidir. Grupların ekonomik, kültürel ve etnik farklılaşma derecesi ile aralarında kurmak istedikleri sosyal ilişkilerin büyüklüğü, mekansal ayrışmanın ölçüsünü de belirlemektedir. Mekansal ayrışmayı oluşturan asıl etmen, toplumsal grupların konut piyasası ile kurdukları ilişkiler olarak tanımlanmaktadır.¹⁴

Firman'a göre, mekansal ayrışmanın en belirgin nedenlerinden biri, kentteki gruplar arasındaki sosyo-ekonomik farklılıklardır.¹⁵ Van Kempen ve Özüekren'e göre, kentteki grupların mekanı aşırı ve az temsiliyeti bu iki grup arasında ayrışmayı ortaya çıkarmaktadır.¹⁶ Örneğin, bu grupların, mekanı aşırı temsili bu grupların kendi içlerine kapanmasına, bu da kentte diğer gruplar arasında mekansal ayrışmaya neden olabilmektedir.

Yukarıda tartışılan teoriden biraz daha farklı bir açıklamayı Falah üç teori ile yapmaktadır. Bunlardan ilki “Sınıf Teorisi”dir. Bu teori mekansal ayrışmayı sosyo-ekonomik sınıfların bir göstergesi olarak tanımlamaktadır. İkincisi ise “Kendini Ayrıştırma”dır. Bu teori, aynı grup insanların bir arada yaşamayı tercih etmelerinin bir sonucu olarak mekansal ayrışmayı tanımlamaktadır. Örneğin, ABD olduğu gibi beyaz insanların kendi gruplarının baskın olduğu alanlarda yaşamak istemelerinin sonucunda mekansal ayrışma oluşmaktadır. Son teori ise “Ayrımcılık Teorisi”dir. Bu teori de ayrımcılık mekansal ayrışmayı oluşturan temel faktör olarak görülmektedir. Örneğin, ABD’de siyah insanların gelir düzeyleri ve yaşam biçimleri buna izin verse bile belirli mahalleler de yaşamaları engellenmektedir.¹⁷

Planlama yazınında mekansal ayrışmanın üçüncü dünya kentlerinde, üç farklı biçimde ortaya çıktığı savunulmaktadır. Yapılaşmış çevreler olarak kentlere bakıldığında tarihsel alan, modern alan, planlı gelişen



Şekil 2. Ayrışmanın makro ve mikro modeli.¹²

⁵ Massey ve Denton, 1988, s.282 aktaran Sykora, 2009, s.419.

⁶ Massey ve Denton, 1993 aktaran Sykora 2009.

⁷ Sykora, 2009.

⁸ Massey ve Denton, 1993 aktaran Musterd, 2003.

⁹ Johnston vd., 1983 aktaran Firman, 2004.

¹⁰ Johnston vd., 1986 aktaran Van Kempen ve Özüekren 1998.

¹¹ Jurgen, 1998.

¹² Jurgen, 1998.

¹³ Jurgen, 1998.

¹⁴ Işık ve Pınarcıoğlu, 2009b, s.399.

¹⁵ UNCHS,2002 aktaran Firman, 2004.

¹⁶ Marcuse ve Van Kempen, 2000a aktaran Firman 2004.

¹⁷ Falah, 1996 aktaran Firman, 2004.

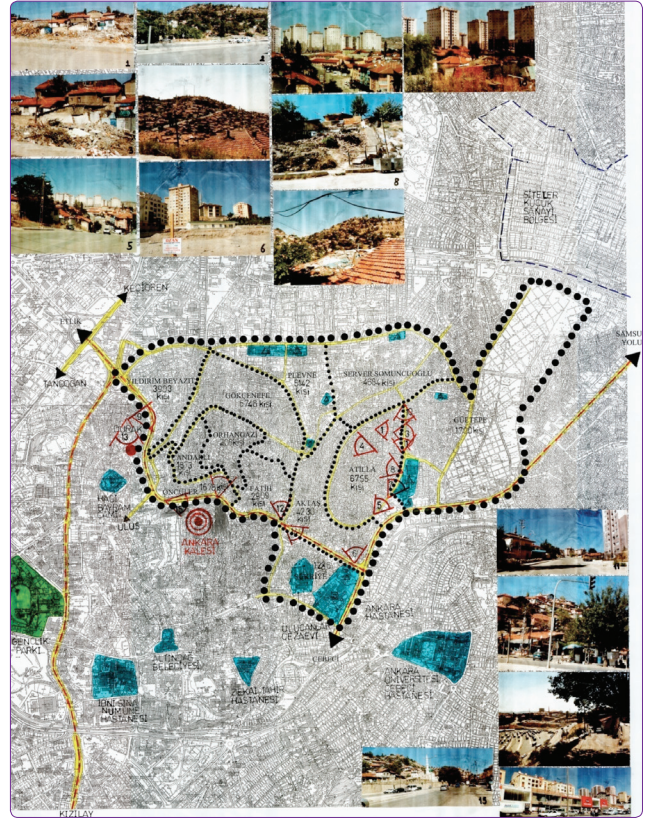
alanlar, enformel gelişen alanlar ve çöküntü alanları gibi alanlar oluştuğu görülmektedir. Kentsel kamu hizmetleri (Eğitim, Sağlık, Ulaşım vb.) ve bu hizmetleri elde edilmesinde yaşanan eşitsizlikler de bu alanlar arasındaki kentsel eşitsizlikleri göstermektedir. Ayrıca toprağı kullanım hakkına bağlı olarak ayrışmalar oluşabilmektedir. Bunlar modern mülkiyetin dışında gelişen hisseli ifraz, gecekondulu, ruhsatsız yapılaşma gibi gelişen kent parçalarıdır.¹⁸

Özetle; mekansal ayrışmaya yönelik belirlemeler ve tanımlamalar başlıca etnik ve ırk temelli olarak ya da sosyo-ekonomik temelli olarak yapılmaktadır. Bu araştırmada mekansal ayrışma, incelenen Altındağ Tepesi Gecekondulu Bölgesi'nin özellikleri bağlamında fiziksel ve sosyo-ekonomik özellikler kapsamında ele alınmaktadır. Fiziksel boyutta, özellikle kentte planlı gelişim gösteren formal alanlar ile enformel gelişim gösteren alanlar arasında, kentsel kamu hizmetlerini elde edebilmelerindeki eşitsizlikler; sosyo-ekonomik boyutta ise eğitimde ve gelirmede eşitsizlik, göç ve yerleşme biçimi, yaşam biçimi ve bütünleşememe üzerinde durulmaktadır.

Hızlı Kentleşme Süreci ve Gecekondulu Oluşumunun İlk Örneği Altındağ Tepesi Gecekondulu Bölgesi Tarihsel Gelişimi

Gecekondulu sorunu ülkemizde başta büyük kentleri olmak üzere, birçok kenti etkileyen en önemli kentsel sorun olmuştur. Ankara'nın başkent olmasıyla birlikte, öncelikle kent merkezi, daha sonra ise çevre semtler gecekondulu işgaline uğramıştır.¹⁹ Ankara'da büyük ölçekli göçler sonucunda, gecekondulaşma sürecinde yerleşmelerin özelliği iki yönde değişmiştir. İlk olarak kalıcılık niteliği kazanmıştır. İkinci olarak ise, arsa ve bina spekülasyonuna yol açmıştır.²⁰ Ankara'ya göçle gelen gruplar, Altındağ Tepesi Gecekondulu Bölgesi'nde imarsız yerleşim bölgelerini oluşturmuş ve gecekondulaşma başlamıştır. 1950'li yıllarda Altındağ İlçesi'nde gecekondulaşma, (Şekil 3) Aktaş, Hıdırlıktepe ve Atıfbey mahallelerinde oluşmuştur.²¹ Davis'in Birleşmiş Milletler verilerini kullanarak yaptığı "Dünyanın En Büyük 30 Mega Gecekondulu Mahallesi" araştırmasında Altındağ, 0.5 milyon gecekondulu nüfusuyla 25. sırada gösterilmektedir.²²

Ankara İli ve Altındağ İlçesindeki nüfus değişimleri incelendiğinde özellikle iki kırılma dönemi dikkat çekicidir. Bunlardan ilki olan 1960-1970 yılları arası dönem-



Şekil 3. Eski-Altındağ yerleşim bölgesinin Ankara kent içerisindeki tanıtımı.⁴³

de Ankara nüfusu 1.6 katına çıkmıştır. Bu yıllar arasında Altındağ İlçesinin nüfusu ise 2.2 katına çıkmıştır. İkinci kırılma dönemi olan 1970-1980 yılları arasında ise Ankara nüfusu 1.4 katına çıkmıştır. Bu yıllar arasında Altındağ İlçesi ise 1.8 katına çıkmıştır. Veriler Ankara'nın özellikle bu yıllar arasında büyük ölçekli göç aldığını kanıtlamaktadır. 1970-1980 yılları arasındaki göçün %34'ünü Altındağ İlçesi almıştır (Tablo 1).²³

Ankara ili ve Altındağ İlçesi nüfus değişimlerinin 10'ar yıllık dönemde basit endeksine²⁴ göre Ankara'nın nüfusu toplamda 5 kat büyümüştür. Altındağ ilçesi ise, 1980 yılına gelindiğinde 4 kat büyümüş, 2010 yılına kadar ise büyüme hızı 2 kat düşmüştür. Bu veri özellikle Altındağ İlçesi'nin 1960-1980 yılı döneminde ciddi bir büyüme hızıyla karşı karşıya olduğunu göstermektedir (Şekil 4, Şekil 5).^{25,26}

¹⁸ Balbo, 1993 aktaran Evren, 2007. ²¹ Bezioğlu, vd. 2000.

¹⁹ Bezioğlu, vd. 2000.

²² UN Habitat, 2003, Davis, 2007.

²⁰ Kiray, 1982.

²³ www.tuik.gov.tr (Erişim tarihi:7 Nisan 2011).

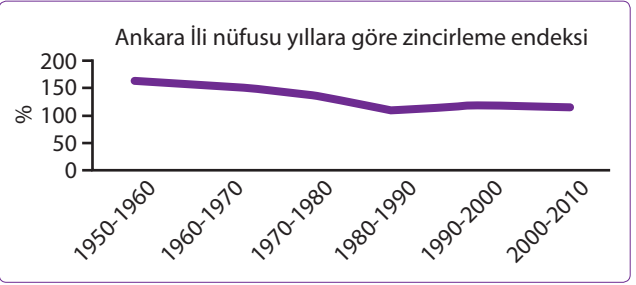
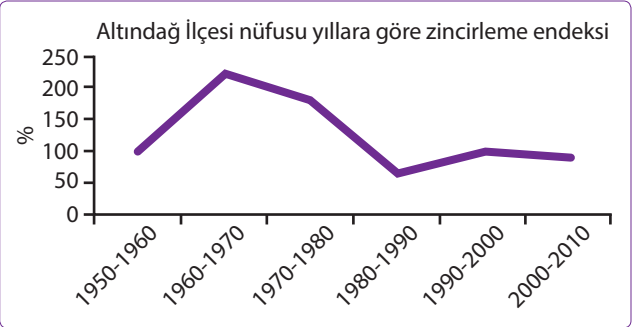
²⁵ www.tuik.gov.tr (Erişim tarihi:07.04.2011). Ankara İli yıllara göre nüfusundan hesaplanmıştır.

²⁴ Basit endeks, bir değişimde meydana gelen değişimin (seçilen bir başlangıç yılına oranlanarak) görülmesi sağlanır. (Ökten, A. 2010-2011 Güz Dönemi, Analiz Yöntem ve Teknikleri, Ders Notları).

²⁶ www.tuik.gov.tr (Erişim tarihi: 7 Nisan 2011). Ankara İli yıllara göre nüfusundan hesaplanmıştır.

Tablo 1. Ankara ili ve Ankara-Altındağ İlçesi yıllara göre nüfusu²³

Yıl	Ankara İli yıllara göre nüfusu	Yıl	Ankara-Altındağ İlçesi yıllara göre nüfusu
1950	819693 kişi	1950	157242 kişi
1960	1321380 kişi	1960	159264 kişi
1970	2041658 kişi	1970	348254 kişi
1980	2854689 kişi	1980	624313 kişi
1990	3236626 kişi	1990	422668 kişi
2000	3977800 kişi	2000	407101 kişi
2010	4641256 kişi	2010	365920 kişi

**Şekil 6.** Ankara İli nüfus değişimi zincirleme endeksi.²⁹**Şekil 7.** Altındağ İlçesi nüfus değişimi zincirleme endeksi.³⁰

endeksi ise, 1950-1970 ve 1990-2000 yılları arasında büyüme hızında artış göstermektedir (Şekil 6, Şekil 7).^{29,30}

1940-1950 yılları arasındaki dönemde Ankara'da üç ana eksenle gecekondu gelişimi dikkat çekmektedir. Bu eksenlerden birincisi, kalenin kuzeyinde bulunan Altındağ, Hıdırlık tepe üzerindeki ve çevresinde gelişen Altındağ, Atıf Bey, Yenidoğan Mahalleleri ve Telsizler bölgesidir. Toplam 460 ha büyüklüğünde olan ve %67'si gecekondu kaplı olan bu alanda 1948 yılında yaklaşık 40-60.000 nüfusun yaşadığı belirtilmiştir.³¹ 1940-1950 yılları arasındaki dönemde Ankara'da oluşan gecekondu mahalleleri içerisinde özellikle Altındağ'daki yüksek gecekondu sayısı dikkat çekmektedir. Ankara'nın 1945 yılındaki gecekondu sayıları şu şekildedir: Altındağ 14.116, Atıf bey 7.354, Aktaş 2.353, Yenidoğan 9.053, Yenihayat 4396 adet.³²

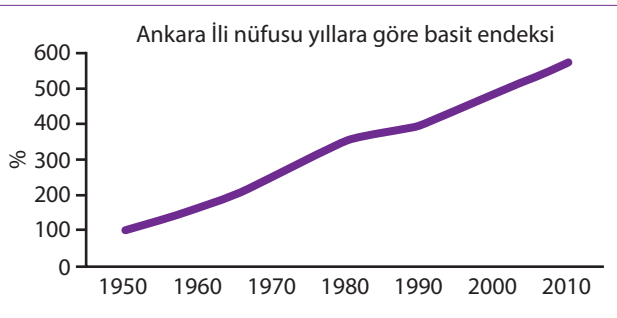
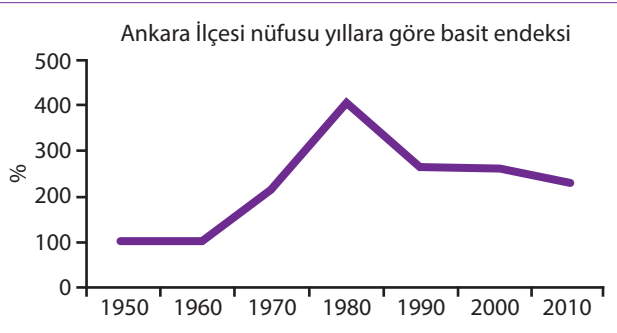
Nitekim, Gökçe'nin 1971 yılı araştırmasında da Altındağ İlçesi'ndeki yüksek gecekondu mahalle sayısı dikkat çekmektedir. Gökçe'nin, Ankara Fen İşleri

²⁹ www.tuik.gov.tr (Erişim tarihi:7 Nisan 2011). Altındağ İlçesi yıllara göre nüfusundan hesaplanmıştır.

³⁰ www.tuik.gov.tr (Erişim tarihi:7 Nisan 2011). Altındağ İlçesi yıllara göre nüfusundan hesaplanmıştır.

³¹ Şenyapılı, 2004.

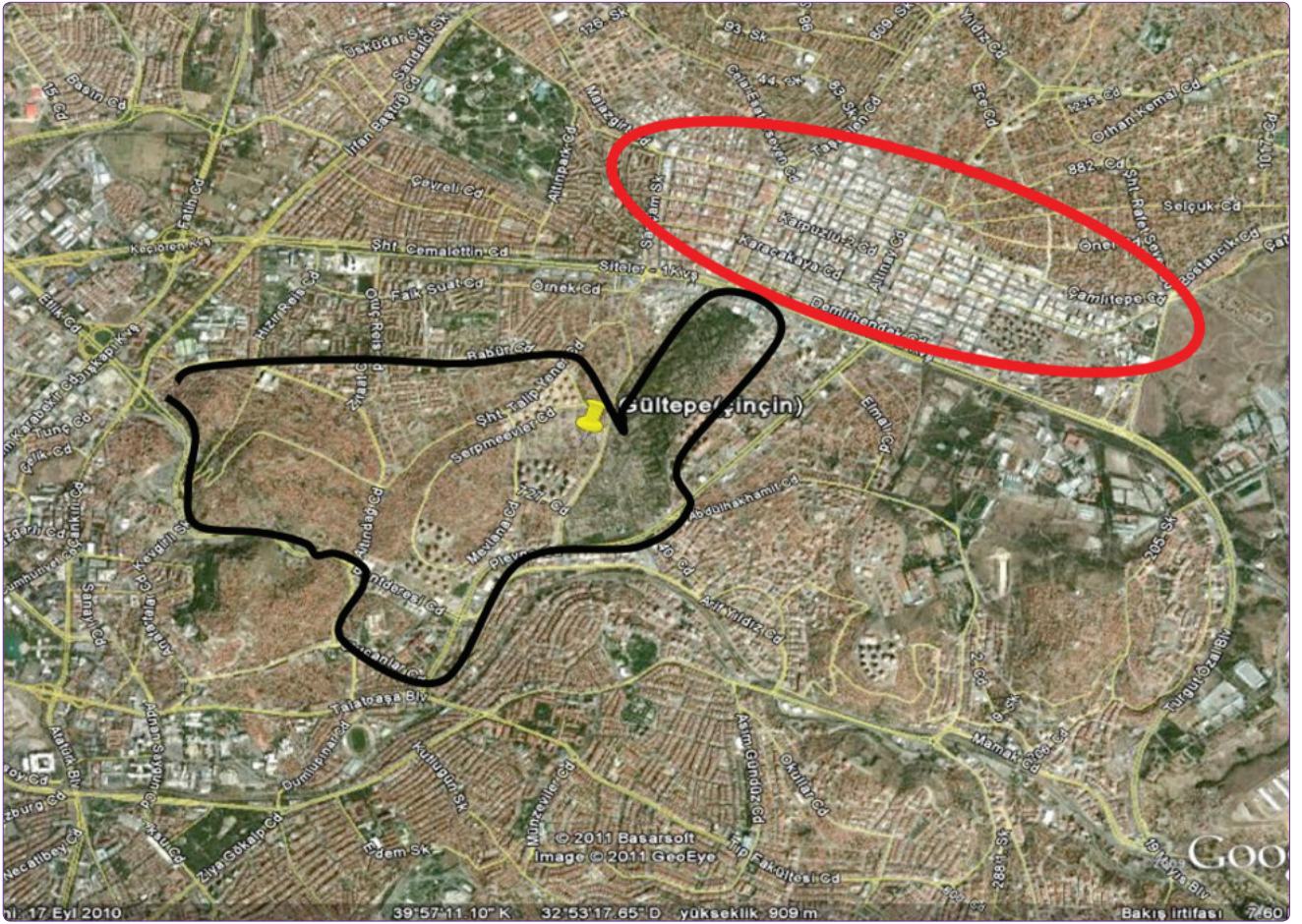
³² Ankara Belediyesi, 1945 aktaran Şenyapılı, 2004.

**Şekil 4.** Ankara İli nüfus değişimi basit endeksi.²⁵**Şekil 5.** Altındağ İlçesi nüfus değişimi basit endeksi.²⁶

Ankara ili ve Altındağ İlçesi nüfus değişimlerinin 10'ar yıllık dönemde zincirleme endeksine²⁷ göre, Ankara İli zincirleme endeksi 1980'li yıllara kadar düşmekte, 1980'li yıllarda ise stabil oranda büyümektedir. 1989 yılında Kırıkkale'nin il olmasıyla birlikte Kırıkkale ve diğer ilçeler Ankara'dan ayrılmış ancak nüfus artmaya devam etmiştir.²⁸ Altındağ İlçesi'nin zincirleme

²⁷ Zincirleme endeks, basit endeksten farklı olarak değişme hesaplanırken, her yılın verisi bir önceki yılın verisine oranlanır. (Ökten, A. 2010-2011 Güz Dönemi, Analiz Yöntem ve Teknikleri, Ders Notları).

²⁸ Görmez, 2004.



Şekil 8. Siteler Sanayi bölgesi (kırmızı işaretli alan) ve Eski Altındağ Gecekondu Bölgesi (siyah işaretli alan).³⁵

Müdürlüğü'nün verilerini kullanarak hazırladığı, 1970 Haziran ayı bilgilerine göre Altındağ İlçesi, Ankara İline bağlı toplam dört ilçe içerisinde %49.5'lik oranla en yüksek gecekondu mahalle sayısına sahiptir.³³

Altındağ Tepesi Gecekondu Bölgesi'nin kuzeyinde, 1970 yılında Siteler Küçük Sanayi Bölgesi'nin kurulmasıyla birlikte gecekondu nüfusu büyümeye devam etmiştir. Siteler Küçük Sanayi Bölgesi'nde çalışmaya gelen işçilerin büyük bölümü, imarlı bölgelerde yerleşme olanakları bulamadıkları ve iş yerlerine yakın olduğu için gecekondu bölgesine yerleşmeyi tercih etmişlerdir. Siteler gibi kapasitesi çok büyük olan bir çalışma alanının burada yapılması bu alanda gecekondulaşmayı daha da hızlandırmıştır (Şekil 8).^{34,35}

1981 yılı verilerine göre Ankara İlçeleri içerisinde Altındağ imarsız alanlarda %67'lik oranla birinci sırada yer almaktadır. Altındağ İlçesi, Çankaya İlçesiyle 1930 yılın-

dan 1980 yılına kadar toplam aynı sayıda imarsız mahalle sayısına sahipken, özellikle gecekondu mahallelerinin kuruluş yıllarını incelediğimizde, 1951-1960 yılları arasındaki dönemde en yüksek imarsız mahalle sayısına sahiptir.³⁶

Altındağ Tepesi Gecekondu Bölgesi'nde yaşayan etnik grupları incelediğimizde; eskiden çok farklı grupların yaşadığı farklı çalışmalarda dile getirilmiştir. Sewell 1961-1962 yıllarına ait araştırmasında Altındağ'da yaşayan etnik gruplardan birinin, genelde odunculuk işlerinde çalışan ve sayıları 800'ü bulan Arnavutlar olduğunu tespit etmiştir.³⁷ Bu etnik grup yöneticiler tarafından kendi içine kapanık bir grup olarak nitelendirilmiştir. Arnavut mahallesinde çok fakir insanların yaşadığı belirtilmiştir. Bir diğer mahalle ise Tatar mahallesidir. Sayıları birkaç bine yaklaşan bu grup arabacılık yapmaktaydı. Etnik gruplar içerisinde en kalabalık grup ise Doğu Anadolu'dan göç eden Kürt nüfusudur.³⁸

³³ Gökçe, 1976.

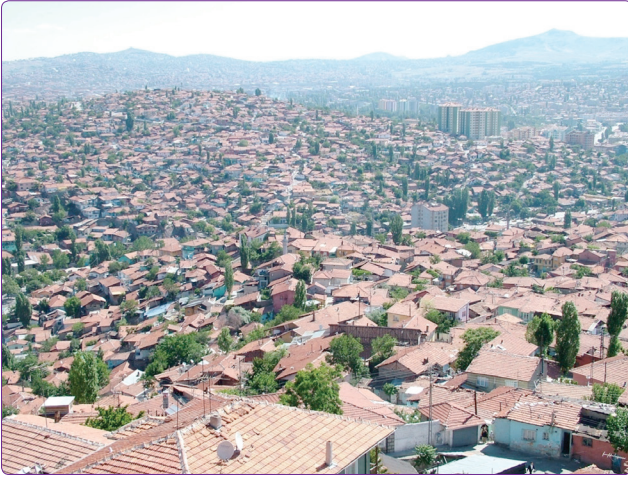
³⁴ Çıkrıkçı, 2005.

³⁵ <http://www.google.com/intl/tr/earth/index.html>, Googleearth hava fotoğrafı, erişim tarihi 22 Nisan 2011.

³⁶ Şenyapılı, 2004.

³⁷ Sewell, 1964 aktaran Şenyapılı, 2004.

³⁸ Şenyapılı, 2004.



Şekil 9. Eski Altındağ yerleşim bölgesi.⁴⁴



Şekil 10. Öncüler mahallesi.⁴⁶

Ayrıca alanda 1920 sonrası İran'dan göç ettiği tahmin edilen 5000'e yakın Çingene nüfus yaşamaktaydı. Bu gruba Anadolu'dan gelen Çingene gruplarda katılmıştır.³⁹ Bu etnik gruplar gecekonduya yaşayanların sadece belirli bir kısmını oluşturmaktadır.⁴⁰

Altındağ Tepesi Gecekondu Bölgesi'nde yer alan gecekondu zamanla yapısal olarak özelliklerini kaybetmiştir. Bu alandaki gecekondu ilk sahiplerinin konutlarını terk ettikleri veya kiraya verdikleri, daha sonra ise bu konutlarda düşük gelir grupların yerleştiği gözlenmiştir. Bu bölgedeki gecekondu alanlarının büyük bir kısmı, kentsel hizmetlerin ihmal edilmiş olması nedeniyle bir çeşit çöküntü alanına dönüşmüştür.⁴¹

Altındağ Tepesi Gecekondu Bölgesi'nde 1952 yılına kadar toplam 19 mahalle kurulmuştur. Bu mahallelerin 1980 yılı toplam nüfusları 47.858 kişidir.⁴² Günümüzde ise Altındağ Tepesi Gecekondu Bölgesi'nde bazı mahalleler birleştirilerek mahalle sayısı 12'ye düşürülmüştür. Bu mahalleler Aktaş, Atilla, Çandarlı, Fatih, Gökçeneffe, Gültepe, Orhangazi, Öncüler, Plevne, Server Somuncuoğlu, Şükriye ve Yıldırım Beyazıt mahalleleridir (Şekil 3).⁴³

Altındağ Tepesi Gecekondu Bölgesi'nde Mekansal Ayrışma

Fiziksel Özellikler

Çalışma alanı, Altındağ Tepesi Gecekondu Bölgesi fiziksel olarak eskimiş yapıların yer aldığı, düzensiz ulaşım ağı ve organik dokuda gelişim gösteren, genelde

1-2 katlı gecekonduardan oluşan bir bölgedir. Bölge zamanla temel ihtiyaçların karşılanması için gerekli alt yapı ve hizmetlerin eksik olduğu ve güvensiz yaşam koşullarının olduğu bir bölgeye dönüşmüştür (Şekil 9).⁴⁴

Bölge üzerinde ayrıca, jeolojik ve topografik yönden yerleşime uygun olmamasına rağmen gecekondu alanları oluşmuş durumdadır. Dik kaya ve şevlerden kaynaklanan kırılmalardan dolayı yer yer kaya düşmeleri olmaktadır.⁴⁵ Altındağ Tepesi Gecekondu Bölgesi'ndeki mahallelerin %46'sı 17-35 arası eğime yerleşmiştir (Şekil 10).⁴⁶

Altındağ Tepesi Gecekondu Bölgesi'nin %90'ının bina kalitesi ve konfor düzeyinin çok düşük seviyede olduğu gözlenmiştir. Yine, çalışma alanındaki gecekonduların yaklaşık %90'ının 1 katlı olduğu tespit edilmiştir. Gecekonduların özellikle ilk yapıldıkları gibi kaldığı ve eskijen yerleri onararak kullanımı sürdürüldüğü gözlenmiştir.

Teknik ve Sosyal Altyapı Özellikleri

Yapılan araştırmada alandaki sosyal ve teknik altyapı olanaklarının kısıtlı olduğu tespit edilmiştir. Hem alanda yapılan gözlemler hem de kurum görüşleri bunu doğrular niteliktedir. Altındağ Tepesi Gecekondu Bölgesi, Altındağ İlçesinin %11'lik nüfusunu kapsarken, ilçenin %3'lük kısmına yerleşmiştir. İlk bakışta Altındağ Tepesi Gecekondu Bölgesi mahallelerinin nüfusuna oranla okul sayısı, öğrenci sayısı, öğretmen sayısı, derslik sayılarının çokta farklı olmadığı görülebilir. Altındağ Tepesi Bölgesi'nde henüz bir anaokulu bulunmamaktadır. Altındağ İlçesinde bulunan 156 adet dini tesisin

³⁹ Sewell, 1964 aktaran Şenyapılı, 2004.

⁴⁰ Şenyapılı, 2004.

⁴¹ Bezcioglu, vd. 2000.

⁴² Şenyapılı, 2004. Mahalle nüfuslarından hesaplanarak oluşturulmuştur.

⁴³ Ankara Büyükşehir Belediyesi, İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı'ndan elde edilen haritalardan üretilmiştir.

⁴⁴ Altındağ Belediyesi, Basım Yayın, 2010. ⁴⁶ Altındağ Belediyesi, Basım Yayın, 2010.

⁴⁵ Bezcioglu, vd. 2000.

Tablo 2. Eski Altındağ bölgesinde mahalleler ve diğer mahallelerin karşılaştırılması⁴⁷

	Eski Altındağ bölgesi mahalleleri (%)	Altındağ İlçesi diğer mahalleleri (%)
Mahalle sayısı (57)	21	79
Yüzölçümü	3	97
Nüfus (2007)	11	89
Okul sayısı (115)	13	87
Öğretmen sayısı (4417)	15	85
Öğrenci sayısı (74192)	14	86
Derslik sayısı (2001)	15	85
Lise sayısı (28)	18	82
Lise öğretmeni sayısı (1832)	15	85
Lise öğrenci sayısı (22238)	16	84
Ana okulu (6)	0	100
Dini tesis sayısı (156)	19	81

Tablo 3. Sokaklardaki altyapı durumu⁴⁸

Sokaklardaki Altyapı Durumu(2011)	Eski Altındağ bölgesi mahalleleri (%)	Altındağ İlçesi diğer mahalleleri (%)
Yağmur suyu oranı	0	33
Kanalizasyon oranı	15	84
İçme suyu oranı	30	95
Doğalgaz döşeme oranı	20	65
Ortalama altyapı oranı	16	70

30 tanesi Altındağ Tepesi Bölgesi'nde bulunmaktadır (Tablo 2).⁴⁷

Altındağ Tepesi Gecekondu Bölgesi'ndeki mahalleler ile ilçenin diğer mahalleleri arasında altyapı durumunda ciddi eşitsizlikler bulunmaktadır. Genel olarak Altındağ Tepesi Bölgesi'ndeki sokaklara ulaşan ortalama altyapı oranı %16 iken, ilçenin diğer mahallelerinde bu oran %70'e çıkmaktadır. Altındağ Tepesi Bölgesi'nin büyük bir bölümü içme suyuna sahip değildir. Yine bu bölgede kanalizasyon alt yapısı bulunmayan sokak oranı diğer mahallelere göre daha yüksektir. Bu sonuç bizi bu alanda yaşayan insanlardan gelecek olan talepler hakkında bir fikir vermektedir. Yapılan görüşmelerde özellikle bu sorunlar dile getirilmiştir (Tablo 3).⁴⁸

Alandaki altyapı sorunu daha önce Kongar tarafından yapılan araştırmada da tespit edilmiş, bölgenin bü-

yük bir kısmında belediye hizmetlerinin yeterli olmadığı belirtilmiştir. En çok ihtiyaç duyulan hizmetlerden ilk üçü çocuk bahçesi, sağlık ocağı ve polis noktası olarak saptanmıştır. Kongar, ayrıca bu bölgedeki halkın sahip olamadıkları hizmetlerden yararlanmayı arzuladığını ve ikinci sınıf vatandaş muamelesi görmek istemediğini de belirtmiştir.⁴⁹

Tablo 4. Mahallede yaşanan en büyük sorun

Mahallede yaşanan en büyük sorun	Sayı	Yüzde
Altyapı eksikliği	16	40
Düşük yaşam kalitesi	1	2
Eğitimsizlik	3	7
Güvenlik	14	35
İşsizlik	5	13
Plansız gelişim	1	3
Toplam	40	100

⁴⁷ Altındağ Belediyesi, Bilgi İşlem Müdürlüğü ve Altındağ İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden elde edilen verilerden üretilmiştir (2011).

⁴⁸ Altındağ Belediyesi, Bilgi İşlem Müdürlüğü'nden elde edilen verilerden üretilmiştir (2011).

⁴⁹ Kongar, 1996.

Mahallede yaşanan en büyük sorun cevabında altyapı eksikliğinin %40, güvenlik sorununun %35 olması alandaki teknik ve sosyal altyapı eksikliğini doğrular niteliktedir (Tablo 4).

Şenyapılı ise, Altındağ Tepesi Bölgesi'nde bulunan yerleşimlerin altyapı sorunlarının özellikle alanın dik bir topografyaya sahip olmasına ve bölgedeki fazla nüfus baskısına dayanmamasına bağlı olarak oluştuğunu belirtmiştir.⁵⁰ Gökçe'nin araştırmasında ise, benzer olarak altyapı sorunlarından bahsedilmekte ve diğer önemli bir sorun olarak mevcut okulların ihtiyacı karşılayamadıkları ifade edilmektedir.⁵¹

Yerel düzlemde yapılan görüşmelerde, Aktaş Mahallesi'ndeki bir görüşmeci mahalledeki en önemli eksikliğin ulaşım olduğunu ve özellikle saat akşam 08:00'den sonra otobüslerin gelmediğini söylemiştir. Bir diğer mahalle sakini: "Taksi nedir bir kamu aracıdır. Kızılay'dan bin Yenidoğan de taksici getirmez. Şurada bir kanal var. 2.5 aydır yapılmıyor. Çayyolunda imkanı var mı 2.5 ay sürsün? Devlet, kişiler ve mahallede kentleşme yaşam açısından bize üvey evlat muamelesi gösteriyor."⁵² şeklinde görüşlerini belirtmiştir. Öncüler Mahalle Muhtar'ı ise gecekonduların yıkılacağı için hizmet alamadıklarını ifade etmiştir. Plevne Mahalle Muhtar'ı da EGO otobüslerinin akşam 8'den sonra gelmediklerini ya da çok az aralıklarla geldiklerini belirtmiştir. Server Somuncuoğlu Mahalle Muhtar'ı gecekonduların yıkılacağı için belediyeden hizmet alamadıklarını belirtmiştir. Şükriye mahalle muhtarı ise mahallesinin öncelikli sorununun altyapı, temizlik sorunu olduğunu ve okul bulunmadığını belirtmiştir. Genel olarak bütün mahalle muhtarları aynı sorunlar etrafında toplanmaktadırlar.

Yerel-üstü düzlemde yapılan görüşmelerde, Altındağ Belediyesi'nde Gecekondu Müdürü, alanda özellikle altyapı sorunu olduğunu, kanalizasyonların sürekli patladığını belirtmiştir. Altındağ Belediyesi İmar Müdürü de aynı şekilde ulaşım sorununu belirtmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda alanda özellikle altyapı sorunları dile getirilmiştir. Ankara İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nde bu alanda görev yapan ilköğretim müfettişi ile yapılan görüşmede, genel olarak Altındağ Tepesi Bölgesi'ndeki okulların ilçedeki diğer mahallelere göre, fiziksel donanım ve kapasite yönünden yeterli olmadığını belirtmiştir. Bu çevrelerdeki insanların maddi durumların düşük olduğunu, veli ve idare işbirliğinin diğer okullara göre daha düşük düzeyde olduğunu belirtmiştir.

Alanda daha önce yapılan araştırmalar da göz önüne

alındığında zaman içerisinde fiziksel yapı ve altyapı alanında pek de bir ilerlemenin olmadığı görülmektedir. Özetle, teknik ve sosyal altyapı bakımından Altındağ Tepesi Bölgesi'nde bulunan mahalleler ile Altındağ İlçesi genelindeki mahalleler arasında eşitsizlikler tespit edilmiştir. Altındağ İlçesi genelindeki diğer mahallelerin teknik ve sosyal altyapı oranları Altındağ Tepesi Bölgesi'ne oranla daha iyi durumdadır. Ancak burada vurgulanması gereken bir diğer konu, Altındağ Tepesi Bölgesi gecekondu alanının alt gelir gruplarından oluşan bir bölge olduğudur. Bu grupların Altındağ İlçesi'ndeki, diğer mahallelere göre teknik ve sosyal altyapıya daha çok gereksinimleri vardır. Özellikle alt gelir grupları için ulaşım maliyetleri ve zamanı diğer gelir gruplarına oranla daha önemli hale gelmektedir.

Çalışma Alanında Sosyal ve Ekonomik Özellikler

Demografik Yapı

Görüşmecilerin demografik özellikleriyle ilgili olarak yaş grupları, doğum yeri ve aile büyüklüğüyle ilgili veriler elde edilmiştir. Hanereisinin genelde erkek olması nedeniyle, görüşülen kişilerin ağırlığını erkekler oluşturmaktadır. Görüşme yapılan kişilerin, %60'ı 46-65 yaş grubunda bulunmaktadır (Tablo 5).

Aktaş Mahalle muhtarıyla yapılan görüşmede, ilk zamanlar İç Anadolu Bölgesi'nden gelen insanların yaşadığı belirtmiştir. 1990'lı yıllardan sonra ekonomik durumunu düzelteren insanların bu alandan göç ettiğini, Erzurum, Kars ve Ağrı illerinden gelenlerin mahalleye yerleştiğini, Ankara ilinden ise Haymana İlçesi'nden gelenlerin çoğunlukta olduğunu belirtmiştir.

Aktaş Mahallesi'nde 57 yaşındaki bir görüşmeci, bu mahallede doğup büyüdüğünü belirterek, mahalleye ilk yerleşenlerin Arnavut göçmenleri olduğunu, daha sonra bu ailelerin alandan göç edip yerine İç Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinden gelenlerin yerleştiği belirtmiştir. Bölgede özellikle Kürt, Çingene, Arnavut ve

Tablo 5. Yaş grupları ve cinsiyet

Yaş grupları ve cinsiyet	Erkek (frekans)	Kadın (frekans)	Toplam (frekans)
17-25	1	-	1
26-35	1	1	2
36-45	8	-	8
46-55	12	1	13
56-65	11	-	11
65+	5	-	5
Toplam	38	2	40

⁵⁰ Şenyapılı, 2004, s. 131.

⁵² Orhangazi Mahallesi'nde bir sakin ile derinlemesine görüşme, 2011.

⁵¹ Gökçe, 1976.

Tatar etnik grupların yaşadığı belirtilmiştir. Alanda yer seçimi olarak genelde Çingenelerin belirli bölgelerde yaşadığı, diğer etnik grupların ise mekanda birbirleriyle iç içe ancak yaşam biçimi olarak, birbirlerinden farklı bir hayat sürdürdükleri gözlenmiştir.

Görüşme yapılan kişilerin %25'i Ankara Altındağ ilçesi doğumlu olup, bunu %13'lük oranla Kars, %12 Erzincan, %10 Bayburt, ve %7 Erzurum İli takip etmektedir. Görüşmecilerin toplamda %48'i Ankara'ya sonradan yerleşmiş olup, %42'si Ankara doğumludur. Görüşmecilerin yaklaşık yarısı yakın bir kısmı Ankara ilçelerinden gelmiştir. Görüşmeciler alanda ilk olarak Arnavut göçmeni, Tatar ve Ankara'nın ilçelerinden ve İç Anadolu Bölgesi'nden gelenlerin yoğunlukta olduğunu belirtmişlerdir. Doğu Anadolu Bölgesi'nden gelenler ise %42'lik bir orana sahiptir. Özellikle 1990'lı yıllardan sonra gecekonduların sahiplerin bölgeyi terk etmesiyle birlikte, alana yeni bir göç dalgası oluştuğu belirtilmiştir (Tablo 6).

Yapılan görüşmeler sonucunda, Altındağ Tepesi Bölgesi'nde özellikle Doğu Anadolu ve İç Anadolu

Tablo 6. Doğum yeri

Doğum Yeri	Frekans	Yüzde
Ankara-Akyurt	2	5
Ankara-Altındağ	10	25
Ankara-Kazan	1	2
Ankara-Çubuk	2	5
Ankara-Kızılcahamam	2	5
Bayburt	4	10
Erzincan	5	12
Erzurum	3	7
Gümüşhane	2	5
Kars	5	13
Kayseri	2	5
Kırşehir	1	3
Samsun	1	3
Toplam	40	100

Tablo 7. Aile büyüklüğü

Aile büyüklüğü	Sayı	Yüzde
3 kişi	1	2
4 kişi	6	15
5 kişi	18	45
6 kişi	10	25
7 kişi ve üzeri	5	13
Toplam	40	100

Tablo 8. Sosyal Güvenlik Kurumu'ndan yararlanma

Sosyal Güvenlik Kurumu'ndan yararlanma	Sayı	Yüzde
Yeşil Kart	11	27
Emekli Sandığı	4	10
SSK	14	35
BAĞ-KUR	5	13
Yok	6	15
Toplam	40	100

Bölgesi'nden gelenlerin yoğunlukta olduğu tespit edilmiştir. Görüşmecilerin aile tipi, geniş ailedir. Elde edilen oranlardan (Tablo 7) Altındağ Tepesi Bölgesi'ndeki ortalama hanehalkı büyüklüğü 5.3 olarak hesaplanmıştır. Bu oran Türkiye, İç Anadolu Bölgesi ve Ankara İli'nde yüksektir. Bu oranın yüksek çıkmasının nedeni ise, mahallelerde yüksek çocuklu yaşayan aile sayısının fazla olmasıdır.

Server Somuncuoğlu Mahallesi Muhtarı, yapılan görüşmede bölgede 7-8 çocuklu ailelerin olduğunu belirtmiştir. Altındağ Belediyesi Gecekondular ve Sosyal Konut Müdürü ile yapılan görüşmede kendi ailesinin de Altındağ Tepesi Gecekondular Bölgesi'nde oturduğunu belirtmiştir. Bölgede bazı evlerde üç ailenin birlikte yaşadığını belirtmiştir.

Kırk beş yaşındaki bir görüşmeci, dört kardeşi ve annesiyle birlikte aynı evde oturduklarını belirtmiştir. Sadece babasından kalan emekli maaşıyla geçindiklerini belirten görüşmeci, özellikle ekonomik durumları iyi olmadığı için aynı evi paylaştıklarını belirtmiştir. Kendisi ve kardeşinin de kanser hastası olduğunu belirten görüşmeci, yıllar önce İŞ-KUR'a⁵³ başvurduklarını, herhangi bir sonuç alamadıklarını, kaymakamlığın ve belediyenin verdiği yardımlarla geçindiklerini belirtmiştir.

Görüşmecilerin sosyal güvenlikten yararlanma oranlarında, %35 SSK, %27 Yeşil kart, %13 BAĞ-KUR, %10 Emekli Sandığı oranları görülürken, %15'lik bir grubun herhangi bir sosyal güvencesinin olmadığı görülmektedir. Bu tabloda yeşil kart sahipliği oranının yüksekliği dikkat çekmektedir (Tablo 8).

SSK'luların oranından sonraki en yüksek oran yeşil kart sahipliğidir. Alandaki bir mahalle sakini: "buradaki insanların çoğu pazarcılar odasına kayıtlı esnaf. Kendi gücü yeten varsa sosyal güvencesini yaptırıyor,

⁵³ Türkiye İş Kurumu.

yaptırmazsa herhangi bir sosyal güvencesi yok"⁵⁴ şeklinde görüşlerini belirtmiştir. Altındağ İş ve İşçi Bulma Kurumu müdürüyle yapılan görüşmede ise özellikle bu bölgedeki insanların başvurusunda, sosyal güvencesi olan işlerin ön planda tutulduğunu belirtmiştir.

Sosyo-Ekonomik Yapı

Alandaki gelir durumunda hane reislerinin %65'inin 501-1000 TL arası, %23'ünün 1000 TL ve üzeri, %12'sinin 100-500 TL arası ortalama aylık gelire sahip olduğu görülmüştür (Tablo 9).

Bir Mahalle Muhtar'ı: "Uyuşturucu satanlar hariç buradaki insanlar parasız diyebilirim"⁵⁵ diyerek özellikle mahallede 1990'dan sonra gayrimeşru işlerin yoğunlaştığını belirtmiştir. Görüşmecilerin %90'ı bu alanda oturmalarından dolayı, insanların önyargılı olduklarını ve özellikle işe girmelerine engel teşkil ettiğini belirtmişlerdir.

Mahalle muhtarları ve mahalle sakinleri ile yapılan görüşmelerde: "Altındağ dediğin zaman %80'ini işe almaz",⁵⁶ "Aktaş, Yenidoğan dediğiniz zaman iş başvurusunda baştan elenirdiniz",⁵⁷ "Burada oturduğun müddetçe iş vermiyorlar. Hıdırlık tepe diye buranın adı çıkmış",⁵⁸ "Bir iş başvurusunda burada oturmanın bir etkisi oluyor mutlaka"⁵⁹ "Buradaki insanlara güvenmiyorlardı, Çinçin ismi geçtiği zaman insanlar önyargılı oluyor. İşe girmesine engel teşkil ediyor",⁶⁰ "Ben bile burada oturuyorum. Nerede oturuyorsun dedikleri zaman Altındağ deyip geçiştiriyorum. Söyleyemiyorum. Genelde insanlarda ön yargı oluşuyor",⁶¹ "Ben Devlet Demiryollarında işe girdim. Benim adresimi değiştirdiler. Bahçelievler yaptırdım. Yoksa işe almıyorlardı"⁶² şeklinde ifadeler bu alanda yaşamının kent genelinde

bir önyargı oluşturduğunu, buradaki insanlara güvenilmediğini ve iş başvurularında elenmeye sebep olduğunu göstermektedir.

Görüşmecilerin sektörel dağılımında %40 formel sektör, %32 enformel sektör, %23 işsiz ve %5 emekli oranları çıkmaktadır. Burada formel ve enformel sektörlerin yakınlığı dikkat çekmektedir. Özellikle görüşmeciler mahallede çoğu kişinin işsizlik nedeniyle gayri meşru işlerde çalıştığını belirtmişlerdir. Görüşme yapılan kişiler pazarcılık, kömürcülük, hamallık, şoförlük, işportacılık gibi mesleklerde çalıştıklarını dile getirmişlerdir.

Altındağ Belediyesi Zabıta Müdürüyle yapılan görüşmede; bölgenin en önemli sorununun işsizlik ve sağlıksız yapılaşma olduğu, özellikle iç kısımlarda "...polis bile giremediği bir bölge..." olarak nitelendirildiği, bölgede gelir seviyesi düşük hanelerin yoğunlukta olduğu, esrar ve eroin satımının yoğun olduğu, alanda mevsimlik dilenci sirkülasyonun görüldüğünü ve bazı kişilerin trafik ışıklarında cam silme gibi işlerde çalıştıkları belirtilmiştir.

Altındağ İş ve İşçi Bulma Kurumu müdürüyle yapılan görüşmede, İŞKUR binasının Altındağ Tepesi gecekondu bölgesine yakın olmasından dolayı bu alandan daha çok başvuru olduğunu belirtmiştir. Alandan gelen başvuruların rahat ve vardiyaşız işlerde yoğunlaştığı belirtilmiştir. İşkur Müdürlüğü'nde karşılaşılan bir işveren görüşmeci, alanla ilgili olarak: "Biz adamı işe alıyoruz bir ay çalışıyor. İkinci ay hemen istekleri çoğalıyor ben de hemen işten çıkartıyorum. Bu alanda yalnız terk edilmiş kadın çok. İşe girmeden ne iş olsa yaparım diyor ama işe girdikten sonra istekleri çoğalıyor..."⁶³ şeklinde görüşlerini belirtmiştir.

Özetle, bölgede yaşayan kişilerin ekonomik durumlarının düşük olduğu açıktır. Kent genelinde bölgede yaşayan hanehalklarına yönelik bir önyargı tespit edilmiştir. Özellikle bu bölgede yaşayan insanlar kent ekonomisinde hem vasıfsız emeğe sahiptirler hem de kent genelindeki önyargı işgücüne katılmalarını daha da eşitsiz bir hale getirmektedir.

Eğitim

Eğitim düzeyi, insanlar arasındaki yoksulluk düzeyini ve ayrışma düzeyini belirleyen en önemli değişkenlerden birisi olarak kabul edilmektedir. 2002 yılında TÜİK tarafından yapılan Hanehalkı Bütçe Anketi çalışmasında Türkiye'de kentsel alanlarda okur-yazar olmayan

⁶² Plevne Mahalle Muhtar'ıyla derinlemesine görüşme, 2011. ⁶³ İş-KUR müdürlüğünde karşılaşılan bir işverenle yapılan görüşme, 2011.

Tablo 9. Ortalama aylık gelir

Ortalama aylık gelir	Sayı	Yüzde
100-500 TL	5	12
501-1000 TL	26	65
1000+ TL	9	23
Toplam	40	100

⁵⁴ Aktaş Mahallesi'nde bir sakin ile derinlemesine görüşme, 2011.

⁵⁵ Çandarlı Mahalle Muhtar'ıyla derinlemesine görüşme, 2011.

⁵⁶ Aktaş Mahallesi'nde bir sakin ile derinlemesine görüşme, 2011.

⁵⁷ Aktaş Mahallesi'nde Arnavut göçmeni bir aile ile derinlemesine görüşme, 2011.

⁵⁸ Çandarlı Mahallesi'ndeki bir sakin ile derinlemesine görüşme, 2011.

⁵⁹ Fatih Mahalle Muhtar'ıyla derinlemesine görüşme, 2011.

⁶⁰ Gültepe Mahalle Muhtar'ıyla derinlemesine görüşme, 2011.

⁶¹ Orhangazi Mahalle Muhtar'ıyla derinlemesine görüşme, 2011.

Tablo 10. Eğitim düzeyi

Eğitim düzeyi	Sayı	Yüzde
İlkokul terk	1	2
İlkokul mezunu	16	40
Ortaokul mezunu	19	48
Lise mezunu	4	10
Toplam	40	100

nüfusun %35.9'u, ilköğretim mezunlarının %21.8'i, üniversite mezunlarının ise %1.1'i yoksul çıkmıştır. Işık ve Pınarcıoğlu İstanbul'da 1990 ve 2000 yılları arasındaki ayrışmayı incelerken, eğitimi ayrışma derecesini belirleyen önemli bir değişken olarak belirtmişlerdir.⁶⁴

Görüşmeciler arasında en yüksek eğitim düzeyi oranı %48'le ortaokul mezunlarına aittir. Bu eğitim düzeyini %40 ilkokul mezunu, %10 lise mezunu ve %2 ilkokul terk oranları izlemektedir. Görüşmeciler arasında üniversite mezunu hane reisine rastlanmamıştır. Özellikle ailelerin ekonomik seviyelerinin düşük olmasının, eğitimi etkileyen en önemli etken olduğu görülmektedir (Tablo 10).

Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nde, bölgede görevli müfettiş ile yapılan görüşmede, Altındağ Bölgesinin, Altındağ İlçesi geneli ile karşılaştırıldığında, eğitim kalitesi yönünden düşük seviyede kaldığını belirtmiştir. Bu bölgelerde görev yapan öğretmenlerin diğer alanlara göre daha gayretli olarak çalıştıklarını ancak veli ilgisizliğinin eğitim kalitesinin de düşük olmasına neden olduğunu vurgulamıştır. Okumanın gerekli olduğunu düşünen velilerin düşük sayıda olduğunu, bu sorunların çözümünde velinin ilgisi gerekli olduğunu, ancak bununda bu bölgede düşük olması nedeniyle eğitim kalitesinde istenilen verimin elde edilemediğini belirtmiştir.

Yerel düzlemde yapılan görüşmelerde de alanda özellikle insanların düşük eğitim seviyesine sahip olduklarını belirtilmektedir. Bazı muhtarlar mahallelerinde okur-yazar olmayan insanların olduğunu belirtmişlerdir. Görüşmelerde, eğitimsizlik bölgede çıkan olaylarda ve işlenen suçlarda en önemli sebep olarak gösterilmiştir. Dolayısıyla bölgedeki kötü yaşam koşulları, veli ilgisizliği, okulların fiziksel kapasite ve donanım yönünden düşük olması, çocuk suçluluğu gibi etkenler, eğitim kalitesinin düşük olmasına yol açmaktadır. Sonuç olarak, "eğitim eşitsizliği ve düşük eğitim seviyesi

Altındağ Tepesi Bölgesi'ndeki ayrışmayı ortaya çıkaran etkenlerden biridir" yorumu yapılabilmektedir.

Suç

Ankara İl Emniyet Müdürlüğü'nden edinilen Brifing Raporuna göre Aktaş Mahallesi'nde hırsızlık ve sokak satıcılığı, Roman mahallelerinde hırsızlık, Plevne, Öncüler, Özgürlük, 1. Sultan Murat ve Yavuz Selim Mahallelerinde sokak satıcılığının yoğunlaştığı belirtilmiştir. Gültepe ve Yenidoğan Mahallelerinin bulunduğu bölgede Roman olarak bilinen vatandaşların ikamet ettiği, bu ailelerin genelde gelir düzeylerinin düşük olduğu, bölgede yüksek seviyede Devlet Kurum ve Kuruluşları ile Belediye yardımlarından faydalandığı belirtilmiştir.⁶⁵

Bölgede Gültepe Mahallesi'nde X kişisi ve oğullarının, hırsızlık suçlarını organize ettiği ve mahallede başıboş gezen veya ailesiyle sorunları olan çocukları ve akrabalarını örgütledikleri belirtilmiştir. Özellikle bu bölgede uyuşturucu tekelinin Y lakaplı kişi olduğu ve bu şahsın arandığı belirtilmiştir.⁶⁶

Bir mahalle sakini, 1990'lardan sonra mahallenin değişimini şu şekilde açıklamıştır:

"...Sırf bu uyuşturucular için çalışan taksiciler var. Sanki adres soruyor gibi taksiciyle araba içinde konuşuyor. Alım satım işlemi bitince hiçbir şey olmamış gibi gidiyorlar. Korkudan kapımıza 10 kilit vurup yatıyoruz. Özellikle 1990'lı yıllarda bu daha da arttı. Eskiden kapımız, camımız açık yatardık."⁶⁷

Gültepe Mahallesi'ndeki bir görüşmeci mahallede olay olduğunda mahalle sakinlerinin tepki gösteremediklerini belirtmiştir. Orhangazi Mahallesi muhtarı özellikle çocukların uyuşturucuya alıştırılması korkusuyla mahalle sakinlerinin tedirgin olduğunu belirtmiştir. Plevne Mahallesi muhtarı mahallesindeki asayiş sorununu şu şekilde açıklamıştır:

"...Okuma yazma bilmeyen kişiler var. Suça daha çok meyilli bunlar oluyor. Buradaki olayları bile bile önlem alınmıyorsa burada bir sorun vardır demektir... Hırsızlık ve uyuşturucu mahallemizde en çok işlenen suç haline geldi."⁶⁸

Bir mahalle sakini eskiden gayri meşru işlerde uğraştığını ve mahallede uyuşturucu kullanımının 13 yaşına kadar indiğini şu şekilde açıklamıştır:

"Biraz gayrimeşrüyum ben... Kimliğimi saklamak istemem ben... Küçükken komşunun tenekesini, güğümü-

⁶⁴ Işık ve Pınarcıoğlu, 2009, s.473.

⁶⁵ Ankara İl Emniyet Müdürlüğü, ⁶⁷ Aktaş Mahallesi'ndeki bir sakin ile Brifing raporu, 2009. derinlemesine görüşme, 2011.

⁶⁶ Ankara İl Emniyet Müdürlüğü, ⁶⁸ Plevne Mahallesi Muhtar'ıyla derinlemesine görüşme, 2011.

nü çalardık satardık... Eskiden hırsızlık böyleydi... Şimdi mahalle daha kötü. Uyuşturucu çok, esrar, eroin, koka-in... Eskiden de vardı. Ama bu Altındağ Bölgesi'nde 4 kişi çıkmazdı. 13 yaşındaki çocuğa sattırıyor ki yakalandığı zaman yaştan dolayı kurtulsun. Bunu yapanlar eğitimsiz insanlar... Mahallede en çok işlenen hırsızlık ondan sonra uyuşturucu esrar gelir... Bizde hırsızlık yaptık, gayri meşru işler yaptık iyi şeyler değil yapmayın diyoruz "sana ne?" deyip bize dikleşiyor şimdiki gençler."⁶⁹

Bir mahalle sakini, mahallesindeki gayri meşru işlerle ilgili olarak görüşlerini şu şekilde belirtmiştir:

"...Ben 18-19 yaşında esrara başladım...60 yaşındayım... Eskiden tek tük vardı. 4-5 kişi anca. Teberler aşiretinin oturduğu yeri görsen ağlarsın. Eroini içmiş çocuk. Ya evi soyacak, ya araba soyacak ya da hırsızlık yapacak... Daha sonra Aktaş'a su deposunun oraya Eskişehirli geldi. Bu uyuşturucuyu bunlar organize ediyor ama kendileri ortalıkta yok... Küçük çocuklara sattırıyorlar. 100 kişiden 15'i anca meşru işte çalışıyor... Elinde portakal satar gibi satıyorlar. Macunköy'de Amatem var oranın %80 Çiçin'dir. Orda bile satıyorlarmış. Adam özellikle gidip yatış alıyormuş orada da satıyormuş..."⁷⁰

Bir mahalle muhtarı, mahallesinde sabah erken saatlerde bir minibüse binerek hırsızlık yapmaya gidenlerin olduğunu ve emniyetin bu durumla ilgili önlem almadığını belirtmiştir. Kendilerinin de korktukları için tepki gösteremediklerini belirtmiştir.⁷¹

Altındağ Belediyesi'nde zabıta müdürü ile yapılan görüşmede yarı yıkılmış ve terk edilmiş gecekonduların gayri meşru işlerde kullanıldığını belirtmiştir. Altındağ Merkez Karakolunda yapılan görüşmeler sonucunda, Altındağ Tepesi Bölgesi'nde özellikle otodan hırsızlık, sokak satıcılığı ve mala zarar verme gibi gayri meşru işlerin yoğunlukta olduğu tespit edilmiştir. Özellikle bölgenin gerçek sahiplerinin, ekonomik düzeyinin yükselmesiyle birlikte, bölgeden göç ettikleri ve gecekonduunun gerçek sahiplerinin yerine, farklı hanelerin yerleştiği belirtilmiştir. Özellikle bölgenin 1990'lı yıllardan sonra değişmeye başladığı, yoksullaşmayla birlikte gayri meşru işlerin yaygınlaştığı belirtilmiştir. Yerel düzlemdeki eskiden gayri meşru işlerde çalışan bazı görüşmecilerin, kimliklerini saklamadıkları, özellikle cezaevine kaldıkları süreyi belirtmeleri dikkat çekmiştir.

⁶⁹ Server Somuncuoğlu Mahallesi'ndeki bir sakin ile derinlemesine görüşme, 2011.

⁷⁰ Server Somuncuoğlu Mahallesi'ndeki bir sakin ile derinlemesine görüşme, 2011.

⁷¹ Server Somuncuoğlu Mahallesi muhtarı ile derinlemesine görüşme, 2011.

Sonuç Yerine

Türkiye kentlerinde mekansal ayrışma, genel olarak kentte yaşayan gruplar ile bunların sosyo-ekonomik özellikleri bağlamında ele alınmaktadır. Kentlerde gözlenen ayrışmanın önemli nedenleri içerisinde kentlere yerleşen grupların enformel yerleşme biçimi ile yerleşilen yerdeki fiziksel ve sosyo-ekonomik özellikleri olarak ortaya çıkmaktadır.⁷² Bu nedenle çalışma alanında mekansal ayrışma, fiziksel ve sosyo-ekonomik özellikler kapsamında gözlemlenmiştir. Ankara-Altındağ Tepesi Bölgesi örneğinde, yerel düzlemde ve yerel üstü düzlemde olmak üzere iki aşamada derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Bu çalışmada mekansal ayrışma fiziksel boyutta, mevcut fiziksel çevre koşulları, teknik ve sosyal altyapı değişkenleri üzerinden; sosyo-ekonomik boyutta ise demografik yapı, sosyo-ekonomik yapı, eğitim ve suç değişkenleri üzerinden ele alınmıştır.

Altındağ Tepesi Bölgesi'nin fiziksel özellikleri ele alındığında, bölgenin teknik ve sosyal altyapı oranlarında, kentin formel kesimine göre eşitsizliklerin olduğu tespit edilmiştir. Enformel gelişim gösteren ve %70'ine yakın bir bölümü kamu arazileri üzerinde olan bu bölge, son zamanlarda özellikle terk edilmiş gecekonduların yoğunlaştığı ve kiracılık oranlarının yükseldiği bir bölge haline dönüşmüştür. Ayrıca bu bölgede görevli müfettişler, fiziksel donanım yönünden bu bölgedeki eksiklikleri belirtmişlerdir. Bölgede ulaşım yönünden kentin diğer alanlarına göre eşitsizliklerin olduğu saptanmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda da, özellikle bölgede ulaşım sorunu öncelikle vurgulanmıştır. Kent sel kaynaklara erişimde oluşan eşitsizliklerin, gerilimi ve ayrışmayı arttırdığı kavramsalı bu verilerle doğrulanmaktadır.

Alanın sosyo-ekonomik özellikleri ele alındığında, bölgede 1990'lı yıllardan sonra, gecekondu gerçek sahiplerinin gelir seviyesinin yükselmesiyle birlikte, kentin başka bölgelerine göç ettikleri görülmekte; özellikle bu yıllardan sonra bölgede kiracılık oranlarının yükseldiği, terk edilmiş ve işgal edilmiş gecekonduların arttığı belirtilmektedir. Sonraki süreçte, bölgenin 1980'li yıllarda değişmeye başladığı, özellikle mahallelerde gayrimişru işlerin arttığı görülmektedir. Bölgedeki etnik gruplarda özellikle Çingene gruplarının belirli mahallelerde yoğunlaştıkları, diğer etnik grupların ise fiziksel olarak iç içe ancak kendi aralarında gerilimli olarak yerleştiği görülmektedir.

⁷² Jurgen, 1998; Kurtuluş, 2005; Işık ve Pınarcıoğlu, 2009b; Firman, 2004; Falah, 1996; Evren, 2007.

Özetle, yapılan araştırma ve gözlemler sonucunda, Altındağ Tepesi'nde gecekondulaşmanın başladığı, 1952 yılından günümüze kadar geçen süreçte, sosyal ve toplumsal boyutta bir dönüşüm geçirmiştir. Literatür çerçevesinde yapılan araştırmada, eğitim eşitsizliği, eğitim seviyesinin düşüklüğü, düşük gelir seviyesi, bölgeye olan göçün niteliğinin değişmesi ve enformel yerleşme biçiminin oluşturduğu kentsel eşitsizlikler ve suç oranlarının artması Altındağ Tepesi Bölgesi'nde ayrışmayı ortaya çıkaran etkenler olarak ön plana çıkmaktadır. Bölge ilk kurulduğu dönemlerde özellikle "devlet işlerinde" çalışan kesimin yoğunlukta bulunduğu bir bölgedir. Gecekondu ilk sahipleri, ekonomik seviyelerinin yükselmesiyle birlikte kentin başka bölgelerine taşınmışlardır.

Ancak ekonomik seviyelerinin yükselmesi yanında, çocuklarının gelecekteki eğitimi, bölgedeki suç oranlarının yükselmesi, komşuluk ilişkilerinin zayıflaması, kentin başka bölgelerindeki insanların bu alanlara ön yargılı yaklaşması ve mahallede giderek kötüleşen yaşam koşulları insanları kentin başka bölgelerine göçe zorlamıştır. Bunun sonucunda Altındağ Tepesi Bölgesi'nde yeni bir göç dalgası oluşmuştur. Bölgeye yeni gelen göçün niteliğinin değişmesi ile birlikte, daha yoksul kesimin bu alana yerleşmesiyle yasadışı işler ve enformel sektörde çalışanların yoğunlaştığı, insanların birbirlerine olan güveninin azaldığı ve komşuluk ilişkilerinin zayıfladığı gözlenmiştir. Altındağ Tepesi Gecekondu Bölgesi'nde mekansal bir ayrışma sonucunda, özellikle kent genelinde sosyal ilişkilerde yıkıcı bir etkiye sahip olmaktadır. Buradaki yaşayan insanlara ön yargılı bakılması sebebiyle insanlar özellikle iş bulma konusunda zorluklar yaşamaktadırlar. Sonuçta bu bölge sosyal sorunlarla birlikte kentin çöküntü bölgesi haline dönüşmektedir. Özellikle gençlerde ve çocuklarda suç oranlarının yüksek olması önlem alınmazsa, gelecekte bu alanlarda suç oranlarının daha ciddi rakamlara ulaşacağı tehlikesini ortaya koymaktadır.

Bu sonuçlar Kurtuluş'unda belirttiği gibi, mekansal ayrışmanın kentle alt kentin ve zenginle yoksulun ayrışmasından ibaret kalmayarak, maliyetini bütün kent yurttaşlarının ödediği, sadece belli sınıfların yararlanmasına olanak vererek bir sosyal adalet sorunu oluşturduğu verisini destekleyici niteliktedir. Ayrıca, mekansal farklılaşmayla netleşen toplumsal ayrışma sonucunda, kentlilik ve vatandaşlık yerine kendi toplumsal ilişkileriyle yeni bir aidiyet biçiminin oluştuğuda bu verilerle doğrulanmaktadır.⁷³

⁷³ Kurtuluş, 2005.

Yerel yönetimler alandaki sorunların çözümünü halen bölgede uygulanmakta olan kentsel dönüşüm projelerinde görmekteyiz. Kent merkezinde yer alması nedeniyle kentleşme ve kentsel dönüşüm faaliyetlerinin burada artık daha yoğun yer alacağını göstermektedir. Kentsel dönüşüm projeleri kısa vadede sorunları ve mekansal eşitsizliği azaltıyor gibi görünse de bölgede yaşayan grupların sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerini göz ardı ettiği sürece, uzun vadede mekansal eşitsizliği arttıracak ve bölgedeki sosyal kesimin geleceğine dair ciddi endişeler yaratacak durumdadır.

Kentsel dönüşüm projelerinde yalnızca fiziksel iyileştirme çabaları, bölgenin kullanıcı profili ve sosyo-kültürel yapısına uygun olmamaktadır. Bunun için, buraya ilişkin çözümlerde sadece fiziksel yenilemenin daha ötesinde, bölgenin sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerine odaklanan projelerin üretilmesi gerekmektedir. Bölgede ayrışmayı ortaya çıkaran değişkenler, aynı zamanda bütünleşmeyi de sağlayacak olan değişkenler olarak ele alınabilecek durumdadır. Bundan ötürü, bölgede yapılacak olan rehabilitasyon ve yenileme uygulamalarının bölgenin ekonomik, sosyal, fiziksel ve çevresel koşullarını kapsayıcı bir şekilde ele alınması gerekmektedir.

Kaynaklar

1. Altındağ Belediyesi, (2010) Basım Yayın.
2. Altındağ Belediyesi, (2011) Bilgi İşlem Müdürlüğü.
3. Altındağ İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, (2011).
4. Ankara Büyükşehir Belediyesi, (2010) İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı, Ankara.
5. Ankara İl Emniyet Müdürlüğü, (2009) Brifing raporu.
6. Bezicioğlu, B., Çankaya H., Arslan T.M., Kalaycıoğlu Z., Demir V., (2000) Altındağ'ın Dünü, Bugünü ve Yarını, Ankara, Altındağ Belediyesi, Özyurt Matbaası.
7. Çıkrıkçı, İ. (2005) "Sosyal çevrelerde iç ve dış mekan etkileşim süreçleri", Ed: A. M. Bozdayı (editör) Çağdaş Kent Yaşamında Mekan Sorunları, Ankara, Hacettepe Üniversitesi, Yayınları, s. 47-63.
8. Davis, M. (2007) Gecekondu Gezegeni, (Çev. Gürol Koca), İstanbul, Metis Yayınları.
9. Evren, Y. (2007) "İstanbul Merkez Bölge'de Bütünleşme Ve Ayrışma: 15. Isocarp Genç Profesyonel Plancılar Çalıştayı'nın Düşündürdükleri", Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi E-Dergisi, Sayı 1, s.11-21.
10. Firman, T. (2004) "New Town Development In Jakarta Metropolitan Region: A Perspective Of Spatial Segregation", Habitat International, Sayı 3, s.349-368.
11. Gökçe, B. (1976) Gecekondu Gençliği, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, C-15.
12. Görmez, K. (2004) Bir Metropol Kent Ankara (Sosyal Yapı-Kimlik-Yaşam), Ankara, Odak Yayınevi, 124 s.
13. Işık, O. ve Pınarcıoğlu, M.M. (2009a) "Segregation in Istanbul Patterns and Processes" Tijdschrift voor Econo-

- mische en Sociale Geografie, Sayı 4, s.469-484.
14. Işık, O. ve Pınarcıoğlu, M.M. (2009b) "İstanbul'da kentsel ayrışma: 1990'dan 2000'e neler oldu?" Ed: S. Kayasü, O. Işık, N. Uzun, E. Kamacı (editörler) Gecekondu, Dönüşüm, Kent, Ankara, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basım İşliği, s.379-407.
 15. Jurgen, F.(1998) "Socialine quality, segregationand urban conflict, thecase of Hamburg", Eds. S. Musterd, W. Ostendorf (editörler) Urban Segregation and The Welfare State. London ve New York, Routledgeyayıncılık.
 16. Kıray, M.(1982) "Gecekondu: Az Gelişmiş Ülkelerde Hızla Toprakdan Kopma ve Kentle Bütünleşememe", Ed. M. Kıray (editör) Toplum Bilim Yazıları, Ankara, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Toplum Bilimleri Araştırma Merkezi.
 17. Kongar, E. (1996) Türkiye Üzerine Araştırmalar, İstanbul, Remzi Kitabevi.
 18. Kurtuluş, H. (2005) "Bir ütopya olarak Bahçeşehir" Ed: H. Kurtuluş (editör) İstanbul'da Kentsel Ayrışma, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, s. 77-126.
 19. Musterd, S. (2003) "Segregation and Integration: A Contested Relationship" Journal of Ethnicand Migration Studies, Sayı 4, s.623-641.
 20. Sykora, L. (2009) "New Socio-Spatial Formations: Places Of Residential Segregation and Separation In Czechia". Tijdschriftvoor Economische en Sociale Geografie, Charles University in Prague, Sayı 4, s.417-435.
 21. Şenyapılı, T. (2004) Baraka'dan Gecekonduya Ankara'da Kentsel Mekanın Dönüşümü: 1923-1960, İstanbul, İletişim Yayınları.
 22. Tekeli, İ. (2006) "Yerleşme Yapıları ve Göç Araştırmaları", Ed: A. Eraydın (editör) Değişen Mekan, Ankara, Dost Kitabevi Yayınları, s.68-83.
 23. Van Kempen, R. Ve Özüekren, A. S. (1998)"Ethnic Segregation In Cities: New Forms and Explanations In A Dynamic World" Urban Studies, Sayı 10, s.1631-1656.
- ### İnternet Kaynakları
1. <http://www.google.com/intl/tr/earth/index.html>, Googleearth hava fotoğrafı, [Erişim Tarihi 22 Nisan 2011]
 2. www.tuik.gov.tr, Ankara ve Altındağ ilçesi yıllara göre nüfusu, [Erişim Tarihi 7 Nisan 2011]

Anahtar sözcükler: Gecekondu; göç; mekansal ayrışma.

Key words: Squatter; migration; spatial segregation.

Information for the Authors

Megaron is an official publication of Yıldız Technical University, Faculty of Architecture. It is an anonymously peer-reviewed e-journal that considers for publication original articles, research briefs, book reviews and viewpoints on planning, architecture, design and construction. Priority of publications is given to original studies; therefore, selection criteria are more refined for reviews. Three issues are published annually. As from 2008 Megaron has been indexed in EBSCO Host Art & Architecture Complete. On 07.04.2008 it was recognised as national refereed journal in the Social Science Data Base of ULAKBİM by TUBİTAK.

Manuscripts may be submitted in English or in Turkish. The preferred length for manuscripts submitted is 7000 words including Notes and References for articles, or 2500-3000 words (including Notes and References) for viewpoints and research briefs. All submissions are initially reviewed by the editors, and then are sent to reviewers. All manuscripts are subject to editing and, if necessary, will be returned to the authors for responses to outstanding questions or for addition of any missing information. For accuracy and clarity, a detailed manuscript editing is undertaken for all manuscripts accepted for publication. Final galley proofs are sent to the authors for approval.

Submission of a manuscript implies: that the work has not been published before; that it is not under consideration for publication elsewhere; and that its publication in Megaron is approved by all co-authors. The author(s) transfer(s) the copyright to Yıldız Technical University, Faculty of Architecture, effective if and when the manuscript is accepted for publication. The author(s) guarantee(s) that the manuscript will not be published elsewhere in any other language without the consent of the Faculty. If the manuscript has been presented at a meeting, this should be stated together with the name of the meeting, date, and the place.

Manuscript preparation: Manuscripts should have double-line spacing, leaving sufficient margin on both sides. The font size (12 points) and style (Times New Roman) of the main text should be uniformly taken into account. All pages of the main text should be numbered consecutively. Cover letter, manuscript title, author names and institutions and correspondence address, abstract in Turkish (for Turkish authors only), and abstract in English should be provided before the main text.

The cover letter must contain a brief statement that the manuscript has been read and approved by all authors, that it has not been submitted to, or is not under consideration for publication in, another journal. It should contain the names and signatures of all authors. Abstracts should not exceed 250 words.

Figures, illustrations and tables: All figures and tables should be numbered in the order of appearance in the text. The desired position of figures and tables should be indicated in the text. Legends should be included in the relevant part of the main text. Authors are themselves responsible for obtaining permission to reproduce copyright material from other sources.

References:

All references should be numbered in the order of mention in the text and should be given in abbreviated form (author, year of publication and page numbers) in footnotes. The style and punctuation of these abbreviated references should follow the formats below:

1 Kuban, 1987, s. 43.

2 Ünsal, 1972, s. 135.

3 Alkım, 1958, s. 201.

4 Having provided an overview of the literature, this section focuses on....

5 Kuban, 2002, s. 97.

The references should be listed in full at the end of the paper in the following standard form. If several papers by the same author and from the same year are cited, a, b, c, etc. should be put after the year of publication.

Journal article;

Andreasyan, H.D. (1973) "Eremya Çelebi'nin Yangınlar Tarihi", Tarih Dergisi, Sayı 27, s. 57-84.

Chapter in book;

Tekeli, İ. (1996) "Türkiye'de Çoğulculuk Arayışları ve Kent Yönetimi Üzerine", Ed.: F.Bayramoğlu Yıldırım (editör) Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne, İstanbul, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Yayınları, s. 15-27.

Book;

Demircanlı, Y. (1989) İstanbul Mimarisi için Kaynak Olarak Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.

Proceedings;

Kılınçaslan, T. ve Kılınçaslan, İ. (1992) "Raylı Taşıt Sistemleri ve İstanbul Ulaşımında Gelişmeler", İstanbul 2. Kentçi Ulaşım Kongresi, 16-18 Aralık 1992, İstanbul, İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi, s. 38-48.

Unpublished thesis;

Agat, N. (1973) "Boğaziçi'nin Turistik Etüdü", Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi.

Internet sources should be listed at the end of the reference list in the following standard form:

<http://www.ia.doc.gov/media/migration11901.pdf> [Accessed 14 April 2008]

Manuscript submission: Please send three copies of your manuscript (including figures and tables) and an electronic copy of them in a CD to: Megaron Journal, Yıldız Technical University, Faculty of Architecture, Merkez Yerlesim, Barbaros Bulvarı, Besiktas, 34349, İstanbul - Turkey. Tel: +90 (0)212 2366537 Fax: +90 (0)212 2610549.

E-mail: megaron@yildiz.edu.tr



